

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Универзитет “Свети Кирил и Методиј” - Скопје

Филозофски факултет
Скопје

Институт за социологија
постдипломски студии
“Европски студии за интеграција”

МАГИСТЕРКИ ТРУД

Проширувањето на Европската Унија кон Западен Балкан
низ јавното мислење во државите членки на Европската
Унија и Република Македонија

Ментор:
проф. д-р
Лидија Георгиева

кандидат:
Стојан Тодоров

2013-та
Скопје

Содржина :

Кратенки

1. Вовед	6
1.1. Рамка на истражување	8
2. Значењето на јавното мислење во однос на политиката на проширување	12
2.1. Значење на јавното мислење.....	12
2.1.1. Јавно мислење.....	12
2.1.2. Истражување на јавното мислење.....	15
2.1.3. Влијание врз формирањето на политичкото јавно мислење.....	17
2.2. Јавното мислење и проширувањето на ЕУ.....	18
3. Политиката на проширување на ЕУ.....	22
3.1. Теории на интеграции.....	23
3.1.1. Функционализмот и нео-функционализмот.....	23
3.1.2. Интерговерментализам.....	25
3.1.3. Нов институционализам.....	26
3.2. Теории на интеграција и анализа на проширувањето на ЕУ.....	27
3.3. Хронологија на проширувањето на ЕУ.....	31
3.3.1. Првиот бран на проширување на ЕУ од 1973 година.....	32
3.3.2. Медитеранското проширување на ЕУ.....	33
3.3.3. Четвртото проширување на ЕУ од 1995 година.....	34
3.4. Најголемото проширување со земјите од ЦИЕ.....	34
3.4.1. Копенхашките критериуми за членство во ЕУ	35
3.4.2. Ставот на јавното мислење кај земјите-членки за проширување со ЦИЕ.....	37
4. Јавното мислење во Западен Балкан за пристапување во ЕУ.....	38
4.1. Степенот на идентификување на граѓаните од Западен Балкан со Европа.....	41
4.2. Јавното мислење кај државите од Западен Балкан во однос на членството во ЕУ.....	43
4.3. Јавното мислењево земјите-кандидати за членство во ЕУ.....	52
4.3.1. Ставовите на граѓаните во Хрватска за евро-интегративниот процес во ЕУ.....	52
4.4. Ставовите на граѓаните во Р.Македонија за евро-интегративниот процес во ЕУ.....	58
4.4.1. Претставата за ЕУ кај македонските граѓани.....	72
4.4.2. Информираноста на граѓаните во Р.Македонија за европските прашања.....	73
5. Јавното мислење во земјите-членки за проширувањето на ЕУ.....	76
5.1. Јавното мислење кај земјите-членки на ЕУ.....	76
5.1.1. Поддршката за проширувањето.....	76
5.2. Информираноста на граѓаните во земјите-членки на ЕУ.....	83
5.2.1. Општо познавање за проширувањето.....	86

5.2.2. Содржината на информациите на граѓаните за проширувањето на ЕУ.....	90
5.3. Перспективата на проширувањена ЕУ во однос на земјите од Западен Балкан.....	94
5.3.1. Членството во ЕУ- добра работа?.....	97
5.4. Довербата во ЕУ кај нејзините земји-членки.....	101
6. Заклучок.....	106
Библиографија и електронски референци.....	114

Кратенки

ДЕУ	-	Договорот за Европска Унија
ЕУ	-	Европска Унија
ЕЕА	-	Единствен Европски Акт
ЕМУ	-	Европска монетарна унија
ЕК	-	Европска комисија
ЕС	-	Европски совет
НАТО	-	Северно-атлански сојуз
ЗБ	-	Западен Балкан
ЗАП	-	Заедничка аграрна политика
ЦИЕ	-	Централна и Источна Европа
BE	-	Белгија
BG	-	Бугарија
CZ	-	Република Чешка
DK	-	Данска
DE	-	Германија
EE	-	Естонија
EL	-	Грција
ES	-	Шпанија
FR	-	Франција
IE	-	Ирска
IT	-	Италија
CY	-	Република Кипар
CY(tcc)	-	област не контролирана од владата на Република Кипар
LT	-	Литванија
LV	-	Летонија
LU	-	Луксембург
HU	-	Унгарија
MT	-	Малта
NL	-	Холандија

AT	-	Австрија
PL	-	Полска
PT	-	Португалија
RO	-	Романија
SI	-	Словенија
SK	-	Словачка
FI	-	Финска
SE	-	Шведска
UK	-	Велика Британија
HR	-	Хрватска
TR	-	Турција
MK	-	Република Македонија
EU25	-	Европска Унија - 25 земји-членки

1. Вовед

Речиси сите теории тргнуваат од претпоставката, дека јавното мислење игра голема улога во политичкиот процес на одлучување и владеење. Така демократското човештво има изградено слика за јавното мислење како сила која притиска на власта и ја остварува волјата на народот. Професорот Семјуел Стауфер од Хардвардскиот универзитет еднаш изјавил дека модерните методи на испитување на јавното мислење врз основа на избран примерок од населението „ го претставуваат најкорисниот инструмент на демократијата што кога било е измислен “ (Галуп, 1989:15).

Според значењето на јавното мислење и неговата улога, какво е јавното мислење во Р.Македонија во однос на ЕУ, односно за политичките процеси од особен интерес е прашањето..... какво е јавното мислење во земјите-членки на ЕУ во однос на проширувањето на Унијата кон Западен Балкан односно како процесот на проширување влијае врз јавното мислење во Република Македонија по 2005 година.

Европската Унија стана предмет на интензивен академски интерес во последните три децении. Тоа е така, зошто расте нејзината важност и улога од средината на 1980-тите години. Прво и повеќе од очигледно е дека ЕУ го прошири своето членство : од 10 земји-членки во 1985 година, на 27 земји-членки во 2009 година. Згора на тоа, проширувањето се уште не е завршено, со долга листа на потенцијални членови за членство во ЕУ. (Egan, Nugent, Patterson, 2010:1)

Политиката на проширување на ЕУ, како што е дефинирана во ДЕУ¹, претставува одговор на легитимните аспирации на луѓето од нашиот континент да се приклучат во напорите да се создаде обединета Европа. Интеграцијата на ЦИЕ во изминатата деценија покажа дека проширувањето е во корист на ЕУ во целина и овозможува нејзина подобра позиција за да се соочи со глобалните предизвици. (Европска Комисија, 2011:2)

¹ Стратегија проширења и клучни изазиви за 2011-2012 годину, 2011 (достапно на http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/strategija_za_prosirenje/strategija_prosirenje_2011_2012sr.pdf)

Во најголем број случаи пристапувањата на овие земји во ЕУ, беа носени на референдуми. Освен во медитеранското проширување, сите останати држави со исклучок на Кипар оддржаа такви референдуми, а на референдум се случија и двете прилики на одбивање на зачленувањето на Норвешка.

Јавното мислење е потребно за легитимизација на носителите на јавната власт, кои, откако постои државата, секогаш се повикуваат на согласност на оние со кои владеат и од кои, всушност произлегува нивната власт. (Јакимовски, 2003:76)

Процесот на европско проширување останува да биде еден од главните предизвици на државите членки на ЕУ. И покрај знаците на проширувачкиот замор кои се чувствува во институциите и меѓу граѓаните на ЕУ, успехот на овој европски проект продолжува да има магнетска привлечност за државите соседи на Унијата² (Каракамишева, 2008:1).

Иако се гледа позитивно целокупното пристапување, моделот е различен за секоја од балканските земји.

Јавното мислење во државите членки на ЕУ исто варира во поддршката за членство на државите од Западен Балкан, воочувајќи се одредени фактори кои имаат директно или индиректно влијание во поддршката кај граѓаните.

² Проширувањето на Европската унија и условеноста како инструмент (достапно на <http://www.pravo.org.mk/documentDetail.php?id=1911>)

1.1. Рамка на истражување

Проблемот кон кој е насочено ова истражување, како и предметот на негово интересирање влегува во корпусот на социолошки анализи кои се занимаваат со истражување на јавното мислење односно влијанието на интеграциите врз јавното мислење.

Ако проширувањето на ЕУ е генерално теоризирано, јавната поддршка за проширувањето е партикуларно истражувана. Истражувањето на јавното мислење во однос на поддршката за проширување на ЕУ во земјите-членки како и земјите од Западен Балкан ќе овозможи да се утврди какво е целокупното расположение кај јавното мислење за проширување на ЕУ со земјите од ЗБ. Граѓаните имаат голема улога кога станува збор за легитимизација на процесот на проширување. Па оттука во голема мера успехот на проширувањето на ЕУ со земјите од ЗБ, произлегува од самата наклонетост на јавното мислење. Анализирајќи го јавното мислење во однос на проширувањето на ЕУ со земјите од ЗБ, ќе послужи за идентификување на факторите кои влијаат на поддршката на јавното мислење во земјите-членки и земјите од Западен Балкан, како и разбирање на улогата на јавното мислење во процесот на проширување на ЕУ.

Од временски аспект со ова истражување ќе биде опфатен периодот од 2005 до 2011 година, активностите ќе бидат определени на земјите-членки на ЕУ и земјите од Западен Балкан, со посебен акцент на Р. Македонија. Со цел да се опфати периодот кој по многумина е најтежок за ЕУ и нејзиното функционирање од нејзиното формирање. Период исполнет со доста значајни случувања, добивањето на зелено светло за влез на Хрватска во Унијата, статус на земји кандидати на Црна Гора и Србија, блокадата на Р.Македонија за отпочнување на преговорите за членство, поради нерешениот спор за името со Грција, како и влијанието на светската економска и финансиска криза.

Предмет на интерес на ова истражување е проширувањето на ЕУ кон Западен Балкан и тоа, преку споредување на јавното мислење во ЕУ и Р.Македонија во периодот од 2005 до 2011 година, притоа воочувајќи ги факторите кои влијаат на

поддршката кај јавното мислење кај земјите-членки на ЕУ и државите од Западен Балкан.

Генерална хипотеза на ова истражување е следнава:

Политиката за проширување на ЕУ кон Западен Балкан влијае врз јавното мислење во државите и поддршката на граѓаните за членство во Унијата. Ефикасноста на овој процес позитивно влијае врз јавното мислење.

Посебни хипотези во ова истражување се :

A1. Варијациите во поддршката на јавното мислење за проширување на ЕУ, од една до друга земја - членка се условени од националните опкружувања. Земјите кои се под силно влијание на економската и финансиската криза има поголема веројатност да бидат против проширувањето.

A2. Граѓаните од ЕУ како и од земјите од Западен Балкан не се доволно информирани за проширувањето на ЕУ. Поголемата информираност на граѓаните, ќе овозможи да се разбере процесот на проширување, дека носи повеќе бенефиции отколку трошоци. Тоа пак ќе се рефлектира со поголема поддршка за натамошно проширување на ЕУ.

Со цел да го истражам јавното мислење и анализирам и утврдам факторите кои влијаат на поддршката на јавното мислење во однос на проширувањето на ЕУ, во текот на истражувањето ќе го користам компаративниот метод, експлоративниот, дескриптивниот и аналитичкиот метод (настојувајќи да се објаснат варијациите и трендовите во јавната поддршка за проширување на ЕУ).

Во конкретното истражување ќе користам секундарни извори, како главен издвојувајќи го најрелевантниот извор за прашања околу ЕУ и евроинтеграциите Евробарометар³ (Eurobarometer), извештаите од 2004 година до 2011 година. Истражувањата спроведени од Балкан Галуп Монитор (Balkan Gallup Monitor) од каде воглавно ги користам резултатите од истражувањата за јавното мислење во државите од Западен Балкан околу евроинтеграциите, потоа извештаи, статии и извори на статистички податоци спроведени од различни субјекти, од владини институции (Секретеријатот за европски прашања - СЕП), невладини организации (институтот за Демократија - ИДСЦС и Меѓународниот Републикански Институт-ИРИ) за прашања врзани со јавното мислење во Р.Македонија, пишани материјали, книги и документи кои ги користев за теориско дефинирање на јавното мислење и операционално истражување на темата.

Основна задача на ова истражување е да се направи научна дескрипција на проширувањето на ЕУ кон Западен Балкан и да се анализира влијанието на овој процес врз на јавното мислење, во периодот од 2005 до 2011 година. Предвидено е да се анализираат факторите кои влијаат врз јавното мислење со посебен акцент на демографските фактори (пол и возраст и национална и етничка припадност). Јавното мислење во однос на ЕУ не е само важно мерило за мерење на постигнатиот напредок од страна на општеството, туку и показател со каков вид на иднина се соочува земјата: тоа е чувствителен барометар на општествените успеси и неуспеси.

³ Станува збор за публикација на Европската комисија. Излегува од 1973 година. Истражувањата на Евробарометар покриваат многу области кои ги засегаат европските граѓани: проширување, социјална состојба, здравство, култура, информатичка технологија, животна средина, европска валута, одбрана...

Глава 2

*Значењето на јавното мислење во однос на
политиката на проширување на ЕУ*

2.1. Значење на јавното мислење

„ Сликите во главите на човечките суштества, сликите за самите себеси, за другите, за нивните потреби, целите и односите, тоа е јавното мислење.”

Валтер Липман „ Јавно мислење” (1922)

2.1.1. Јавно мислење

Зборот “јавно мислење” е од англосаксонско потекло и прв пат е употребен во Англија кога јавното мислење, како поддршка на парламентот и власта, го спомнува познатиот англиски државник и автор Џон Солзбери, во 1159 година. Н. Макијавели истакнува дека придобивањето на наклонетоста на јавното мислење мора да биде постојана грижа на владетелот ако сака да ги зачува својата власт и личната безбедност (Груевски, 2011:181)

Поновите историски истражувања авторството на изразот јавно мислење (l' opinion publique) му го препишуваат на францускиот ренесансен писател и филозоф од XVI век Мишел де Монтењ. Овој поим тој го употребувал во поврзување со моралот и обичаите. Трудите на Монтењ ги познавале Џон Лок (Law of opinion or reputation), Дејвид Хјум (Opinion of others) и Жан Жак Русо, кој речиси два века по Монтењ, во „ Општествениот договор“ (1762) ќе го оживее поимот јавно мислење. Русо јавното мислење го дефинирал како некој вид на закон. Понатаму во врска со јавното мислење пишувале и Емануел Кант, Хегел, Фројд, Карл Јунг, Гете, Карл Маркс и други.

Јавното мислење има повеќе од триековна традиција. Меѓутоа се уште не постои согласност за тоа која општествена група или групи го создаваат јавното мислење, кои со самиот поим јавно мислење се имплицирани.

Од Русо па наваму, идејата на јавното мислење во суштина е поврзано со идејата за владеење на народот, односно за демократијата. Станува збор за односот меѓу јавното мислење и народниот суверенитет, принципот на владеење на мнозинството, политичкото претставување и формалните-уставно дефинираните – облици на партиципација во одлучувањето. Почнувајќи од првите расправи за јавното мислење во XVIII век, на јавното мислење се гледа како на „ политички или идеолошки конструкт, а не како социолошка референца“. Бројни автори сметаат дека, нема општо прифатена дефиниција на јавното мислење. Резултатот е: има толку дефиниции колку што има студии за јавното мислење (Шопар, 2011:6)

Јавното мислење е актуелен став или позиција на јавноста по определено прашање. Тоа е колективен одговор на одредено прашање.

Јавното мислење може да се дефинира на повеќе начини, ама повеќето научници (истражувачи) се согласуваат дека јавното мислење е збир на гледишта на одредени поединци заинтересирани за одредена тема. Нанси Фурлоу (Nancy E.Furlow) во книгата „ *Јавното мислење и мислењето на лидерите* “ смета дека за многу малку прашања целокупното население има мислење. Оние прашања за кои некој има посебен интерес, ќе бидат поважни за него и тој за возврат ќе бара мислења од другите, бидејќи пробува да добие повеќе информации за одредено прашање.

Во поновите радикални интерпретации јавното мислење се дефинира како, рационално мислење, кое произлегува од цивилното општество и според тоа, не значи исто што и мислење на одделни групи на избирачи или мислења на изборното тело во глобална смисла.

Меѓутоа во секојдневниот разговор (и сфаќања) јавното мислење денес најчесто се поистоветува со едноставно агрегирање или броење на индивидуалните мислења, односно она што е непосреден предмет (резултат) на анкетите на истражување на јавното мислење.

Хабермас смета дека „ истражувањето на јавното мислење, нуди само определена слика на огледалото на јавното мислење, кога е веќе остварено формирање на специфични мислења во мобилизираната јавност “ (Хабермас,

1969:438). Во таа смисла би можело да се зборува само за множество на мислења (множество индивидуални мислења) никако и за единствено јавно мислење.

Белградскиот комуниколог Тома Ѓорѓевиќ, јавното мислење го дефинира како „колективно расудување на политичката јавност за актуелните општествени ситуации, кои стануваат еден вид проблем, суштински за животот и практиката на социјалната заедница.... (Јакимовски, 2003:72)

Франце Врег, лубљански комуниколог, го дефинира јавното мислење како изразување мислење, став или расположение на некоја јавност за прашања од општ интерес. По своето основно одредување, јавното мислење е резултат на меѓусебно комуницирање на припадници на јавната публика смета др. Т. Јантол. Според Јантол, јавното мислење не е неточно да се нарече глас на јавноста, “ но реално тоа е глас на нејзината публика преку која го искажува своите ставови и претпоставки за релевантни прашања од општествениот живот.

Според германскиот правник Карл Шмит , јавното мислење е современ начин на акламација (одобрување). Нема ниту демократија ниту држава без јавно мислење, исто како што нема држава без акламација. Јавното мислење се формира и постои неорганизирано. За Шмит акламацијата значи дека, народот со повици изразува свое согласување или несогласување. (Шопар, 2011:9)

Германските научници Кунчику и Зипфелу (M.Kuncziku, A. Zipfelu) јавното мислење не го сметаат како статистика или доверливо мерлив мотив на јасни обрасци, туку како општествен процес врзан за одредени предмети, историски околности и лица. Јавното мислење според нив, настанува кога многу луѓе застапуваат исто мислење за некоја одредена тема, носејќи во себе свест за преклопување на нивните мислења.

Според новите теории, јавното мислење претставува збир на индивидуални мислења. Но предмет на истражувањата и не е толку јавното мислење, туку кој и колкаво влијание има врз формирањето на јавното мислење. Ова е особено актуелно со развојот на плуралистичкото општество и масмедиумите.

Независно од разликите и споровите, јавното мислење овде ќе го дефинираме како комуникациски процес, во кој индивидуите и општествените групи настојуваат да остварат консензус за актуелните и спорни јавни прашања со цел да влијаат врз

дејствувањето на институциите на власта, одлучувањето управувањето со работите во државата и општеството. (Јакимовски, 2003:72).

Според Хардуд Чајлдс главни карактеристики во проучувањето на јавното мислење се Анкети – јавно мислење за одделни групи со специфични прашања, влијанието на избраните субјекти врз формирањето на јавното мислење, изборно однесување, комуникации, пропаганда, истражување, теорија. Јавното мислење што го отсликуваат анкетите би требало да биде некаква демократска противтежа на се поголемата независност на политичките претставници, а со тоа и на елитистичките тенденции за владеење со народот (Јакимовски , 2003: 116)

2.1.2. Истражување на јавното мислење

Историски тие се појавуваат во почетокот на 30-тите години на XX век со кризата на критичката јавност. Јавното мислење стана предмет на истражување тогаш кога речиси потполно ја изгуби контролата над своите институции – парламентот и весниците.

Истражувањето на јавното мислење започнало да се практикува во почетокот на XIX век во САД. За година и место на раѓање на истражувањето на јавното мислење се зема 1824 година кога известувачите на весникот Харисбург Пенсилванија ги прашале жителите на Вилмингтон во државата Делавер за кој ќе гласаат од тројцата кандидати за претседател.

Еден од првите истражувачи, Џорџ Галуп, бил убеден дека истражувањето на јавното мислење можат да ги надминат ограничувањата на парламентарната демократија. (Шопар,2011:190)

Во втората половина на XX век истражувањата во сите западни демократии се институционализираат како значаен елемент на политичкиот систем, особено изборниот. Вистина е дека концептот на сондирање на јавното мислење стана дел од свеста на луѓето од целиот свет. Организации за истражување на јавното мислење

сега постојат во сите демократски општества и вакви истражувања редовно се спроведуваат.

Професорот Семјуел Стауфер од Хардвардскиот универзитет еднаш рекол дека модерните методи на испитување на јавното мислење врз основа на избран примерок од населението „го претставуваат најкорисниот инструмент на демократијата што кога било е измислен“ (Галуп, 1989:15).

Понатаму, методологијата на истражување на јавното мислење се развива паралелно со развојот на статистиката, особено со развојот на теоријата на веројатност. Истражувањето на јавното мислење претставува сретство за постигнување на три цели:

- изработка на модел на јавно мислење;
- утврдување на дистрибуција на променливи вредности ;
- опис и претставување на карактеристичните ставови на определена популација;

Целокупно гледано, целите на истражувањето на јавното мислење може да се повеќе наменски. Може да бидат практични и теоретски, краткорочни и долгорочни.

Теоретското значење на истражувањата на јавното мислење во прв ред се состои во тоа, да се откријат краткорочните и долгорочните фактори во општествениот, политичкиот и економскиот живот на некоја држава или регион.

Истражувањето на јавното мислење, денес има важна улога и влијание во модерните демократски општества. Тоа влијание на истражувањата на јавното мислење, практично се применува во политичките и општествените активности. Поради ваквите примени, истражувањето на јавното мислење денес широко се применува во односите со јавноста. Ваквото истражување треба да овозможи предвидување на идните реакции на јавното мислење за можните настани и ситуации кој може да се случат. Модерните сондажи на јавното мислење во целост одговараат на потребите - да се открие колку јавноста е подготвена да појде напред на кој било фронт.

Истражувањето на јавното мислење во Р. Македонија започнува некаде во шеесетите и седумдесетите години на XX век. Во градењето на неговиот статус како

значајна академска дисциплина, според Љубомир Јакимовски најважна улога има Чокревски Томислав. Според него, јавното мислење суштински е проблемот на комуникација меѓу власта и граѓаните, односно колку и како една структура на општеството е заинтересирана и се обидува да влијае на државните работи.

2.1.3 Влијание врз формирањето на политичкото јавно мислење

Врз формирањето на ставовите и мислењата на човекот, најпрво влијаат неговите претходно стекнати знаења, неговите чувства и неговата претходно индивидуална и групна определеност (идеолошка, верска, национална, дури и од некои однапред создадени стереотипи или предрасуди)

Понатаму врз индивидуалното определување на човекот влијаат и повеќе други фактори, како што се: нивото на неговата конфликтност, прогресивност, конзервативност, емоционалноста и друго.)

Од друга страна, врз индивидуата влијаат бројни надворешни фактори (медиуми, образование, трибини, контакти итн.)

2.2. Јавното мислење и проширувањето на ЕУ

Литературата за јавното мислење и проширувањето на ЕУ ги зема во предвид двата „традиционални“ правци како појдовни точки, нагласувајќи ги економските трошоци и придобивките од проширувањето како афективна врска на една земја со ЕУ. Во една од првите примени на ЕУ поврзани со литературата за јавното мислење во врска со ставовите за проширување, Карп и Боулер (2006) изнесуваат три сета на напредни аргументи - кои се однесуваат на идентификацијата на испитаниците со ЕУ, трошоците и придобивките од членството во ЕУ и задоволството од институциите на ЕУ. Иако Карп и Боулер (2006) нашле докази за сите три видови на аргументи, тие демонстрираат дека инструментот на личен интерес е најмоќен индикатор за објаснување на ставовите кон проширувањето на ЕУ.

Џонс и Ван дер Бил (2004) го претставиле пристапот трансакција- афинитети, како објаснување на поддршката на јавноста за проширувањето на ЕУ. Тие истражувале дали нивото на трансакции помеѓу постојните земји-членки и конкретни земји-кандидати може да ја објасни поддршката во земјите-членки за пристапување... на одредени кандидатски земји. Студијата утврдува дека трговските односи меѓу „старите“ земји-членки и земјите-пристапнички и географската близина се движечки фактори објаснувајќи го нивото на поддршка. Овие наоди се во согласност со аргументите на "инструменталистите" при што испитаниците даваат важност на очекуваните трошоци и придобивки од проширувањето. Сепак студијата покажува дека идентитетот поврзан со факторите (историски однос меѓу земјите), како и културните аспекти (католицизмот) се во функција на објаснување на националната поддршка за проширување на ЕУ⁴. (Maier Jurgen, Berthold Rittberger, 2011:246)

За важноста на перцепцијата во современите политички и општествени процеси многу е напишано. Живееме во свет на слика и комуникациски хаос во кој веќе не е важно што навистина се случило, туку што луѓето мислат дека се случило. Не е важно што навистина е, туку како луѓето тоа го доживуваат. Перцепцијата и сликата стануваат поважни од фактите. Тоа очигледно може да се примени и во

⁴ Shifting Europe's Boundaries: Mass Media, Public Opinion and the Enlargement of the EU (достапно на http://peer.ccsd.cnrs.fr/docs/00/57/17/62/PDF/PEER_stage2_10.1177%252F1465116508089087.pdf)

однос на Европската Унија. Меѓутоа пред да пробаме да најдеме одговор на прашањето - каква е перцепцијата на државите од Западен Балкан за ЕУ и како влијае во формирањето на ставовите врз граѓаните за влез во ЕУ, ќе наведат неколку општо прифатени пристапи во проучувањето на феноменот на формирање на ставовите за европските интеграции.

Рејчел Чичовски (Rachel Cichowski) кој ги истражувал претходните кругови на проширување на ЕУ – наведува дека може да се препознаат три пристапи во објаснување на јавната поддршка за интеграција на земјите во ЕУ. Утилитарно и вредносно објаснување како и објаснување од гледна точка на политичка економија. Утилитарното објаснување се темели на претпоставка дека индивидуалниот однос кон европските интеграции произлегува од анализата на добивка и загуба во смисла на квалитетот на животот на граѓаните. Вредносното објаснување подразбира дека одредена вредносна ориентација, како што е постматеријалистичката вредност е „погодна почва“ за прифаќање на интеграциски процеси од друга вредносна ориентација. Третото објаснување се темели на претпоставката дека позитивната макроекономска состојба и позитивен тренд влијае во евалуација на процесите кои довеле до нив, па со тоа може да се објасни позитивниот или негативниот однос на граѓаните кон европските интеграции. На таа листа на јавна (не)поддршка на европските интеграции се придодаваат и политичките причини, како што е односот меѓу националните и супранационалните институции и теоријата на општествен капитал. Утилитарниот пристап на објаснување на јавната поддршка за европските интеграции е една од најмногу истражуваните теориски перспективи, па оттука таа се јавува во неколку варијанти⁵. (percepција Europske Unije u Hrvatskoj javnosti 2007:250)

Во првата варијанта, која може да ја наречеме објективна, фокусот е насочен на директните економски интереси, што поединечни групи ги имаат од интеграциските процеси. Претпоставката е дека во секое општество може да се препознаат одредени групи кои имаат поголема директна корист од другите, ама и групи кои имаат поголема директна штета од другите. Во склад со оваа

⁵ повеќе информации (достапно на http://peer.ccsd.cnrs.fr/docs/00/57/17/62/PDF/PEER_stage2_10.1177%252F1465116508089087.pdf)

претпоставка, и теорискиот модел на економски мотивирано гласање, се очекува дека помеѓу нив ќе има значајна разлика во поддршката за европските интеграции.

Групите за кои се претпоставува дека имаат поголема корист од интеграциските процеси, зошто се повеќе конкурентни на заедничкиот пазар се млади, високо образовани, оние кои се наоѓаат на повисоки социјално-професионални позиции и оние со повисоки приходи. Спротивно на тоа, оние со ниско образование, физичките работници и лицата со ниски приходи имаат повеќе штета отколку корист од процесите на европска интеграција (поради малата директна конкурентност), па се очекува поради тоа да бидат помалку подготвени да ги поддржат процесите на интеграција. Втората варијанта на утилитаристичко објаснување се темели на субјективната проценка на економската состојба и на проценката на потенцијалната лична корист и штета од влезот на земјата во ЕУ. Притоа тука главниот акцент е на перцепцијата, наместо на објективната позиција на лицето во општествената структура, заради тоа оваа варијанта ја нарекуваме и објективна. Во суштина, утилитаристичкиот модел на објаснување не е ограничен само на економските аргументи. Чичовски во оваа група на објаснување ги става и аргументите кои имплицираат дека влезот во ЕУ за земјите во транзиција значи гаранција за продолжување на политичките реформи и политичката стабилност, односно гаранција за оддалечување од тоталитарниот комунистички режим.

Утилитаристичкиот модел на објаснување на јавната поддршка на европските интеграции во поново време наидуваат на критики кои примарно се движат во две насоки. Првата насока ги нагласува политичките фактори, и тоа пред сè во смисла на влијание на перцепцијата на националните влади и националните институции и партиската припадност. Втората насока на критики ја нагласуваат важноста на националниот идентитет, националната исклучивост и отвореност кон другите култури. Унијата сепак не значи само економска интеграција и слободна трговија, туку има и своја културна и симболична димензија и политичка димензија во смисла на влијание на националниот идентитет и суверенитет. Мекларен (McLaren) покажува дека врз основа на отвореноста кон другите култури, може прецизно да се предвиди силата на поддршката за ЕУ. Кери (Carey) пак смета дека односот кон ЕУ е условен и со чувството на националниот идентитет, скоро еднакво како и утилитаристичките

мотиви. Но без разлика на критичкиот однос кон утилитаристичкото објаснување на јавната поддршка за ЕУ, поголемиот број на истражувања покажуваат дека тоа има важна улога во процесот на објаснување на јавната поддршка за европска интеграција и довербата во ЕУ. (percepcija Europske Unije u Hrvatskoj javnosti, 2007:351)

Глава 3

Политиката на проширување на ЕУ

3.1. Теории на интеграција

3.1.1. Функционализмот и нео-функционализмот

Функционализмот е меѓу првите пристапи чии теории се базира интеграцијата на ЕУ. Нејзина цел не беше да објани зошто државите се подготвени да се откажат од одредена автономија, туку да обезбеди нормативен рецепт за тоа како владите треба да дејствуваат за оддржување на стабилен и мирен меѓународен систем. Функцијата на меѓународната интеграција, тогаш е да овозможи постигнување на овие цели. Функционалистичките гледишта на Митрани прават сериозно влијание врз натамошните обиди за развивањето на теоријата на интеграција. Според Митрани, модерниот свет се карактеризира со зголемување на бројот на техничките проблеми, кои што би можеле да бидат решени само со кооперативни дејствија надвор од државните граници. Колку поуспешна е соработката во една функционална средина, толку поголем би бил стимулот за соработка и во други области. Тој смета дека , најважно е преку разбирањето на процесот за соработка, меѓусебната недоверба и сомнеж да бидат заменети од зголемената доверба, која би се раширила надвор од конкретните функционални сектори, во кои интеграцијата е веќе остварена. По овој начин, функционализмот ја содржи основата која што Митрани ја определува како “раширување“. Во таа смисла, тој е убеден дека процесот по која што се родила ваква соработка – како директен резултат од неодложна потреба за решавање на определен функционален проблем - сам по себе би се “раширил“ кон една промена во погледите за поддршка на едно уште пошироко заедништво и соработка во контекст на зголемувањето на бројот на заедничките проблеми. Таквиот процес не само што ќе ги зацврсти позициите за меѓусебна помош во конкретните сектори, но исто така, би ги намалил или евентуално ликвидирал можностите за војна, создавајќи норми на мирно, наместо на воено поведење. Од функционалната соработка би се појавила суштинска основа за институции под форма на меѓународни организации и режими, кои што се основаат на мултилатеризмот, кој

како краен резултат би го намалил значењето и важноста на одделната национална држава. (James.E.Dougherty, Robert L. Pfaltzgaff, Jr.,2001:232)

Неофункционализмот претставува интелектуален наследник на функционализмот. Во општи црти тој придонесува за доусовршување, модифицирање и тестирање на хипотезите на интеграција. Тој се фокусира врз ЕУ и делумно врз процесот во кој што се развиваат одделните институции. Особен акцент се поставува врз улогата на политичките партии, на групите од интерес и степенот до кој политичките елити во одделните интегрирани единици ја поддржуваат или се спротивставуваат на интеграцијата. Неофункционалистичката теорија во контекст за ЕУ, придава особено значење на интеграцискиот процес кој што најпрво вклучува специфични функционални задачи, но има потенцијал да се рашири и во други сектори, кој би можел да доведе до евентуално политичко сојузништво од различен вид. Концептот на прелевање (“спил овер“ ефект) го зазема централното место во теоријата на неофункционализмот, а всушност е само дообјаснување на постоечката “доктрина за раширувањето“ на Митрани. Во своето истражување Хаас открива дека постоееле многу малку луѓе помеѓу европските елити, кои што биле заинтересирани за јаглен и челик и кои ја поткрепувале од самиот почеток оваа заедница, но приликите се измениле откако организацијата работи успешно неколку години, јадрата на лидерите и политичките партии стануваат активни приврзаници на оваа заедница.

Уште појасна илустрација за процесот на прелевање се групите кои што оствариле печалба и полза од учеството во ЕЗЈЧ и нивните подоцнежни реакции на поддршка и лобирање за европската интеграција, вклучувајќи го и создавањето на европскиот заеднички пазар. Очигледна е тенденцијата на оние кои што веќе оствариле полза од учеството во супранационалните институции во еден сектор да се благосклони кон интеграциите во другите сектори. Точно во тие процеси можеме да ја бараме логиката за прелевањето од еден сектор во друг.

Нео-функционализмот беше развиен како помалку нормативен и повеќе аналитичка рамка за учење на регионалната интеграција. Тој е многу повеќе специфичен за ЕУ интеграцијата, зошто негова оригинална цел беше да се разбере и објасни интеграцијата на Европа по Втората светска војна. Накратко,

неофункционализмот ја третира интеграцијата на ЕУ како квази - автоматски процес во кој владите се предизвикани на дејства и ограничени од страна на домашните актери и супранационалните нивоа (Schneider, 2009: 35)

Функционализмот и неофункционализмот се често критикувани од нивното формирање. Една од главните недостатоци кои ја споделуваат двете, е дека тие ја занемаруваат важноста на државата. На пример, нео-функционализмот неможе да објасни прилики кога националниот интерес на членките на ЕУ се жртвува за бенефитот од натамошната интеграција. Слабоста ја интензивираше потрагата по подобри теории.

3.1.2 Интерговерментализам

Во својата најосновна форма, интерговерментализмот ја објаснува меѓудржавната соработка, додека регионалната интеграција (на пример ЕУ) во функција на усогласување на државните интереси и параметри во комбинација со моќ. Тоа е спротивно на гледиштата на функционализмот и неофункционализмот, бидејќи објаснува дека интеграцијата и соработката се предизвикани од рационалните држави, кои што го штитат сопствениот национален интерес и нивното меѓусебно пазарење. Освен тоа, ја отвараат перспективата за значењето на силата, со што откриваат карактеристика на интеграцијата непозната за спротивните теории, односно оние држави со поголема “сила “ остваруваат поголем дел од сопствените приоритетни интереси (Ванковска, 2008:70)

Интерговерментализмот беше развиен првенствено од Хофмановите критики на нео-функционализмот. За разлика од постарите теории, дека актерите под и над националното ниво се централни во интеграцијата на ЕУ, интерговерментализмот ги гледа државните влади како нејзини примарни агенти. Европската интеграција, тогаш е производ на низа спогодби меѓу шефовите на државите заинтересирани за максимизирање на нивната сопствена благосостојба и моќ.

Интерговерментализмот настојува да докаже дека дури и во контекст на интегративните процеси, главниот збор сепак, го имаат државите кои што како национални актери секој пат се водени од сопствените национални интереси.

Основните елементи на овој правец, всушност ги бранат гледиштата дека интеграцијата е можна доколку тоа го овозможува гео-политичката ситуација, интеграцијата одоздола кон горе неможе да го достигне нивото на “висока политика”, трајна интеграција како таква не е возможна, заради трајното чувство на взаемна доверба помеѓу државите. Со оглед на ова, европската интеграција се гледа како инцидентен или случаен феномен.

Во најново време, како алтернатива на класичниот интерговерментализам, се поголемо влијание има либералниот интерговерментализам. Оваа теорија гледа на интеграцијата како на “конвергенција на национални интереси”. Тоа значи дека државите соработуваат само доколку споделуваат заеднички интереси, а институциите се создаваат за точно определена цел и се целосно под контрола на оние кои ги создале. Така, супранационалните институции немаат независна егзистенција надвор од онаа што им ја определиле државите. Затоа, тие се потенцијално променливи и можат да го изгубат супранационалниот елемент, доколку тоа биде побарано од примарните актери, т.е. државите.

3.1.3 Нов институционализам

Научниците ги критикуваат дури и зрелите формулации на интерговерментализмот врз основа дека пристапот не оди доволно далеку во оценувањето на важноста на институциите, за пример, како егзогени променливи што значително влијаат врз интересите и интеграцијата на самата ЕУ. Полак, на пример, ја оддржува претпоставката дека државите се основни актери на меѓународно ниво, но потоа ги анализира институциите како индивидуални структури и колективен политички избор. Тсебелис и Гарет, развиле општ модел на однос помеѓу законодавството, политичката имплементација, како и правната пресуда. Според

нив, потешко е да биде усвоено ново законодавство... заради судовите и бирократијата чии резултати треба да се движат до политиката блиска до нивните сопствени преференции. Сега постои многу богата литература за влијанијата на наднационалните институции на интеграцијата на ЕУ.

3.2. Теории на интеграција и анализа на проширувањето на ЕУ

Повеќето од пристапите наведени во претходниот дел се фокусираат на вертикалната интеграција на политиките, или продлабочувањето на ЕУ. Ова е само еден дел од двата силно меѓусебно поврзани процеси на движење на интеграцијата.

Другиот е хоризонтална експанзија: Проширувањето на ЕУ е клучен политички процес и за самата организација и меѓународните односи на Европа во целина.

Проширувањето е една од најмоќните европски политички алатки, која се користи од страна на Европската Унија, да им служи на своите стратешки интереси за стабилност, безбедност, превенција на конфликти и зголемен економски просперитет. (Summa, 2008:6)

Шимелфенинг и Седелмаер (Schimmelfennig and Sedelmeier) го дефинираат проширувањето како организиран процес на постепенa формална хоризонтална институционализација на организациски правила и норми.

1) Институционализацијата го означува процесот со кои акциите и интер-активностите на општествените актери стануваат нормативно моделирани.

2) Разликата помеѓу „ хоризонтална “ и „ вертикална “ институционализација, одговара на заедничката употреба на „проширување “ и „продлабочување“.

3) Хоризонтална институционализација е прашање на степен, и проширувањето е најдобро концептуализирано како постепен процес кој започнува пред, и продолжува по, приемот на новите членки во организацијата. Дури и во отсуство на целосно членство , надворешните актери можат да ги следат организационите норми и правила. (Shimmelfenning.F, Sdelmelmeier. U, 2002:503)

Проширувањето на ЕУ поттикнува интеграција, бидејќи “ од новодојдените се бара (со условите од договорот за прием) спроведување на усогласените политики на сојузот. Усогласувањето на политиките за возврат ја зголемува политичката и економската корист на секоја земја членка.

Научниците обично прават разлика меѓу “продлабочување” и „проширување” на ЕУ. Шимелфенинг и Седелмаер (Schimmelfennig and Sedelmeier) го дефинираат „продлабочувањето“ како процес на постепена и формална вертикална институционализација, во која земјите-членки на ЕУ го прошируваат опсегот на нивните заеднички интеракциски и организациски правила и го зголемуваат бројот на политики за кои одлучуваат на меѓувладино и наднационално ниво.

„Проширувањето“ од друга страна, го дефинираат како процес на постепена и формална хоризонтална институционализација, во која новите пристапни држави ги усвојуваат правилата и практиките на Унијата. Овие два процеса ја движат напред интеграцијата.

Теориите на проширувањето на ЕУ истражуваат (а) зошто се проширува ЕУ, (б) каков ефект има ЕУ на домашната политика во земјите-кандидати, (в) како новите членки влијаат на интеграцијата на ЕУ во целина, и (г) како проширувањето влијае на распределбата на трошоците и придобивките, особено меѓу актуелните земји-членки (Schneider, 2009: 38)

Повеќето пристапи кон проширувањето се изградени врз некоја форма на *интерговерментализам*. Причината за тоа е едноставна: индивидуалните земји членки на Унијата, може драстично да влијаат на одлуката на проширување, како и на самиот процес на пристапување. Иако ЕК управува со пристапните преговори со кандидатските влади и сугерира со која држава да се отпочнат преговори; секоја земја-членка задржува значителен степен на контрола врз овие одлуки. Особено отворањето на пристапните преговори, затворањето на одделни поглавја од *acquis communautaire* и почетокот на финалната фаза мора да бидат одобрени едногласно. Ова не е за да се каже дека супранационалните институции на ЕУ не влијаат на преговорите за пристапување и нивниот исход.

Од конструктивистичка перспектива, Европската интеграција во нејзината суштина е процес на градење на заедницата. Заедниците се групи или асоцијации

засновани на заеднички идеи. Тие споделуваат колективен идентитет и поседуваат заеднички причински или нормативни верувања. Идеите и интеграцијата се причински поврзани на два начина. Прво, институционалната интеграција зависи од заедничкото-градење: колку е посилен колективниот „Европски“ идентитет, поголема е основата на заеднички верувања, а оттука и институционалната интеграција.

Ако конструктивизмот беше последна голема теоретска иновација, студијата на проширување беше голем реален-светски предизвик за теоријата на интегрирање. До неодамна проширувањето беше запоставено прашање во теоријата на регионалната интеграција (Schimmelttenning and Sedelmeier, 2002:501).

Класичните пристапи кон проучување на интеграцијата само го спомнуваа „проширувањето“. Ова е разбирливо бидејќи анализирањето на воспоставување и стабилизација на регионалните организации, логично проследуваше со изучување на територијалното проширување и најславната теорија на регионална интеграција дојде од нејзиниот крај пред првото проширување на ЕЗ во 1973 година. Повеќе изненадувачки заживувањето на теоретските дебати во почетокот на 1990-тите помеѓу „интерговерментализам“ и „супранационализам“ се уште се фокусираат на прашањата за „продлабочување“ на договорот за ЕЕА, ЕМУ или правната интеграција.

Теоретската дебата за проширување, сепак, не ги следеше старите линии на „супранационализам“ наспроти „интерговерментализам“, туку современите дебати на рационалисти - конструктивисти. Според теоријата на рационалистите, барателот исто како и земјите-членки ги пресметуваат трошоците и придобивките од проширувањето. ЕУ прима нова земја-членка, доколку ја зголемува корисноста на сите стари земји-членки и новата земја-членка во споредба со нејзината исклученост од членство и алтернативните институционални односи како асоцијацијата (здружувањето). Државите кои немаат корист од проширувањето, треба да им се компензира, на пример, преку надворешни плаќања.

Спротивно на тоа, конструктивизмот предвидува дека проширувањето зависи од колективните идентитети, вредностите на заедницата и нормите. Државите се обидуваат да се приклучат на ЕУ - и ЕУ ќе биде подготвена да ги прими нив - ако тие

се идентификуваат со Европа, ги споделат нејзините фундаментални вредности и ги прифатат нејзините норми.

Проширувањето на ЕУ помогна за трансформација на Централна и Источна Европа во современи, добро функционални демократии со пазарни економии. (Eurobarometer, 2006:2).

Во поново време, тоа инспирира и далекусежни реформи во државите од Западен Балкан. Политичките придобивки од проширувањето на ЕУ, како што се проширувањето на мирот, стабилноста, просперитетот, демократијата, човековите права и владеењето на правото низ цела Европа, се чини дека се широко признати.

3.3. Хронологија на проширување на Европската Унија

Првото проширување на ЕУ се случило во 1973 година кога биле вклучени Велика Британија, Данска и Република Ирска; потоа во 1981 година била вклучена Грција, а во 1986 година се приклучиле и двете медитерански земји Шпанија и Португалија; во третата фаза на проширувањето на ЕУ во 1995 година, членки стануваат Австрија, Шведска и Финска, пред да се случи најзначајното и најголемо проширување во 2004 година, кога се приклучени 10 земји. Со последното проширување од 2007 година, на ЕУ се приклучија Бугарија и Романија.

Земја кандидат	Датум	„За“	„Против“	Одзив	Резултат
Ирска	10.05.1972	83,1%	16,9%	70,9%	Позитивен
Норвешка	24-25.09.1972	46,7%	53,3%	79,2%	Негативен
Данска	2.10.1972	63,4%	36,6%	90,1%	Позитивен
Велика Британија	5.06.1975	67,2%	32,8%	64,0%	Позитивен
Грција	Без референдум				
Португалија	Без референдум				
Шпанија	Без референдум				
Австрија	12.06.1994	66,6%	33,4%	81,3%	Позитивен
Финска	25.06.1994	56,9%	43,1%	74,0%	Позитивен
Шведска	13.10.1994	52,8%	47,2%	83,3%	Позитивен
Норвешка	27-28.11.1994	47,8%	52,2%	89,0%	Негативен
Референдум во земја-членка за дозвола за влез на нови држави-членки					
Франција	23.04.1972	68,3%	31,7%	60,2%	Позитивен

Табела 1. Референдуми за членство во ЕУ, 1972-1994⁶

Во најголем број случаи пристапувањата на овие земји во ЕУ, беа носени на референдуми. Освен во медитеранското проширување, сите останати држави со

⁶ Bomberg, E., Stubb, A., "The European Union: How does it Work", Ohford University Press, Oxford, 2003;

исклучок на Кипар оддржаа такви референдуми, а на референдум се случија и двете прилики на одбивање на зачленувањето на Норвешка.

3.3.1. Првиот бран на проширување на ЕУ од 1973 година

Првата рунда на проширување можеше да се случи уште во 1961 година, да не беше тогаш францускиот претседател Чарл де Гол. Францускиот лидер енергично се спротивстави на Британската апликација за членство, дека Британските интереси во Заедницата биле главно во полето на трговијата и пристап до пазарот, без цврсти обврски во другите политики, особено во земјоделството (Stabb, 2008:21).

Всушност затоа, првата Британската апликација беше одбиена, како и по втор пат во 1967. Два пати Чарлс де Гол постави нога, декларирајќи дека Велика Британија има недостиг на Европска наклонетост. Кога на чело на Франција дојде Џорџ Помпиду во 1969 година, прогресот на Британската апликација беше готова. За Данска и Ирска, нивните апликации биле секогаш поврзувани со таа на Велика Британија, зошто до тогаш и двете земји имале цврсти трговски врски со Велика Британија.

Пристапувањата на овие земји, беа потврдени и на референдуми. Најголем број од јавното мислење се изјаснило позитивно во Република Ирска околу (83,1%), додека во Велика Британија (67,2%) и Данска (63,4%).

Во овој круг на проширување уште една земја, Норвешка успешно ги заврши преговорите за членство, но членството беше одбиено на референдум, поради стравот за негативно влијание на земјоделството, рибарството и проблеми поврзани со предавањето на суверенитетот.

Ова проширување не покрена никакви прашања за економскиот развој на новите земји-членки затоа што економиите на две од трите имаа ниво споредливо со тоа на тогашните земји-членки. (Васиљу, 2009:28)

3.3.2. Медитеранско проширување на ЕУ

Поради сличностите кои произлегуваа од внатрешно-политичките состојби во Грција, Шпанија и Португалија како и поради економските и географски особености-овие две проширувања од 1981 и 1986 година се третираат како еден круг на проширување т.е медитеранско проширување.

Второто проширување во 1981 година, вклучувајќи ја Грција се повтори скоро сличното искуство со Ирска од пред една декада, со тоа што Грција беше уште една земја која економски назадува и се приклучи на заедницата за да ја подигне трговијата и стандардот на живеење во земјата. Во споредба со Ирска, сепак треба да се означи дека ЕУ во случајот на Грција имаше политичка димензија на пристапувањето. По седум годишно владеење на хунтата (1967-1974), Европскиот совет низ забрзана интеграција на Грција, со значителна поддршка, понуди демократија.

Политичката стабилизација, исто така, играше улога во третото проширување во 1986 година со пристапувањето на Шпанија и Португалија, кои во средината на 1970-тите години испливаа од авторитативно владеење. Пристапните преговори со Шпанија исто така, создадоа одредени проблеми, со оглед на загриженоста на Италија и Франција, воочувајќи го натпреварот во агрокултурното производство, како вино , масло, домати, додека кај другите земји се однесувала во однос на перспективата евтината работна сила да се движи кон Северна Европа.

Во овие проширувања треба да се нагласи дека немаше референдуми на кој би се изјаснило јавното мислење во однос на пристапувањето на нивната држава во ЕУ.

3.3.3. Четвртото проширување на Европската Унија од 1995 година

Со ова проширувањето беа опфатени Австрија, Шведска и Финска, кои во времето кога аплицираа веќе беа богати, демократски и сигурни во сопствениот европски идентитет и со кои немаше поголеми проблеми. Со крајот на Студената војна, трите формално неутрални држави, ја изгубија нивната политичка рационалност како амортизер помеѓу Истокот и Западот.

Економските придобивки од влезот во високо интегрираниот пазар, сега доминираа во нивната агенда. Во споредба со претходните рунди, бруто домашниот производ на трите нови членки, беше далеку повисок од просечниот просек на ЕУ. Не беше изненадување, дека прифаќањето е забрзано и едноставно по само три години од нивната апликација за членство. (Stabb, 2008:23).

На референдум 66,6% од Австријците се изјасниле позитивно за членство во ЕУ, додека Финците и Швеѓаните со по (56,9% ; 52,8% соодветно)

3.4. Најголемото проширување со земјите од Централна и Источна Европа

Политичките промени пред крајот на осумдесетите и почетокот на деведесетите ја поставија Заедницата пред нов предизвик – проширување кон Исток.

Со падот на берлинскиот ѕид во 1989 година, момент кој се смета за почеток на повторното обединување на Европа, дојде до дезинтеграција на целиот источен комунистички блок. Тогаш ЕУ покажа нескриено задоволство да им помогне на државите од ЦИЕ, во нивните напори за политички и економски реформи со цел да остварат успешна интеграција во структурите на ЕУ.

Прашањето на нивното интегрирање во ЕУ неможеше да се пролонгира во недоглед, зошто ЕУ непрестано се нудеше како алтернатива на комунистичкиот блок.

Но, предизвиците кои ги носеше со себе тоа проширување со десетте држави од ЦИЕ, беа далеку посложено во однос на претходните проширувања.

Овие земји минуваа низ длабоки економски и политички реформи, произлегоа од еден друг систем и беа на далеку пониско ниво на економски и политички развој (Карталов, 2005:254). По падот на комунизмот, голем број од овие земји немаа развиено ниту економски ниту дипломатски односи со ЕУ.

Главните грижи кои се појавија и го попречуваа проширувањето беа поврзани со буџетот на ЕУ – конкретно земјоделството и регионалната помош. Земјоделството се јавило како проблем, поради потенцијалните трошоци за продолжување на ЗАП, за Централно европските фармери. Полска беше главната грижа, заради тоа што една четвртина од нејзиното население живее од земјоделство.

Прашањето на регионалната помош претставувала исклучиво контраверзна за постоечките држави - членки на ЕУ. Заедно со другите големи корисници, Шпанија настојувала да ги задржи субвенциите од ЕУ за сиромашните региони, бидејќи со пристапот на посиромашните земји, два Шпански региони ќе го изгубат нивното финансирање. Главната загриженост во дискусиите беше за правата поврзани со фондовите на ЕУ, дека новите членки треба да бидат предмет на истите правила како и сегашните држави-членки. Исто така, стравот од масовни миграции претставуваше значаен дел од дебатата за проширувањето во определени земји.

3.4.1. Копенхашките критериуми за членство во ЕУ

Сепак, фактот што имаше толку многу кандидати го оправда донесувањето на целни критериуми за членство, со цел еднаков третман на сите држави кандидати.

Пред да преминеме на таа тема, мора да се потсетиме на два основни принципи коишто до тогаш беа водилка за стратегијата на проширување. Секоја европска држава може да се приклучи. Овој принцип беше веќе спомнат во Римскиот договор.

Проблемот произлезе од фактот што, и покрај тоа што е можно да се даде прецизна географска дефиниција на Европа, спроведувањето станува поделикатно доколку во дефиницијата се вклучени политички, историски или, пак, културни елементи. Европа е повеќе амбициозен поим кога треба да се дефинира и кога некој ја смета како заедница со намера и волја да се живее заедно во држави кои делат заеднички демократски вредности. (Васиљу, 2009:30)

Вториот принцип се однесува дека без разлика на нивото на развој на земјата кандидат, секоја европска земја може да се приклучи на ЕУ. Тоа значеше дека ЕУ ќе им посака добредојде на сите земји без разлика на почетното ниво на развој и големиот јаз во просекот во однос на ЕУ.

Така , во согласност со горекажаното на ЕС во Копенхаген во 1994 година , како услов за членство во ЕУ на земјите кандидати им беа поставени извесни услови, познати како Копенхашки критериуми.

Тие се однесуваат на :

- постигната стабилност на институциите кои гарантираат демократија, владеење на правото, човековите права и почитување и заштита на малцинствата;
- постоење и развој на пазарна економија која функционира, како и капацитет да се справи со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамките на ЕУ;
- способност да се преземат обврските на членството, вклучувајќи го и придружувањето кон целите на политичката, економската и монетарната унија (*acquis communautaire*) (Карталов, 2005:256)

Покрај овие основни критериуми , на ЕС одржан во Мадрид 1995 година се дефинирани уште два критериума

- Административна способност на државите кандидати да ги спроведат обврските;
- Право ЕУ да одлучува за натамошно проширување;

3.4.2. Ставот на јавното мислење за проширувањето кај земјите-членки со државите од ЦИЕ

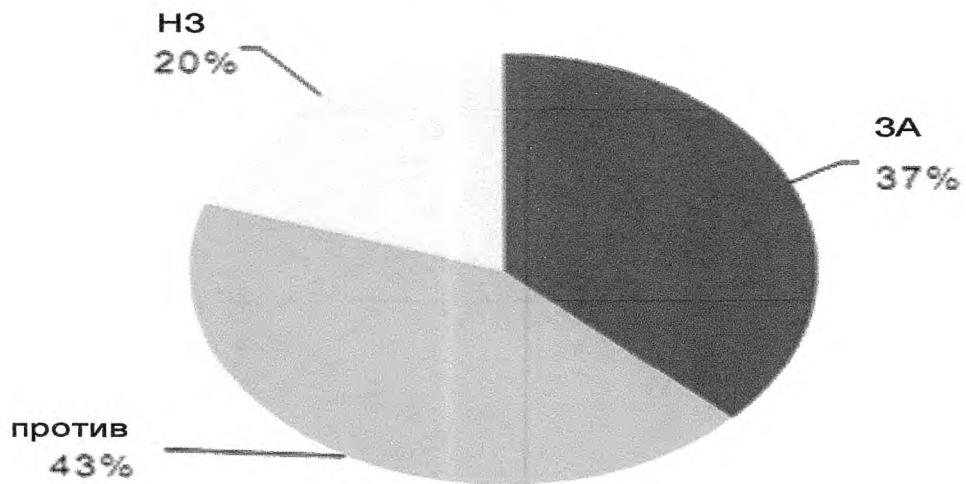
Во периодот пред да се случи најголемото проширување на ЕУ во мај 2004 година со десетте држави од Централна и Источна Европа , поддршката во 15-те земји членки на ЕУ изнесувала 37%, а против се изјасниле 43%. Додека по проширувањето поддршката кај ЕУ-25 изнесувала 53%, додека, против се изјасниле 35%.

За време на целиот период од преговорите за пристапување, од 1998 до 2003 година, ставот на јавноста во петнаесетте земји-членки беше, горе-долу, подеднакво поделен меѓу тие што го поддржуваа проширувањето и тие што беа индиферентни или се спротивставуваа. Сепак ставовите значително се разликуваа од земја во земја. Генерално гледано, северот и југот (скандинавските и медитеранските земји) беа со поголем ентузијазам отколку граѓаните на Велика Британија и на останатите западноевропски земји. (Васиљу, 2005:123)

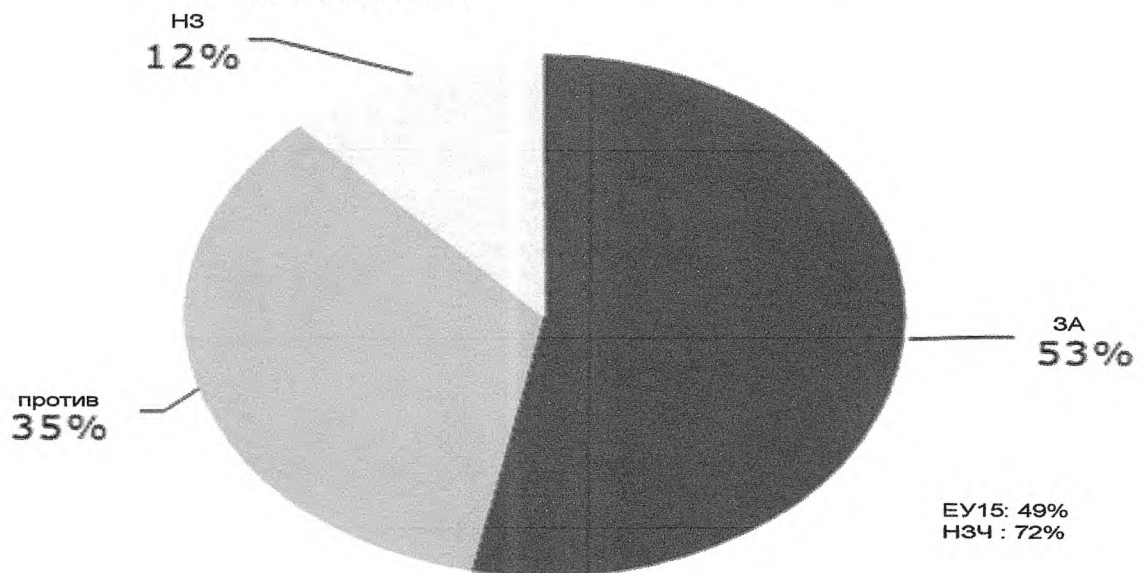
Генерално, социо - демографските анализи на јавното мислење кај земјите-членки од ЕУ-15, во однос на проширувањето со државите од ЦИЕ ги имаше следниве карактеристики:

- Мажите имале тенденција да бидат малку повеќе во корист на понатамошно проширување на ЕУ;
- Младите испитаници повеќе го поддржувале понатамошното проширување на ЕУ, да вклучи и други земји;
- Поддршката за понатамошно проширување била поголема кај граѓаните со повисоко ниво на образование, особено кај оние кои се уште студираат;
- Граѓаните кои сметале дека многу малку знаат за ЕУ, биле помалку во корист за натамошно проширување

Поддршка за натамошно проширување на ЕУ – ЕУ-15
ЕБ – 61 Есен 2004

Поддршката за натамошно проширување на ЕУ – ЕУ-25
ЕБ-62 Август 2004

Табела 2. Стандард Евробарометар 62,152
TNS Мислење&Социјални,мај 2005, Европска Комисија⁷

⁷ Прилогот е преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Врз основа на податоците од Евробарометар, поддршката во Данска, Шведска, Шпанија и Италија како по правило била поголема од 60%. Грција имала повисока стапка на поддршка, околу 70%, како резултат на посебното значење што го имаше пристапувањето на Кипар кон ЕУ. Карактеристичен е фактот што од 1998 година, па до крајот, процентот на јавното мислење што искажале поддршка значително се зголемил, додека бројот на оние што немале мислење значително опаднал. Може да се забележи дека во земјите како Велика Британија и Франција поддршката била особено ниска, како резултат на грижите на јавноста во овие земји, поврзани со можноста од невработеност. Тие биле исплашени дека проширувањето, особено со земјите од централна и источна Европа, ќе доведе до масовна емиграција, главно од Полска, водејќи кон негативни резултати кај висината на платите и кај вработеноста на локалното население.

Интересно, сепак црните сценарија во врска со проширувањето во реалноста се покажаа како сосема спротивни:

- со источното проширување се зголеми пазарот во ЕУ
- имаше многу мала емиграција
- позитивен ефект врз економијата на сите земји
- зголемена конкурентност на ЕУ во светот и итн .

Се смета дека источното проширување на Унијата, во економска смисла долгорочно претставува операција „win-win“ (Карталов, 2005:259)

На 20-ти февруари 2009 година Европската Комисија усвои извештаи за петте години од проширувањето на ЕУ. Оваа во суштина економска анализа забележува дека пристапувањето на 12-те земји меѓу 2004 и 2007 година, претставува бенефит за ЕУ во целина, како новите земји-членки уживаа повисок стандард на живеење и постојните членки беа во можност да ги искористат предностите на проширувањето преку извозот и можностите за инвестирање. Стравот на старите земји-членки во однос на конкуренцијата од новите членки на пазарите или од нивните работници во потрага по работа се покажа неоснована.

Глава 4

Јавното мислење во Западен Балкан за пристапување во ЕУ

4.1. Степенот на идентификување на граѓаните од Западен Балкан со Европа

Граѓаните на сите земји од Балканот, тесно ги следат сигналите во врска со односите на нивната земја со ЕУ. Според серија на истражувања на мислењата спроведени од страна на „Галуп“ (Gallup), во последните пет години во сите земји од регионот, прашањата поврзани со ЕУ го привлекуват вниманието кај јавноста. Луѓето од сите возрасти и од сите сфери на животот, имаат мислење дека тие слободно ја изразуваат желбата за иднина во рамки на ЕУ. Јавното мислење во однос на ЕУ не е само важно мерило за мерење на постигнатиот напредок од страна на општеството, туку и показател со каков вид на иднина се соочува земјата: тоа е чувствителен барометар на општествените успеси и неуспеси.

Пред да ги испитаме очекувањата од пристапувањето во секоја од земјите од Западен Балкан⁸, со цел да се види колку е обединето или поделено јавното мислење во својата оценка од предностите или недостатоците на членството во ЕУ, корисно е да се погледне до кој степен граѓаните на различни држави се идентификуваат со Европа.

Резултатите од Косово покажуваат дека Косоварите се далеку најстабилни и доверливи во однос на нивната идентификација со Европа. Оваа исклучително силна идентификација со Европа во голема мера зависи од контекстот. За Косово и до одреден степен за Албанија, идентификувањето со Европа е важен елемент за тоа како општеството себеси се дефинира. По признавањето на Косово, нејзините граѓани прифатија дека сега мора да почекаат до пристапувањето: меѓутоа, тие веќе себеси се идентификуваат како Европејци, мнозинството од нив се идентификуваат „екстремно силно“ или „многу силно“ со Европа. За разлика од Косовските Срби кои многу малку се идентификуваат со Европа.

⁸ Гео-политички термин кој ги вклучува следните држави: Р.Македонија, Хрватска, Црна Гора, Србија, Босна и Херцеговина, Албанија и протекторатот на обединетите нации Косово

Прашање: Колку силно се идентификуваш со Европа?

■ Силно & екстремно силно

Табела 3. Галуп Балкан Монитор,
Увид и Перцепција: Гласот на Балканот, јуни 2009,⁹

Хрватска, земјата со најголеми шанси за пристапување, иако населението го отфрла Балканскиот идентитет, како земјата се приближува до можноста за добување датум за пристапување, помалку се способни да се идентификуваат со Европа. Овој недостаток на емоционална приврзаност се рефлектира кај голем број на Хрвати, кои се неопределени за предностите од членството во ЕУ, кој пак резултира со најниско ниво на поддршка за членство во ЕУ. (Manchin, 2011:164)

Во Р.Македонија може да се забележи огромна разлика во однос на идентификацијата со Европа, помеѓу етничките Македонци и Македонските Албанци, при што може да се протолкува дека етничките Македонци се повеќе евроскептични во однос на ЕУ.

⁹ Прилог преземен и адаптиран од Галуп Балкан Монитор (види електронски референци)

4.2. Јавното мислење кај државите од Западен Балкан во однос на членството во ЕУ

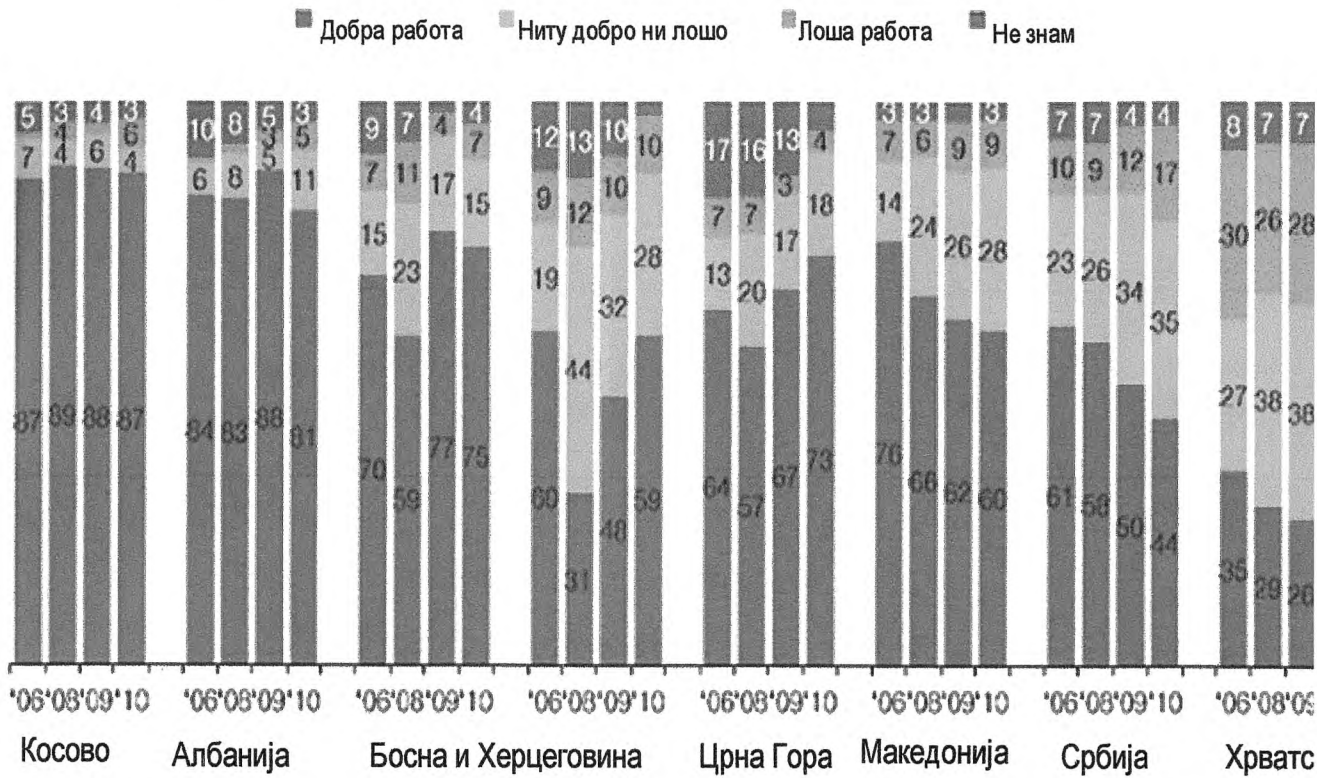
Долгите години на чекање за пристапување и чувството на губење на контрола врз текот на евентуалниот исход го зголеми скептицизмот, во оние општества кои направија најголем напредок на патот кон пристапување.

Истражувањата кои ги има спроведено Галуп Балкан Монитор покажуваат разлики меѓу државите од Западен Балкан во однос на поддршката за членство во ЕУ. Додека поддршката за ЕУ продолжува да се зголемува во Црна Гора (од 67% во 2009 година до 73% во 2010 година), трендот на намалување продолжува во другите две земји кои сега ги уживаат придобивките од безвизниот режим; делот од луѓето кои сметаат дека членството на нивната држава во ЕУ ќе биде добра работа, опадна од 62% на 60% во Р.Македонија, во Србија од 50% на 44% во 2010 година.

Слична состојба покажуваат и резултатите добиени од Хрватска: поддршката за влез во ЕУ продолжува да опаѓа во 2010 година, околу една третина од испитаниците (32%) изразуваат мислење дека членството на нивната земја во ЕУ ќе биде лоша работа, споредено со само (28%) во 2009 година.

Во Албанија, која покажува високо ниво на поддршка за ЕУ од 2006 година, исто така, значително се разликува од претходните години, се забележува намалување на процентот на поддршка, дека членството во ЕУ ќе биде добра работа, од 88% на 81% во 2010 година. Во Косово, друга земја која има традиционално висока поддршка за ЕУ, нивото на поддршка останува непроменето.

Прашање: Дали сметаш дека членството на (вашата) земја во ЕУ е добра, лоша или ниту добра ниту лоша работа?

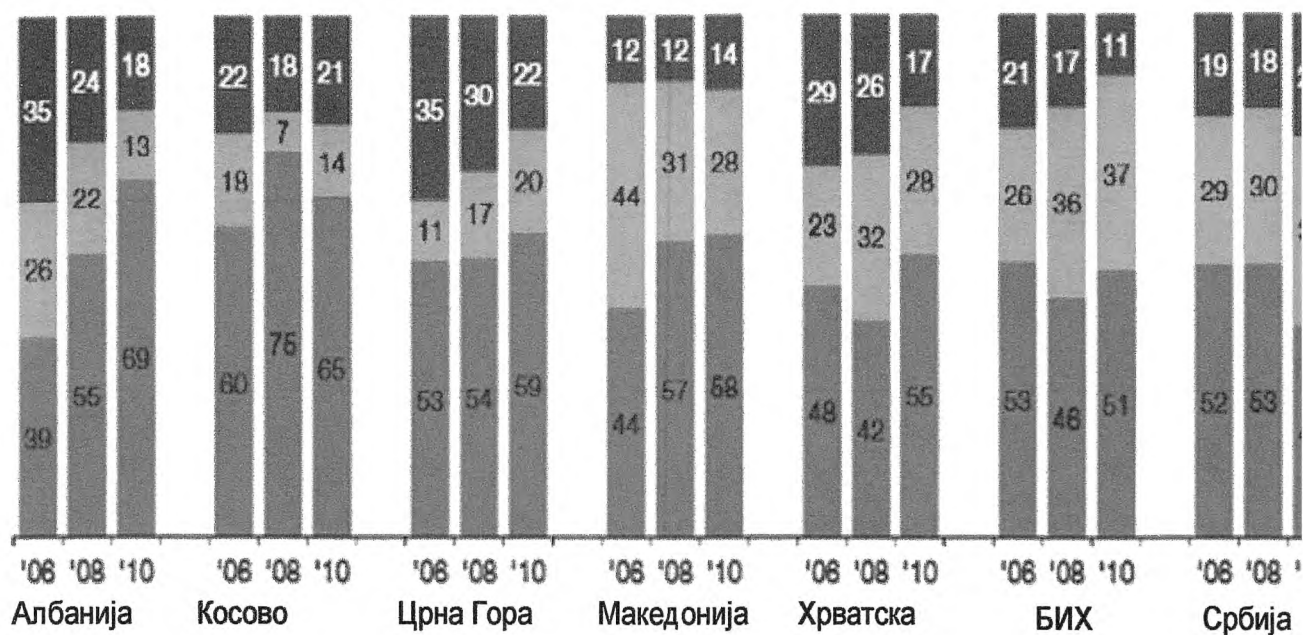
Табела 4. Европска Унија, Институт за Безбедносни Студии, Западен Балкан и Европската Унија, јуни 2011, 166¹⁰

Начинот на кој луѓето го перцепираат потенцијалното членство на нивната земја во ЕУ, значително се разликува од една до друга земја од Западен Балкан. Во 2010 година, испитаниците од Албанија и Косово се најмногу убедени (69% и 65% соодветно) дека граѓаните на ЕУ ќе ја дадат поддршката за нивно пристапување во ЕУ.

¹⁰ види табела 4. Прилог преземен и адаптиран од Институтот за Безбедносни студии (види електронски референци)

Прашање: Дали мислите дека луѓето во ЕУ сакаат вашата држава да се приклучи на ЕУ? да, не, не знам

■ Најчесто ДА ■ Најчесто НЕ ■ Не знам

Табела 5. Галуп Балкан Монитор,
Увид и Перцепција: Гласот на Балканот, Преглед на Наоди, 2010, 23¹¹

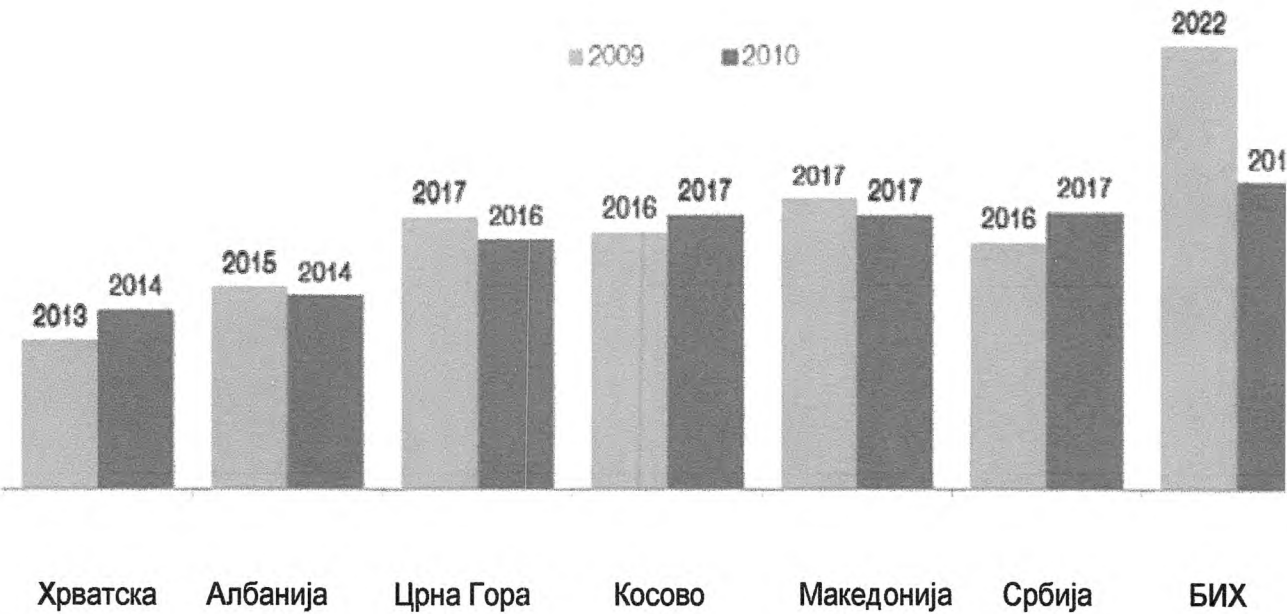
Сепак фактичките резултати од анкетите за јавно мислење во земјите-членки на ЕУ, покажуваат дека, токму тие две држави уживаат најмала поддршка меѓу граѓаните на ЕУ за нивните аспитации за членство. Тоа се две држави кои имаат најголем број од домаќинствата, во кој член на потесното или поширокото семејство работи во странство, тие веруваат дека се повеќе добредојдени од страна на јавното мислење во ЕУ, отколку оние без такви врски.

Србите се помалку сигурни од граѓаните на другите балкански земји, со околу четворица од десет испитаници (41%) изразуваат верување дека луѓето во ЕУ се наклонети за ЕУ интеграција на Србија (намалување од 11% во споредба со 2006 година)

¹¹ Прилог преземен и адаптиран од Галуп Балкан Монитор(види електронски референци)

И покрај негативниот став во Хрватска за членство во ЕУ, зголемен е бројот на Хрвати кои сметаат дека граѓаните на ЕУ ќе бидат во корист на потенцијалното членство на Хрватска; испитаниците кои го имаат овој став се зголемил за 13% повеќе за разлика од 2009 година. Ова е најверојатно е последица на фактот дека во септември 2009 година заврши блокадата на Словенија за интеграција на Хрватска во ЕУ¹².

прашање: Во која година мислиш, дека твојата (држава) ќе биде дел од ЕУ?

Табела 6. Галуп Балкан Монитор,
Увид и Перцепција: Гласот на Балканот, Преглед на Наоди,2010,24¹³

Во повеќето балкански земји, очекувањата во врска со брзината на пристапување, остана релативно непроменета во текот на последните години; просечниот датум за Црногорците е 2016 година, додека 2017 за граѓаните на Косово, Р.Македонија и Србија. Хрватските испитаници во 2010 година, во однос на очекуваниот датум за влез на нивната земја во Унијата, сметаат дека пристапувањето нема да се случи до 2014 година.

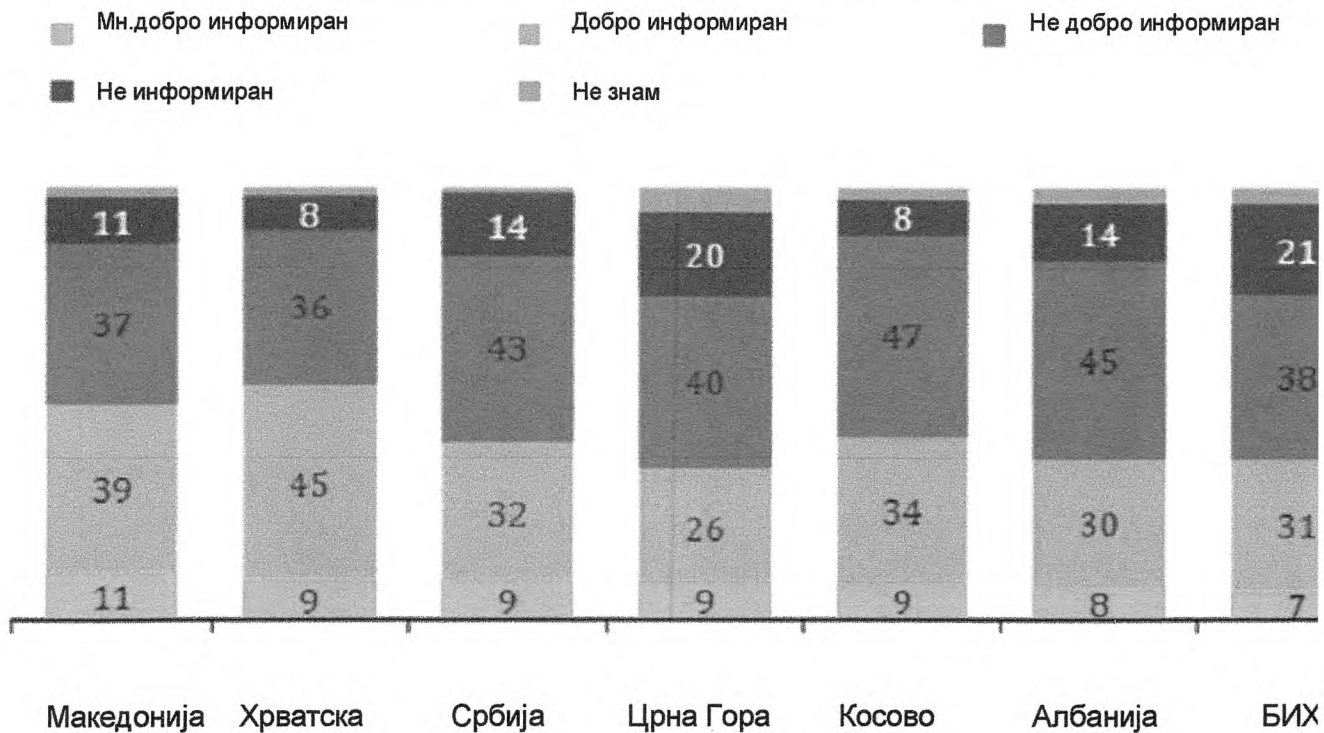
¹² по интензивни преговори и решавање на пограничниот спор меѓу Хрватска и Словенија

¹³ Прилог преземен и адаптиран од Галуп Балкан Монитор (види електронски референци)

Парадоксално во истражувањето од 2010 споведено во Албанија, била дадена 2014 година како датум кога очекуваат нивната земја да пристапи, без оглед на фактот дека Албанија нема постигнато се уште официјален кандидатски статус. Единствена земја е Босна и Херцеговина каде очекувањата се промениле значително во 2010 година, каде што се приближи од 2022 во 2018 година. Најверојатно како објаснување за овој зголемен оптимизам на луѓето во однос на процесот на интеграција е прашањето на визната либерализација¹⁴.

Во истражувањето од страна Галуп Балкан Монитор во 2009 година, освен во Хрватска и Р. Македонија, каде мнозинството се многу добро или добро информирани (54%;50% соодветно), мнозинството во сите земји се чувствуваат недоволно информирани за ЕУ.

Прашање: Оцени колку се чувствуваш информиран за ЕУ ?

Табела 7. Галуп Балкан Монитор,
Увид и Перцепција: Гласот на Балканот, јуни 2009, 4¹⁵

¹⁴ стапи на сила на 19 декември 2009 година за државите на Црна Гора, Р. Македонија и Србија

¹⁵ види табела 7. Прилог преземен и адаптиран од Галуп Балкан Монитор (види електронски референци)

Бројот на граѓаните кои не се добро информирани или воопшто не информирани се движи во интервал од 44% во Хрватска, 44% во Р. Македонија, до 59% во Албанија, 55% во Косово и 60% во Црна Гора.

Согледувајќи ги надворешните услови, испитаниците на прашањето која земја-членка на ЕУ, ја сметаат како најголем поддржувач на нивната земја за приклучување во ЕУ; мнозинството од испитаниците во Косово и Хрватска сметаат дека повеќе чувствуваат поддршка од Германија (31% и 27% соодветно).

Прашање: По ваше мислење, кои се најголеми поддржувачи на (вашата) земја за членство во ЕУ?

Табела 8. Европска Унија, Институт за Безбедносни Студии, Западен Балкан и Европската Унија, јуни 2011, 171¹⁶

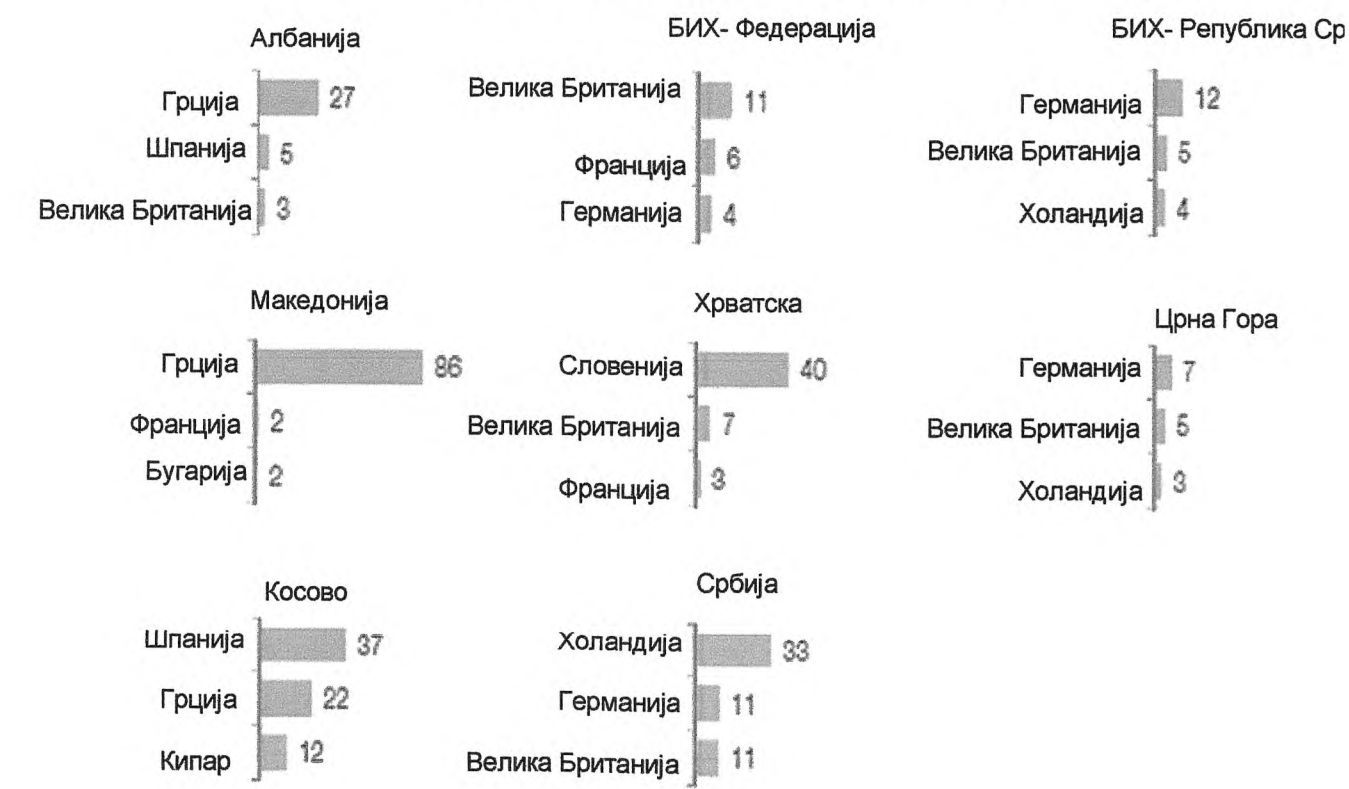
Од испитаниците во Р. Македонија и Црна Гора, била именувана Словенија како нивен најголем поддржувач (24% и 11% соодветно), додека во Албанија тројца

¹⁶ види табела 8. Прилог преземен и адаптиран од Институтот за Безбедносни студии (види електронски референци)

од десет испитаници ја сметаат Италија. Од друга страна, дури 38% од Србите, сметаат дека најголем нивен поддржувач за пристапување во ЕУ е Грција.

Овие перцепции исто така се вкоренети во историските врски меѓу одделни држави. Друга земја која ја сметаат Србите (10%) како нивен голем поддржувач за членство во ЕУ е Шпанија, земја која не го призна Косово или за разлика од испитаниците од повеќето други балкански држави , испитаниците од Босна и Херцеговина се одлучиле убедливо за нивните патрони: Австрија, Германија и Словенија, спомнати од сличен број на испитаници (10% - 12 %) како нивни најголеми поддржувачи за членство во ЕУ.

Прашање: Кои земји-членки на ЕУ ги сметате за најголеми противници за членство на (вашата) држава во ЕУ

Табела 9. Европска Унија, Институт за Безбедносни Студии, Западен Балкан и Европската Унија, јуни 2011,172¹⁷

¹⁷ види табела 9. Прилог преземен и адаптиран од Институтот за Безбедносни студии (види електронски референци)

Одговорите на испитаниците, на прашањето која земја-членка на ЕУ силно се противи на приемот на нивната земја, исто така ги рефлектира моменталните состојби на односите меѓу различни земји. На пример 4 од 10 Хрвати ја идентификуваат Словенија, земја со која Хрватска има граничен спор, што се уште не е целосно решен, ја сметаат како главен противник на нивното членство во ЕУ.

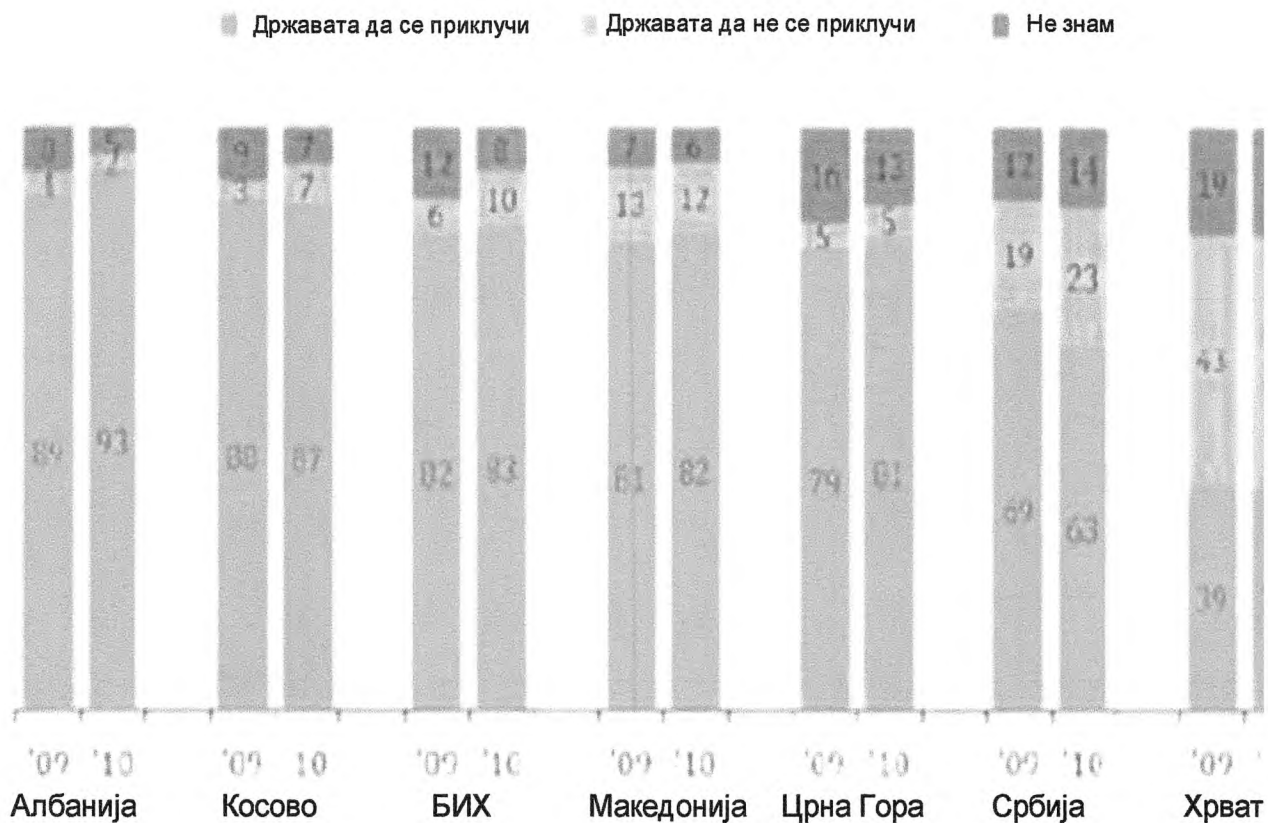
Слично пак, Србите се повеќе критички настроени кон Холандија, можеби затоа што таа прави пристапувањето на Србија во ЕУ, да зависи од нејзината целосна соработка со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија.

Во иста насока испитаниците во Косово, ја именуваат Шпанија (33%), Грција и Кипар (11% за секоја), земји кои не го признаа Косово, како нивни главни противници за членство во ЕУ. На крај резултатите од мониторингот на Галуп (Gallup Balkan Monitor), го рефлектираат очигледниот факт дека силно мнозинство на Македонци (86%) ја гледаат Грција како држава од ЕУ, која силно се противи на членството на нивната земја во ЕУ, како последица на нерешениот спор за името меѓу двете земји, што доведе Грција за се заканува со блокирање на преговорите за членство на Р. Македонија со ЕУ. (Manchin, 2011:171)

Виртуелниот референдум за ЕУ во 2011 година, ќе биде про-европски насочен во сите земји од Западен Балкан, освен во Хрватска.

Во сите Балкански држави, освен во Хрватска, мнозинството (кое се движи од 63% во Србија до 93% во Албанија) изјавуваат дека ќе гласаат со „ да “. Во Хрватска - во согласност со ниското ниво на поддршка за членство на нивната држава во ЕУ- оние кои би гласале со „ не “ останува повисока од оние кои би гласале со „да“ (43% наспроти 38%)

Прашање: Ако имаше референдум, дали (вашата) земја треба да се приклучи на ЕУ, како ќе гласавте? треба да се приклучи, не треба да се приклучи?

Табела 10. Европска Унија, Институт за Безбедносни Студии, Западен Балкан и Европската Унија, јуни 2011, 172¹⁸

¹⁸ види табела 10. Прилог преземен и адаптиран од Институтот за Безбедносни студии (види електронски референци)

4.3. Јавното мислење во земјите кандидати за членство во ЕУ

4.3.1. Ставовите на граѓаните во Хрватска за евро-интегративниот процес во ЕУ

Според истражувањето на Евробарометар спроведено во пролетта 2005 година во Хрватска, на прашањето дали членството во ЕУ на (вашата земја) е добра работа, позитивно одговориле 27%, а оние кои имале спротивно мислење 29%, додека оние кои сметале дека тоа не би било ниту добра ниту лоша работа одговориле 40%, само 3% одговориле со „не знам“. Додека во есента истата година по започнувањето на пристапните преговори¹⁹ на Хрватска со ЕУ, бројот на испитаници кои позитивно се изјасниле се зголемил за 7 процентни поени (34%), намалување од 3 процентни поени на оние со спротивно мислење (26%), + 3 процентни поени (40%) сметале дека е ниту добра ниту лоша работа, а идентичен број на испитаници одговориле со „не знам“.

Во однос на довербата на Хрватската јавност за ЕУ, која изнесувала 42% во есента 2004 година, паднала на 28% во пролетта 2005 година, како последица на одложувањето на пристапните преговори и верувањето дека ЕУ поради еден хашки случај, цела држава неправедно се држи како заложник, но по отварањето на пристапните преговори во есента 2005 година, довербата пораснала на 35%, и тој тренд продолжил да расте, така што во 2006 година достигнала 38%. Довербата во ЕУ и поддршката за членство во ЕУ е во тесна корелација, колку е поголема довербата во ЕУ кај граѓаните на ЕУ, поголема е веројатноста да сметаат дека членството на нивната земја во ЕУ е добра работа.

На прашањето во однос на очекувањето на бенефит од членството во есента 2005 година, исто така може да се забележи зголемување на оптимизмот за +12 процентни поени (48%), а спротивно се изјасниле (41%), што е за идентични -12

¹⁹ Хрватска ги отвори пристапните преговори за членство во ЕУ на 3 октомври 2005 година

процентни поени помалку во однос на истражувањето од пролетта 2005 година додека со „не знам“ се изјасниле идентично 11%.

Во есента 2006 година, оние кои сметале дека членството на Хрватска во ЕУ е добра работа се намалил за два процентни поени за разлика од истражувањето во истиот период претходната година (32%). Хрватските испитаници според ова истражување имале најмалку доверба во ЕУ, помала од граѓаните на најголемите евроскептични земји-членки на ЕУ. Малата поддршка за проширување на ЕУ негативно се одразила на расположението на Хрватите во однос на членството. Зголемување од пет процентни поени (31%) на оние кои сметале дека членството на Хрватска во ЕУ би била лоша работа, во споредба со истиот период пред една година.

Социо-демографската анализа во есента 2006 година во Хрватска покажува дека општо мажите очекувале повеќе бенефит од членството на нивната земја во ЕУ, отколку жените. Жените во Хрватска и понатаму како и пред една година беа 10 процентни поени повеќе евроскептични од мажите (37:27 соодветно). Оние на помлада возраст, од 15 до 39 години, кај нив има помал број на евроскептични во однос на еврооптимисти, додека меѓу старите од 40 годишна возраст и повеќе, мнозинството се евроскептични.

Регионално еврооптимисти имало најмногу во Загреб, каде имало и најмал број на евроскептици (38:26%), а еврооптимистите биле во мнозинство во однос на евроскептичните во Славонија (35:31%) и во Северна Хрватска (35:33%). Евроскептици имало повеќе од еврооптимисти во Лици и Бановина (32:35%) и Далмација (27:33%), а најмногу ги имало во Ријека, Истра и Горски Котар (18: 38%). (еуробарометар 66,2006, 11)

Треба да се истакне дека очекувањето на бенефит од членството расте со степенот на образование на испитаниците, но и меѓу најобразованите за шест процентни поени повеќе ги надминуваат оние кои мислеле дека Хрватска нема да има корист од членството. Најмногу песимисти имало меѓу вработените, а најмногу оптимисти меѓу менаџерите. Најмногу корист очекувале во Истра, Ријека и Горски Котар, а најмалку се надевале во Северна Хрватска, па во Лици и Бановина.

Поддршката во Хрватска за натамошно проширување на ЕУ во есента 2006 година изнесувала (65%), што претставувало намалување од пет процентни поени во споредба со истиот период претходната година. Во однос на полот, поддршката за натамошно проширување на ЕУ била поголема кај мажите отколку кај жените (67:61%), а меѓу возрасните групи, најголема поддршка имало кај најмладите испитаници, од 15 до 24 години (73%). Меѓу студентите, за натамошно проширување биле 72% од испитаниците. Според политичката ориентација, за проширување биле 72% од лево ориентираните, 69% оние од центарот и 65% од оние десно ориентираните.

Регионално, за натамошно проширување најголема поддршка во есента 2006 година имало во Северна Хрватска (73%), потоа Загреб (68%), Лика и Бановина (66%), Далмација и Славонија (по 62%), додека поддршката била најмала во Истра, Ријека и Горски Котар (50:25%) (еуробарометар 66, 2006, 30)

Во Хрватска поддршката за членство на земјата во ЕУ во периодот од есента 2005 до есента 2006 година се намалила од 74% на 68% од испитаниците, додека бројот на противници се зголемил од 18% на 24%.

Жените биле помалку отколку мажите за членство (69%:66%), ама и против (25%:23%). Меѓу возрасните групи, членството најмногу го поддржуваат испитаниците на возраст меѓу 25 и 39 години (71:21%), потоа оние меѓу 40 и 54 години (71:24%), па следат најмладите од 15 до 24 години (66:25%), а најмалку постарите од 55 години (64:26%)

Најголеми поддржувачи за членство на Хрватска во ЕУ се испитаниците кои своето образование го завршиле после 20 годишна возраст (78:16%), додека меѓу студентите (69:26%).

Регионално за членство најголема поддршка имале Загребчаните (76:21%), потоа Славонците (75:19%), па населението од Лика и Бановина (69:29%), Северна Хрватска (67:27%) и Далмација (63:28%), а поддршката за членство е најмала во Истра, Ријека, Горски Котар (50:21%).

Сепак во пролетта и есента 2008 година се случил голем пад во однос на прашањето дали членството на нивната земја во ЕУ е добра работа, позитивно одговориле (30:23% соодветно), додека зголемување на оние кои сметале дека

членството во ЕУ е лоша работа (25%:38%), а повторно доминирале оние кои сметале дека тоа е ниту добра ниту лоша работа (39:35%), и покрај фактот што Хрватска стана членка на НАТО.

Слична слика може да се забележи и во однос на прашањето за очекувањето бенефит од членството во ЕУ. Намалување на бројот на анкетираниите кои очекувале бенефит од 44% во пролетта 2008 на 33% во есента истата година, зголемување на бројот на оние кои не очекуваат бенефит од 42% на 55% соодветно, додека бројот на неодлучни останал скоро идентичен од 14% на 12%.

Дека членството на Хрватска во ЕУ би било добра работа, сметале значително повеќе Хрватите (33%) отколку Хрватиците (26%). Но, меѓу оние кои мислеле дека тоа би било лоша работа, помногубројни се мажите (28%), отколку жените (23%). Во сите возрастни групи неодлучните се најмногубројни, а оптимисти имало повеќе од песимисти меѓу испитаниците од 25 до 39 годишна возраст, и од 55 и повеќе години. Според професијата, оптимисти имало повеќе само меѓу менаџерите (46%), додека меѓу самовработените и студентите еднаков бил бројот на оптимисти и неодлучни (38%, односно 37%) (еуробарометар 69, 2008, 22)

Мажите значително повеќе очекувале бенефит од членството (48%), отколку жените (40%), меѓу кои доминирале оние кои не очекувале бенефит. Оптимизмот значително преовладувал над песимизмот кај испитаниците на возраст од 25 до 39 години (29%:40%), а незначително меѓу старите од 55 и повеќе години (42:41%). Според професиите, најмногу оптимисти биле самовработените (66:20%), па менаџерите (63:29%) и студентите (55:35%), а оптимистите малку преовладувале меѓу пензионерите (42:41%). Песимизмот бил најголем меѓу домаќинките (62:18%), потоа физичките работници (48:42%) и невработените (42:35%)

Регионално најголеми оптимисти биле Загребчаните (49:41%), потоа населението од Лика и Бановина (46:40%), па Далматинците (45:38%). Песимистите биле најмногубројни во Истра, Ријека , Горски Котар (46:41%), потоа Славонија (45:38%), а незначително повеќе се над оптимистите во Северна Хрватска (43:41%).

Во Хрватска драстично се зголемил бројот на испитаници кои се против натамошно проширување на ЕУ. Во истражувањето од есента 2007 до пролетта 2008 година се зголемил за +19 процентни поени бројот на испитаници кои се против од

21% на 40%, а воедно се намалил и бројот на оние кои се изјасниле позитивно од 66% на 51%.

Во периодот од есента 2007 до пролетта 2008 година, во Хрватска се намалил бројот и на оние кои позитивно гледале на ЕУ од 32% на 24%, додека за три процентни поени, на 29% се зголемил бројот на оние кои негативно ја гледале ЕУ. Додека пред половина година позитивното перцепирање преовладувало над негативното и кај двата пола, во пролетта 2008 година мажите значително повеќе ја перцепирале позитивно ЕУ, отколку негативно (31:20%), додека жените гледале повеќе негативно отколку позитивно на ЕУ (30:27%). Неутралното лице на ЕУ доминирало и кај машките (41%) и кај женските испитаници (46%).

Според возраста, најмногу позитивно гледале на ЕУ оние на возраст од 55 и повеќе години, единствена старосна група каде позитивниот лик на ЕУ го надминува негативниот (28% :26%). Најмногу негативно гледале на ЕУ оние на возраст меѓу 15 и 24 години (32%). Неутрално гледале најмногу на ЕУ оние на возраст од 25 до 39 години (47%), а преовладувало кај сите старосни групи.

Регионално, оние кои ја гледале позитивно ЕУ најмногу ги имало во Загреб (28%), ама седум процентни поени помалку за разлика од пред пола година, еднаков број на Загребчани ја гледале негативно ЕУ. Позитивното лице на ЕУ над негативното доминирало само во Славонија (25:16%), а негативно ја гледале ЕУ најмногу во Далмација (38%), единствен регион во кој тие доминирале и над неутралните, потоа во Северна Хрватска (33%).

И покрај тоа што Хрватска стана во пролетта 2008 година членка на НАТО, Хрватите со оглед на долгиот пристапен процес за членство во ЕУ, како и најавите за блокада на преговорите за членство на Хрватска од страна на Словенија кои и се случија кон крајот на 2008 година, во голема мера влијаеја врз ставовите на јавното мислење во Хрватска во однос на ЕУ. Со оглед на тоа што таа блокада немаше основа во европскиот правен ред, преговорите престанаа, со тоа кредибилитетот на Унијата опадна, со оглед на ветувањето од страна на ЕУ дека Хрватска ќе влезе во ЕУ врз основа на своите заслуги, кога ќе ги исполни условите за членство. Поради тоа истражувањата спроведени од Евробарометар во есента 2008 година, покажуваат дека популарноста на ЕУ меѓу Хрватите била пониска во споредба со

претходните истражувања. И покрај тоа, значајно мнозинство од Хрватите даваат поддршка на политиката на проширување на ЕУ (59%). Тоа зборува дека Хрватите не се евраоскептици - иако разочараните, станале европесимисти.

Со најавата за визна либерализација на Хрватска со ЕУ, како и завршувањето на блокадата на Словенија во септември 2009 година, може да се забележи следново: Иако меѓу Хрватите и понатаму има многу повеќе кои мислат дека членството на Хрватска во ЕУ е лошо отколку оние кои мислат дека е добро, во истражувањата на Евробарометар од есента 2010 година 46% од испитаниците сметале дека членството на нивната земја во ЕУ е добра работа, за разлика од есента 2008 година на пример кога позитивно се изјасниле 35%. Исто така 39% од испитаниците се изјасниле дека очекуваат бенефит од членството во ЕУ, за разлика од есента 2008 година само 33%.

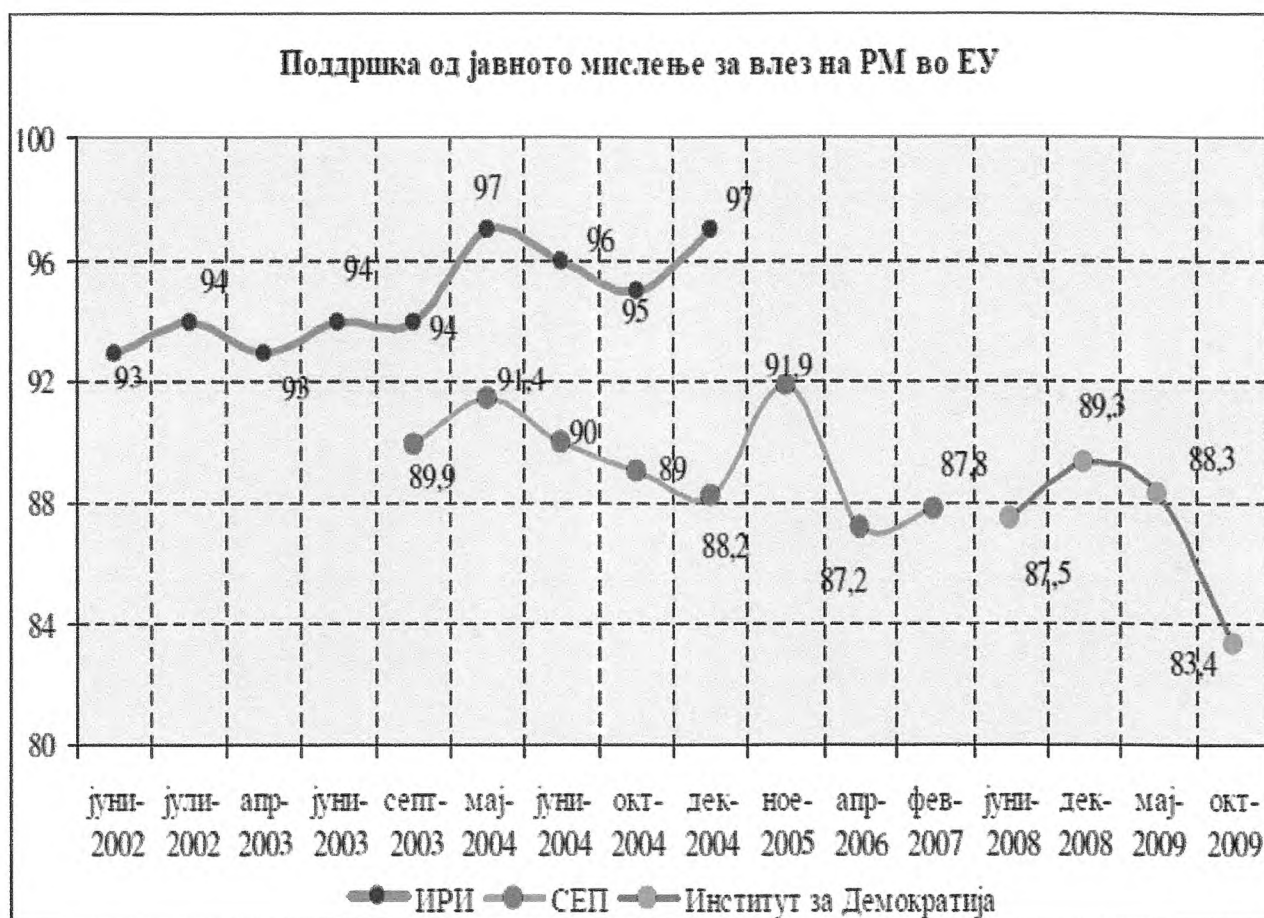
Во текот на истражувањата на евробарометар спроведени во пролетта и есента 2011, заклучени се пристапните преговори меѓу Хрватска и ЕУ, одреден е 1 јули 2013 година како датум за влез на Хрватска како полноправна членка во ЕУ. Овие извештаи опфаќаат само прашања поврзани со информираноста и изворите на информирање на граѓаните за европските и домашните политички прашања. Хрватските граѓани (41%) сметаат дека се подобро информирани за европските прашања од граѓаните на ЕУ(33%), ама скоро две третини сметаат дека за тоа се лошо информирани (64%), исто така бројот на оние кои се свесни за своето непознавање на тие прашања расте.

4.4. Ставовите на граѓаните во Р. Македонија за евро-интегративниот процес во ЕУ

Во периодот помеѓу 2005 година и денес или поточно со добивањето на кандидатски статус на Р.Македонија за членство во ЕУ, односите со ЕУ во врска со евро-интегративниот процес на Р.Македонија значајно се интензивираа. Оваа зголемена фреквенција на односи со ЕУ предизвика потреба од константно следење на поддршката на јавното мислење за евро-интегративниот процес.

Поддршката на евро-интегративниот процес во Македонија е специфична политичка појава која заслужува потемелно истражување и внимание. Оваа констатација произлегува од самата фактичка состојба која покажува многу висока согласност на јавноста за влез во ЕУ, без разлика на социјалните, демографските и другите специфички карактеристични за Македонија. (Стојменовски, 2010:4)

Поддршката во изминативе 10-тина година, кај сите истражувања спроведени во Македонија, покажуваат еден ист тренд кој е константно висок и се движи во интервал помеѓу 83% и 97% (во зависност од агенцијата која го спроведувала и методологијата која што е користена). На табелата подолу може да се забележи дека истражувањата од ИРИ се движат во интервал од 93% до 97%, истражувањата на СЕП од 87% до 92% и истражувањата на ИДСЦС од 83% до 90%.

Табела 11. Институтот за Демократија „Societas Civilis“- Анализа: Поддршката на граѓаните на процесот на пристапување на Р.М. во ЕУ, март 2010,²⁰

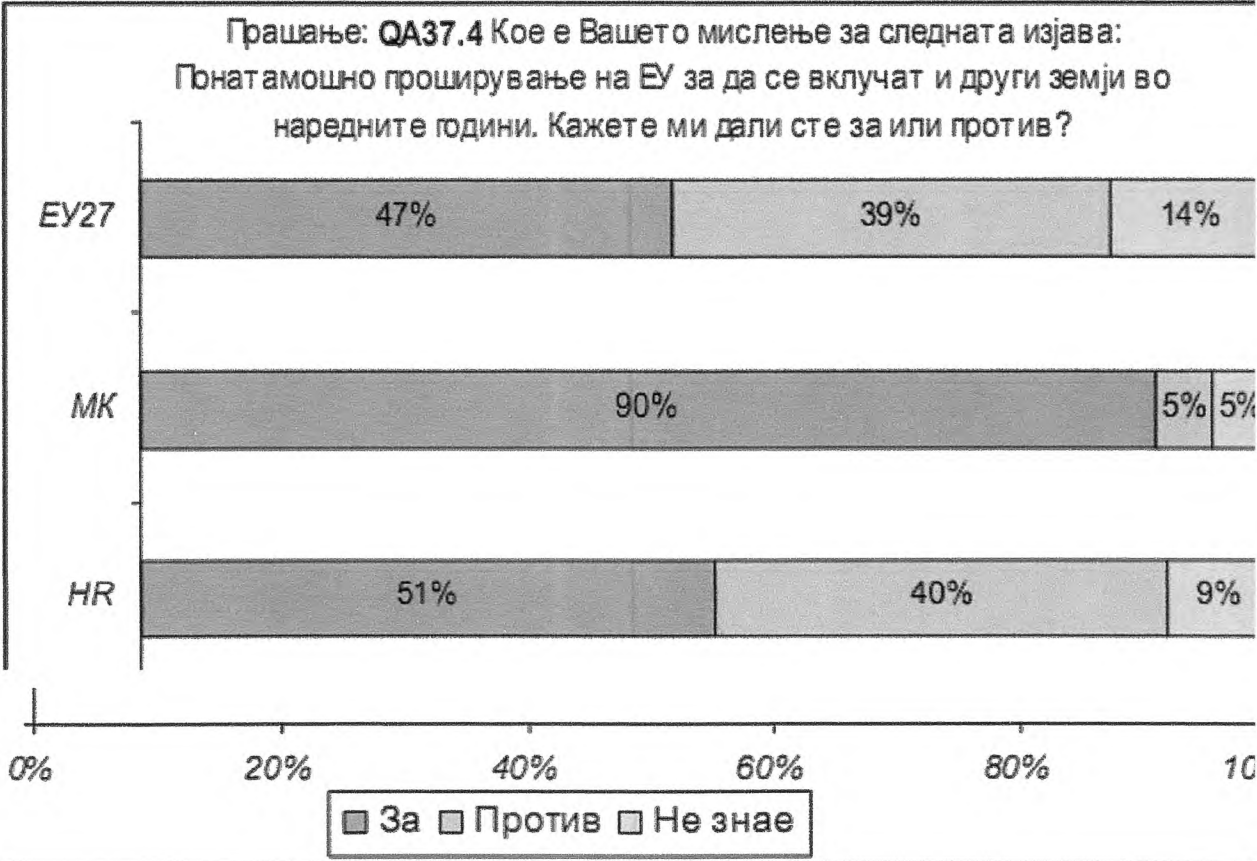
Истражувањата од Евробарометар, кој се спроведуваат двапати годишно само ја потврдуваат високата поддршка на граѓаните во Р.Македонија за евро-интегративниот процес. Слични резултати покажуваат истражувањата спроведени и од страна на Галуп Балкан Монитор (Gallup Balkan Monitor) и други агенции кои го истражуваат јавното мислење.

Од истражувањето на Евробарометар спроведено во есента 2007 и пролетта 2008 година, речиси половина од анкетираните граѓани во ЕУ-27 го поддржувале натамошното проширување на Унијата. Есента 2007 година, проширувањето го поддржувале 46%, а се спротивставувале 40%. Додека во пролетта 2008 година

²⁰ види табела 11. Прилог преземен од Институтот за Демократија „Societas Civilis“ (види електронски референци)

проширувањето го поддржувале 47% , а се спротивставувале 39%. И во двете истражувања еднаков дел од населението немало став кон ова прашање (14%).

Во Р.Македонија може да се забележи дека константно останува високиот процент на поддржувачи за проширувањето на Унијата (90%;90%). Останува низок и непроменет бројот на граѓаните во домашната јавност кои се противат на проширувањето (5%). Ист беше бројот на неопределените во овие истражувања на Евробарометар. Овие податоци укажуваат дека постои консензуална поддршка за проширувањето на ЕУ. Во Хрватска поддршката за проширување во овој период била намалена за 15 процентни поени (65%;51%), спротивставувањето се зголемило за 21 процентен поен (19%;40%), а бројот на неопределени се намалил од 15% на 9%.

Табела 12. Стандард Евробарометар 69,30

TNS Мислење&Социјални,пролет 2008, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М.?²¹

²¹ види табела 12. Прилогот е преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Во истражувањето спроведено од Галуп Балкан Монитор во 2006 година, 75,7% од населението во Р. Македонија сметало дека членството на нивната земја во ЕУ е добра работа, во истражувањето од 2008 година тоа мислење го имале 66,1%, додека во 2010 година тоа паднало на 60% од населението. Резултатите во Хрватска исто така бележат пад (34,9%; 28,5%; 24,8% соодветно), додека во Црна Гора²² (63,7%; 57,1%; 73,3%) се забележува зголемување на процентот на луѓе кои сметаат дека членството во ЕУ е добра работа за нивната земја. Споредбата на овие резултати покажува дека граѓаните во Р.Македонија скоро двојно повеќе сметаат дека членството на нивната земја е добро во споредба со Хрватска која исто така има статус на земја кандидат за членство и е при крај на преговорите за членство во ЕУ.

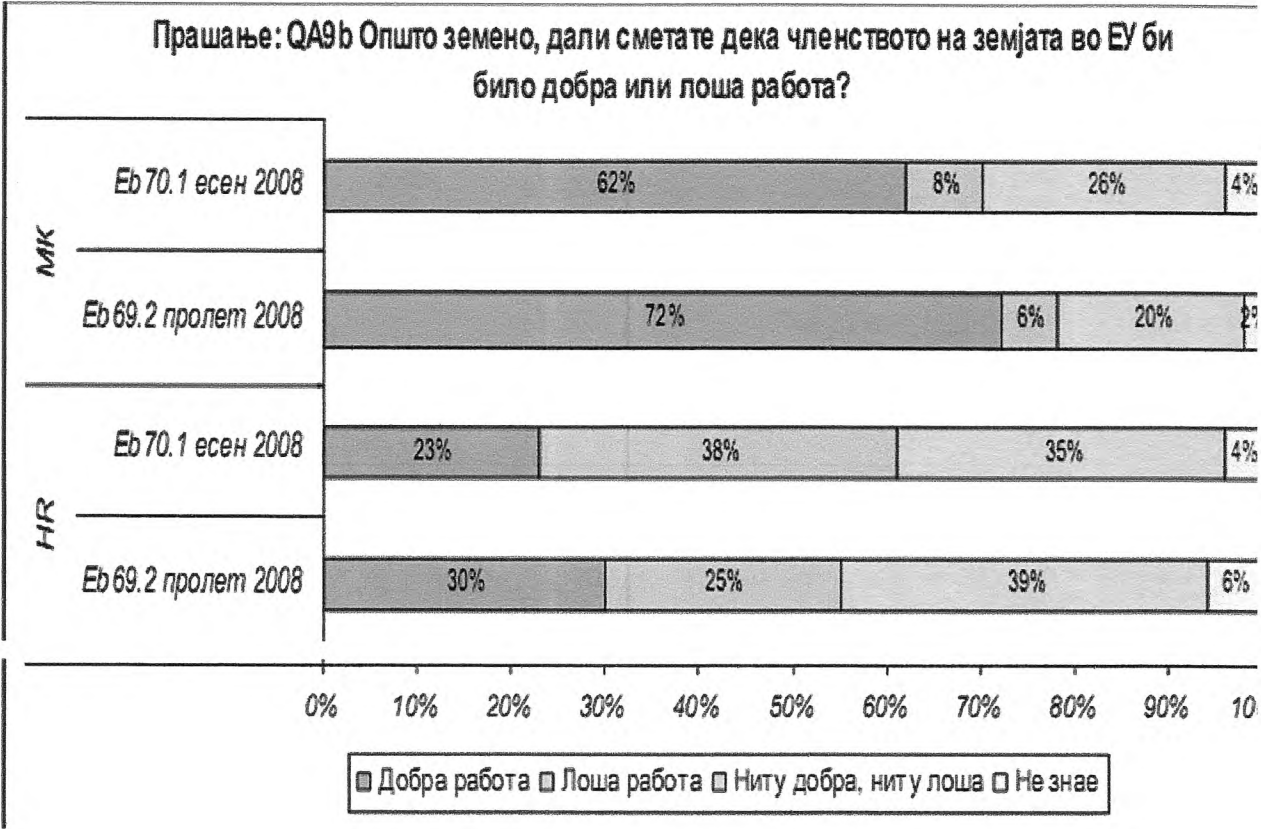
Перцепцијата на јавноста на односот на ЕУ кон интересите на земјите кандидатки за членство во Унијата, влијае на генералниот став на јавноста за реална поддршка на граѓаните на процесот на интеграција на земјата во ЕУ.

Споредбата на резултатите од Евробарометар во пролетта и есента 2007 година покажуваат дека граѓаните биле разочарани во однос на ЕУ кон нивните аспирации за интеграција во ЕУ. Во Р.Македонија значително се намалил бројот на граѓаните кои оценуваат дека ЕУ соодветно ги зема предвид интересите на земјата од 54% во пролетта на 40% во есента 2007 година. Во Хрватска практично овој однос бил не променет помеѓу двата Евробарометра. Резултатите покажуваат дека во Хрватска 31% верувале дека ЕУ соодветно ги зема предвид интересите на нивната земја и , практично овој резултат не се променил (32%) во есента 2007 година.

Овие промени во расположението на јавноста ги рефлектираат вкупните импликации од бавното темпо на прогресот на Р. Македонија во процесот на евроинтеграција. Во Р. Македонија помеѓу овие две истражувања на Евробарометар врз ставовите на јавноста влијаеше атмосферата создадена со упатување на политички сигнали од ЕУ до домашните политички авторитети дека наскоро не може да се очекува утврдување на датум за почнување на преговори со ЕУ “ (Евробарометар 68, 2007:23). Овие промени во расположението на јавноста го

²² на 17 декември 2010 година Црна Гора добива статус на земја кандидат за членство во ЕУ

одразува процесот на преиспитување и редефинирање на ставовите на доверба во одредени делови од домашната јавност кон ЕУ.

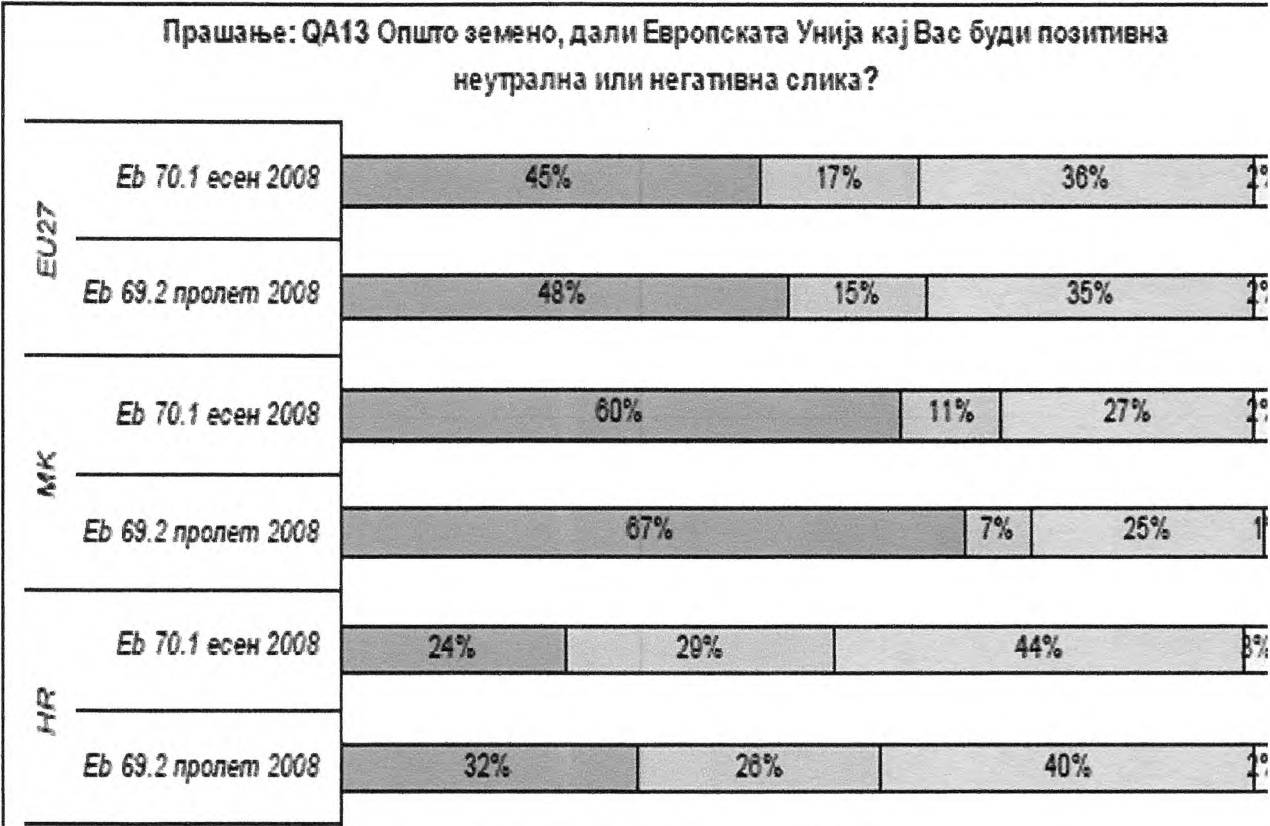
Табела 13. Стандард Евробарометар 70,23

TNS Мислење&Социјални, есен 2008, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М.²³

Во периодот меѓу пролетниот и есенскиот Евробарометар 2008 година, бројот на анкетираните кои сметале дека членството на Р. Македонија во ЕУ би била добра работа опаднал за 10 процентни поени (од 72% на 62%). Оваа промена во позитивната клима кон проширувањето се должи на зголемениот број на анкетираните (од 20% на 26%) кои се колебале во однос на ова прашање(сметаат дека зачленувањето е ниту добра ниту лоша работа), потоа на зголемувањето за по два процентни поени на оние кои сметале дека членството на земјата во ЕУ би била лоша работа (6%;8%) и на оние кои немале став (2%;4%). Овие промени всушност го изразуваат незадоволството кај граѓаните од забавеното темпо на приближување на земјата кон ЕУ. И фактот дека земјата се уште нема добиено датум за

²³ види табела 13. Прилогот е преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

отпочнување преговори за полноправно членство во ЕУ. (евробарометар 70,есен 2008 ,Р.М.,(23-24)

Табела 14. Стандард Евробарометар 70,34

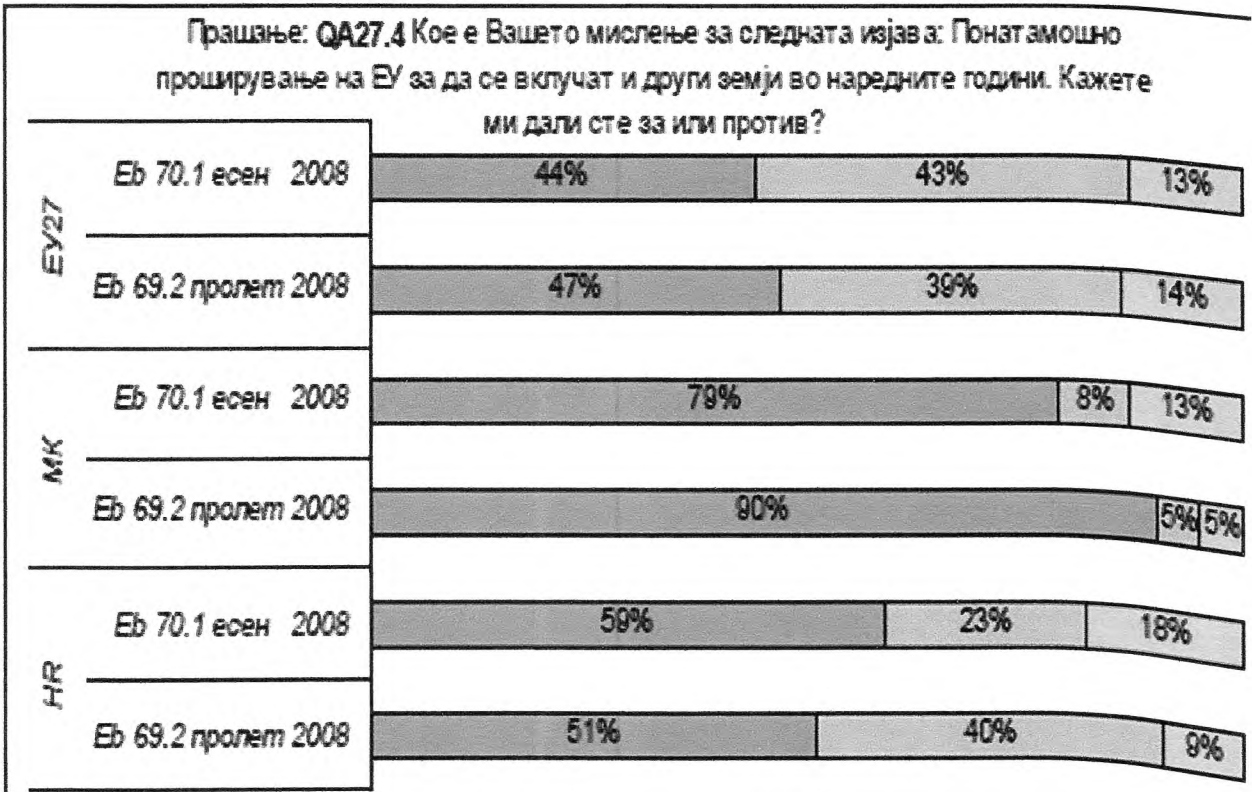
TNS Мислење&Социјални, есен 2008, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М?²⁴

Во овој период помеѓу двата евробарометра, позитивниот имиџ на ЕУ исто така бележи опаѓање. Во земјата, бројот на анкетирани кај кои ЕУ побудува позитивна слика се намалил за 7 процентни поени (67%; 60%%), бројот на оние кај кои побудува негативна слика се зголемил за 4 процентни поени (7%;11%), а на оние со неутрална слика за 2 процентни поени (25%;27%). Намалениот позитивен имиџ на ЕУ во земјата е производ на комплексните промени во перцепцијата на Унијата во домашната јавност во насока на намалување на довербата во Унијата, пораспространетото чувство на неприфатеност од ЕУ и опаѓањето на ентузијазмот за приклучување кон Унијата. (евробарометар 70, 2008,34) Слична е ситуацијата и во

²⁴ види табела 14. Прилогот е преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Хрватска каде позитивниот имиџ на ЕУ опаднал од 49% на 41%. Во земјите на ЕУ-27 , во просек позитивниот имиџ на ЕУ опаднал од 48% на 45%.

Во поддршката за натамошно проширување на ЕУ кај македонската јавност во истражувањата на Евробарометар за истиот период бил забележан пад од 11 процентни поени (90%;79%). Противењето во однос на проширувањето се зголемило за 3 процентни поени (5%;8%), а бројот оние кои биле неутрални пораснал за 8 процентни поени (5%;13%).

Табела 15. Стандард Евробарометар 70,37

TNS Мислење&Социјални, есен 2008, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М?²⁵

Бројот на граѓаните кои очекувале бенефит од членството се намалил за 8 процентни поени (82%;74%). Оваа промена се должи на зголемениот број на скептици за 6 процентни поени (11%;17%) и зголемениот број на неопределените за 2 процентни поени (7%;9%).

²⁵ види табела 15. Прилогот е преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Социо- демографската анализа од Р.Македонија за овој период покажува дека најголем дел од студентите и учениците (96%) очекувале придобивки од членството во Унијата, додека процентот на пензионерите кои го делеле овој став (59%) е под просекот на земјата. Перцепцијата на користа од членството е директно поврзана со ставот кон Унијата. Голем број (89%) од оние кои имале доверба во ЕУ сметале дека земјата би имала бенефит од членството, а таквите очекувања биле многу помали кај оние кои немале доверба во Унијата (58%).

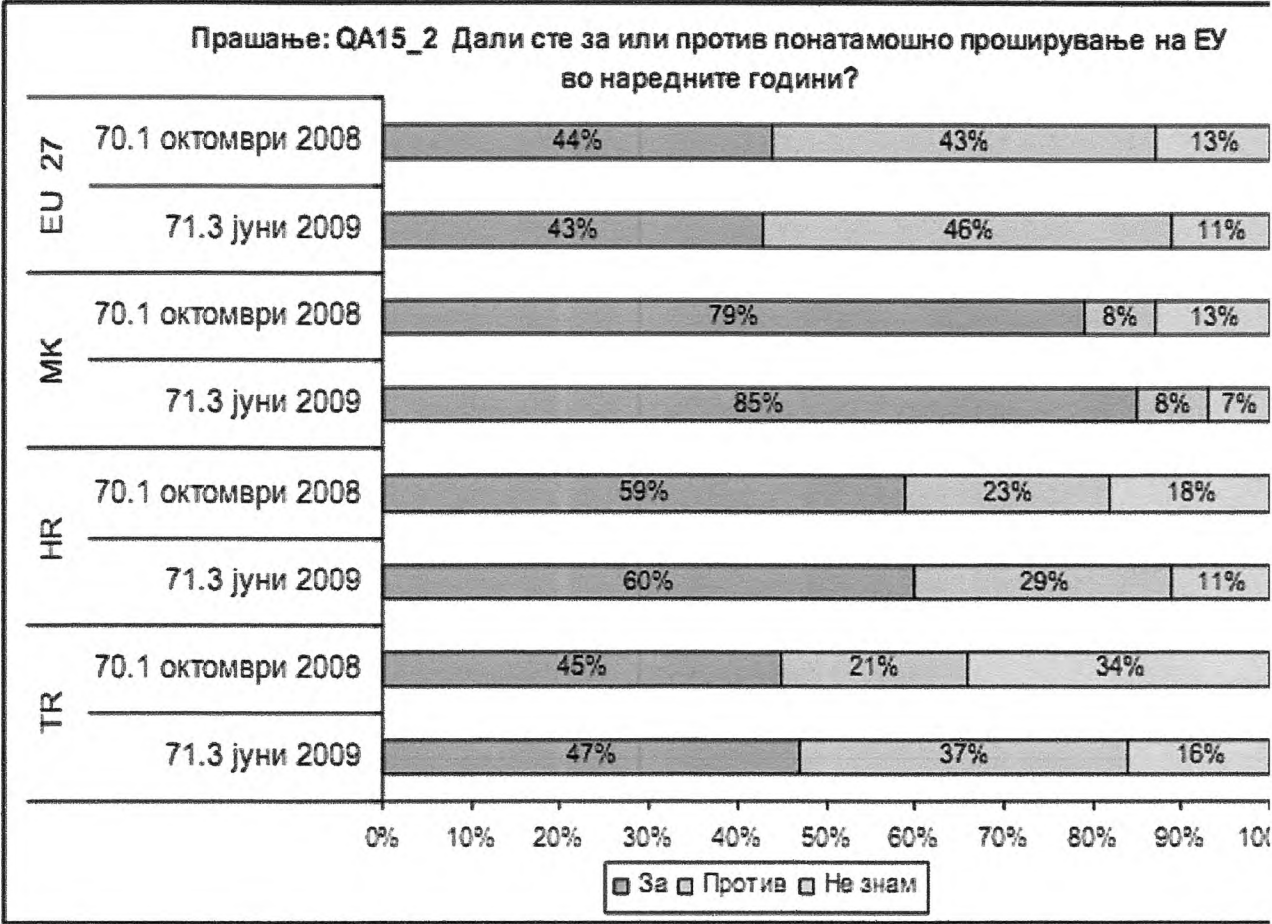
Овие промени во еден дел се резултат на незадоволството што земјата по добивањето на кандидатски статус во 2005 година се уште не добила датум за отпочнување на пристапните преговори. Од друга страна стручните дебати за причините за забавеното темпо на приближување на земјата кон Унијата, придонесуваат во одредени делови од јавноста да се зголеми конфузијата околу прашањата поврзани со проширувањето на ЕУ од аспект на постигнувањето на целта за приклучување на земјата во Унијата (евробарометар 70, есен 2008 :37)

На НАТО самитот во Букурешт кој беше одржан од 2 до 4 април 2008 година, прв пат се случи преседан во организацијата, со злоупотребата на Грција како една земја-членка на правото за вето за билатерално прашање со Р.Македонија, во однос на проблемот кој го има Грција со името на Р.Македонија. Сите овие настани секако имаат одреден степен на влијание на поддршката кај јавното мислење во Р.Македонија во однос на натамошното проширување на Унијата. Но сепак, останува релативно висока поддршката кај граѓаните за евро-интегративниот процес на Р.Македонија.

По опаѓањето на поддршката за проширување на ЕУ во есента 2008 година, кај македонската јавност постои тренд на зголемување на поддршката во пролетта 2009 година (79%;85% соодветно). Бројот на оние кои се против проширување останало не изменето (8%;8%), а бројот на оние кои не знаеле да одговорат се намалил за шест процентни поени (13%;7%). Во Р.Македонија расте позитивната клима во однос на проширувањето на Унијата и покрај постоечкото незадоволство од тоа што земјата се уште не добила датум за отпочнување пристапни преговори.

Резултатите покажуваат дека во однос на претходниот Евробарометар расположението на јавноста во Хрватска за проширување на Унијата не е

значително сменето (59%;60%). Од друга страна бројот на противниците на проширувањето во оваа земја расте (23%;29%) за сметка на оние коишто не знаеле како да одговорат на ова прашање и чиј број се намалил од 18% на 11%.

Табела 16. Стандард Евробарометар 71, 27

TNS Мислење&Социјални, пролет 2009, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М.²⁶

Социо-демографската анализа - интересен податок е тоа што кај македонската јавност е широко распространето расположението за проширување на Унијата кај сите испитаници, без оглед на возраста и на нивото на образованието. Поддршката за проширување на Унијата во земјава е најраспространета помеѓу анкетираните кои изразуваат задоволство од моменталната економска состојба (87%), пројавуваат

²⁶ види табела 16. Прилогот е преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

доверба во ЕУ (90%) и очекуваат подобрување на општата економска ситуација во земјата (90%).

Резултатите од јануарскиот и јунскиот Евробарометар од 2009 година покажуваат дека во тој период од шест месеци, останал непроменет бројот на анкетирани лица коишто сметаат дека членството на Р.Македонија во ЕУ би била добра работа (64%;64%). Со ова се потврдува постојаноста на определбата на домашната јавност за членство во ЕУ. Индикативно е тоа што позитивниот став во однос на членството во Унијата кај нашите граѓани е за 11 процентни поени поприсутен во споредба со жителите на Унијата (64% МК; 53% ЕУ-27). И покрај незадоволството од забавеното движење кон преговорите, домашната јавност и натаму оптимистички гледа на интеграцијата во Унијата како на процес што ќе ја изведе земјата од долгогодишната стагнација.

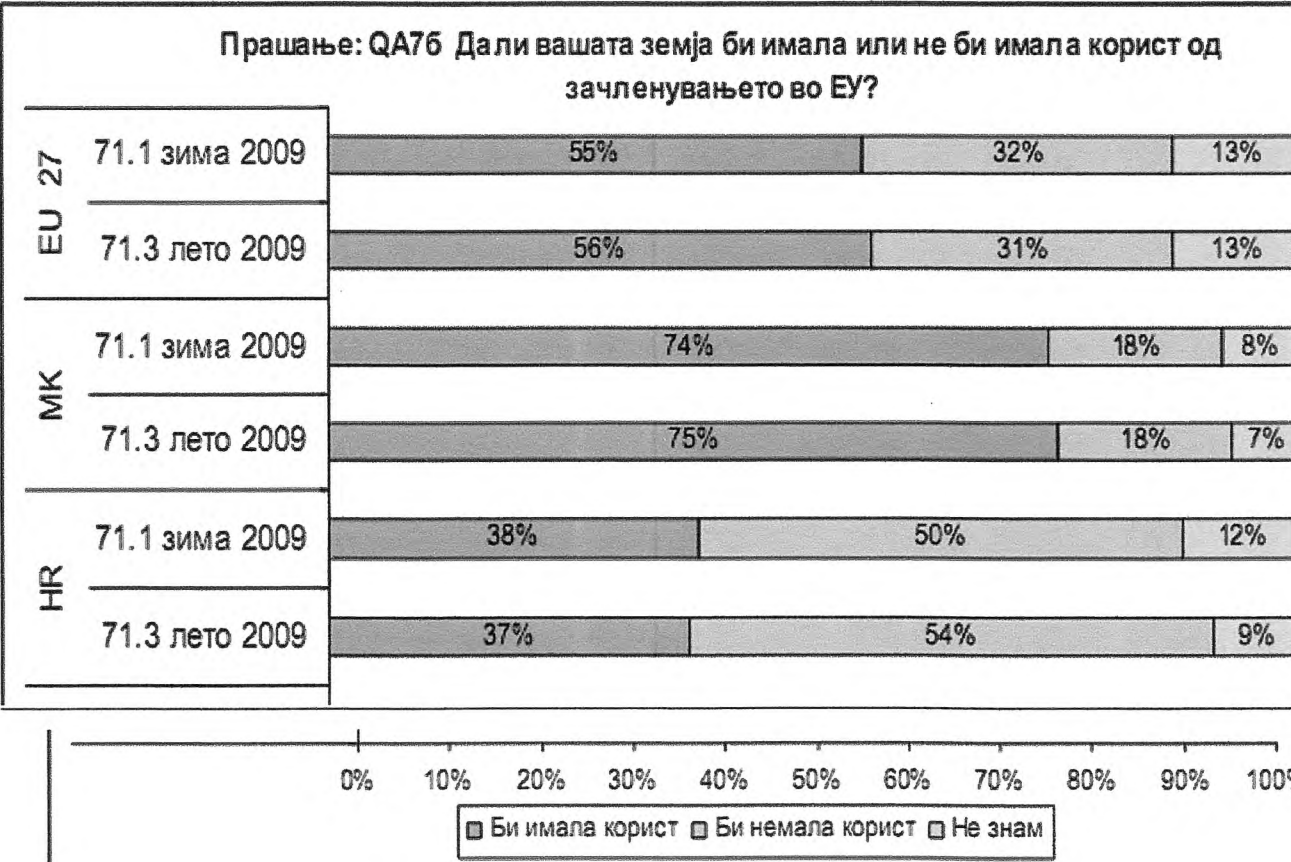
Во Хрватска и покрај тоа што пристапните преговори со ЕУ се во тек и земјата стана членка на НАТО, постои тренд на опаѓање на расположението на јавноста за пристап кон Унијата (29%;24%)

Огромно мнозинство од македонската јавност во есента 2009 година (85%) е за натамошно проширување на ЕУ во наредните години. Иако процентот на анкетирани во земјава кои се за проширување на ЕУ е голем (85%) постојат испитаници кои според нивните одговори можеби можеме да ги наречеме „евроскептици“. Од оние граѓани кои сметаат дека членството во ЕУ е лоша работа, само 54% се за проширување на ЕУ. Граѓаните кои сметаат дека членството во ЕУ нема да биде од корист, за 20 процентни поени помалку од просекот во државата (65%) се за проширување на Унијата. (евробарометар 72, 2009,35)

Социо-демографската анализа покажува дека позитивната атмосфера кон зачленувањето во ЕУ е широко распространета кај младите на возраст од 15 до 24 години (72%), потоа кај лицата со средно и со високо образование (69%), студентите (67%), домаќинките (75%) и невработените (68%). Ваквите резултати покажуваат дека кај младите и невработени постои најголема верба дека со членството на земјата во ЕУ ќе имаат повеќе шанси за подобра иднина и за поквалитетен живот. Позитивната перцепција за влезот на земјата во ЕУ постои и кај менаџерите и службениците (67%). Најслабо е расположението кај повозрасните граѓани (над 55

години). Разликата во поддршката за членство во Унијата е уште поизразена помеѓу анкетираниите граѓани кои имаат доверба во Унијата (79%) и оние кои немаат доверба во Унијата (43%) (евробарометар 71,2009,23,24)

Податоците од истражувањето покажуваат дека кај македонската јавност има многу поголема верба во очекуваните придобивки од зачленувањето на земјата во ЕУ, отколку кај останатите земји-кандидатки.

Табела 17. Стандард Евробарометар 71, 24

TNS Мислење&Социјални, пролет 2009, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М.²⁷

Споредбата на резултатите од Евробарометар во зимата и летото 2009 година покажува дека очекувањата се стабилни и во последните шест месеци

²⁷ види табела 17. Прилогот е преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

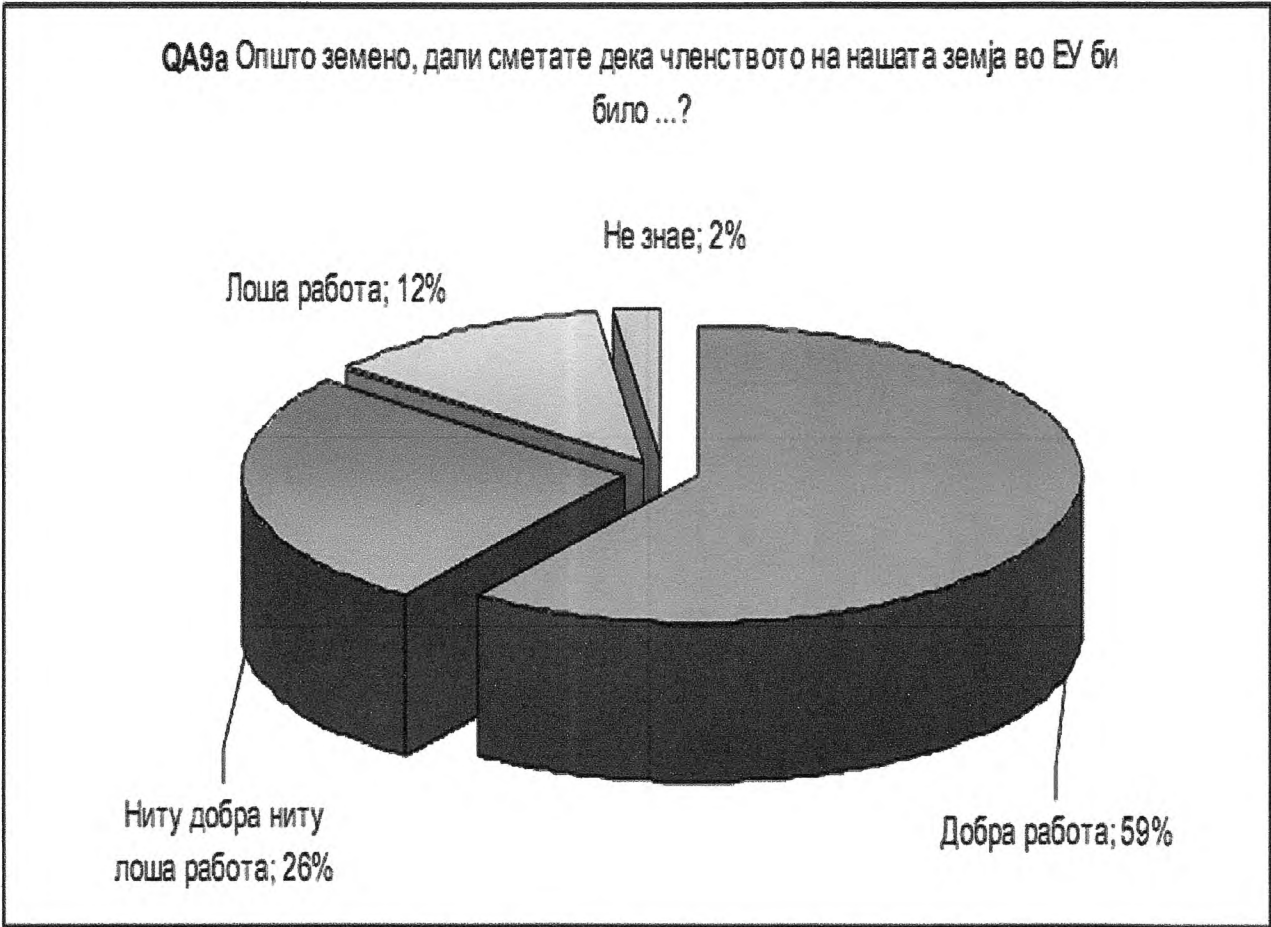
практично не се промениле - повеќе од две третини од анкетираниите (74%;75%) изјавиле дека земјата би имала корист од зачленувањето во ЕУ. Останува ист бројот на скептиците кои оценуваат дека земјата не би имала корист од зачленувањето (18%;18%), а не се менува значително и бројот на анкетираниите кои немаат одреден став кон ова прашање (8%;7%).

Кај Хрватската јавност, и натаму е поголем бројот на оние коишто не веруваат дека земјата ќе има придобивки од влезот во ЕУ. Резултатите покажуваат дека бројот на оние кои не веруваат во придобивките кои Хрватска би ги имала од членството се зголемува (50%;54%), наспроти една третина која е уверена во спротивното (38%;37%). Бројот на скептиците пораснал на сметка на оние кои не знаеле каков одговор да дадат на ова прашање (нивниот број се намалил од 12% на 9%).

Социо-демографската анализа покажува дека во Р. Македонија, во најголем број, придобивки од членството во ЕУ очекуваат вработените (86%), менаџерите (79%) и студентите (79%). Индикативно е тоа што повеќе од три четвртини (78%) од анкетираниите кои сметаат дека земјата ќе има бенефит од членството во Унијата најчесто не се во можност да си ги платат сметките. Речиси ист е бројот на анкетираниите кои се надеваат дека зачленувањето во ЕУ ќе ги подобри вработеноста и општата економска состојба во земјата (79%). Натпросечно уверени дека земјава ќе има бенефит од членството се жителите на Полошкиот регион (83%) и на североисточниот дел на земјата (78%), додека најмалку придобивки очекуваат оние од источниот дел (30%).

Перцепцијата на бенефитот од членството е директно поврзана со ставот кон Унијата. Анализата на резултатите покажува дека многу голем број од оние кои имаат доверба во Унијата (89%) и коишто оптимистички гледаат на иднината на Унијата (83%), сметаат дека земјата ќе има придобивки од членството, а такви очекувања постојат кај многу помал број од оние кои немаат доверба во Унијата (57%) и оние кои со песимизам гледаат на иднината на ЕУ (49%).(еуробарометар 71,2009, 25,26)

Истражувањето од Евробарометар спроведено во февруари 2011 година, покажува дека кај македонската јавност и понатаму преовладува позитивно расположение за присоединување кон европското семејство. Повеќе од половина од македонската јавност (59%) сметаат дека членството на нивната земја е добра работа, а 12% сметаат дека е тоа лоша работа.

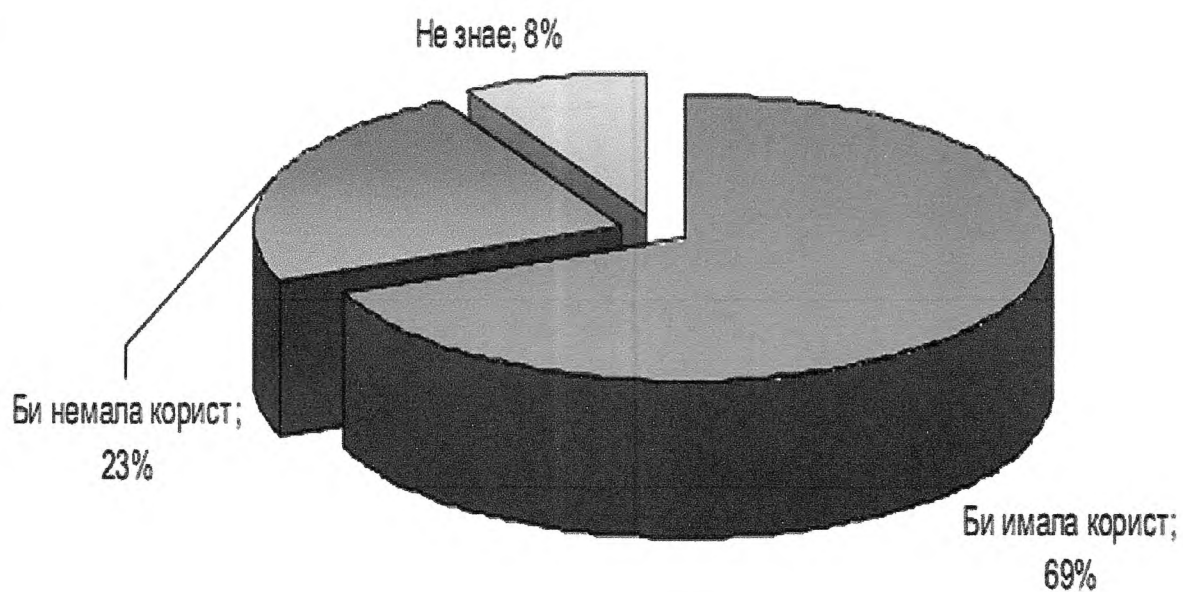
Табела 18. Стандард Евробарометар 74, 8
TNS Мислење&Социјални, есен 2010, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М?²⁸

Придобивки од членството во ЕУ очекуваат мнозинството од граѓаните во Р.Македонија (69%), а 23% сметаат дека државата не би имала корист²⁹.

²⁸ види табела 18. Прилогот е преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

²⁹ види табела 19. *ibid.*

QA10a Имајќи ги предвид сите работи, дали би рекле дека нашата земја би имала корист или би немала корист од членството во ЕУ?

Табела 19. Стандард Евробарометар 74, 9

TNS Мислење&Социјални, есен 2010, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М

4.4.1. Претставата за ЕУ кај македонските граѓани

Истражувањето покажува дека слободата на патување, студирање и работење насекаде во Европа е вредност која македонската јавност и јавноста на ЕУ најчесто ја поврзуваат со Унијата. И покрај тоа што бројот на анкетираниите кои ја посочуваат оваа вредност се намалил во однос на претходното истражување за два процентни поени (44%;42%) кај граѓаните на Унијата и за четири процентни поени кај македонската јавност (61%;57%), таа останува на врвот на листата на позитивни придобивки на Унијата.

На прашањето спроведено од Евробарометар во есента 2011 година, кои се два најважни проблеми со кои се соочува вашата земја во моментот, граѓаните во Р.Македонија ги идентификуваат невработеноста (60%) и економската ситуација (47%). Ако на овие податоци се додаде и спореди податокот од прашањето, која е вашата лична претстава за ЕУ, истражувањето покажува дека слободата на патување, студирање и работење насекаде во Европа е вредност која македонската јавност (51%) и јавноста на ЕУ (41%) најчесто ја поврзуваат со Унијата. Како секундарна вредност со која се поврзува ЕУ е економскиот просперитет (36%; 12% соодветно), може да се заклучи дека ЕУ се перцепира како место кое што нуди можности за вработување, студирање, слободно патување и економски просперитет, односно најголемите проблеми со кои се соочува македонскиот граѓанин во моментот. Ова може да биде најверојатно објаснување за големото мнозинство на македонски граѓани кои даваат константно висока поддршка на евроинтегративниот процес на Р. Македонија во ЕУ.

4.4.2. Информираноста на граѓаните во Р.Македонија за европските прашања

Во истражувањето на Евробарометар од август 2011 година, 43% од граѓаните во Р.Македонија сметаат дека се добро информирани за европските прашања, додека спротивно сметаат 56%, само 1% одговориле со не знам. Кај домашната јавност останува тенденцијата да го оценува личното ниво на информираност за европските прашања повисоко отколку анкетираниите граѓани на Унијата (МК 43%; ЕУ 33%). Во однос на Хрватска и Црна Гора кои исто така имаат статус на земји кандидатки може да се забележи голема разлика во перцепцијата за личната информираност на граѓаните. Додека во Хрватска 35% од граѓаните сметаат дека се добро информирани за европските прашања, тој процент во Црна Гора изнесува 46%, додека спротивно сметаат (64% наспроти 53% соодветно)

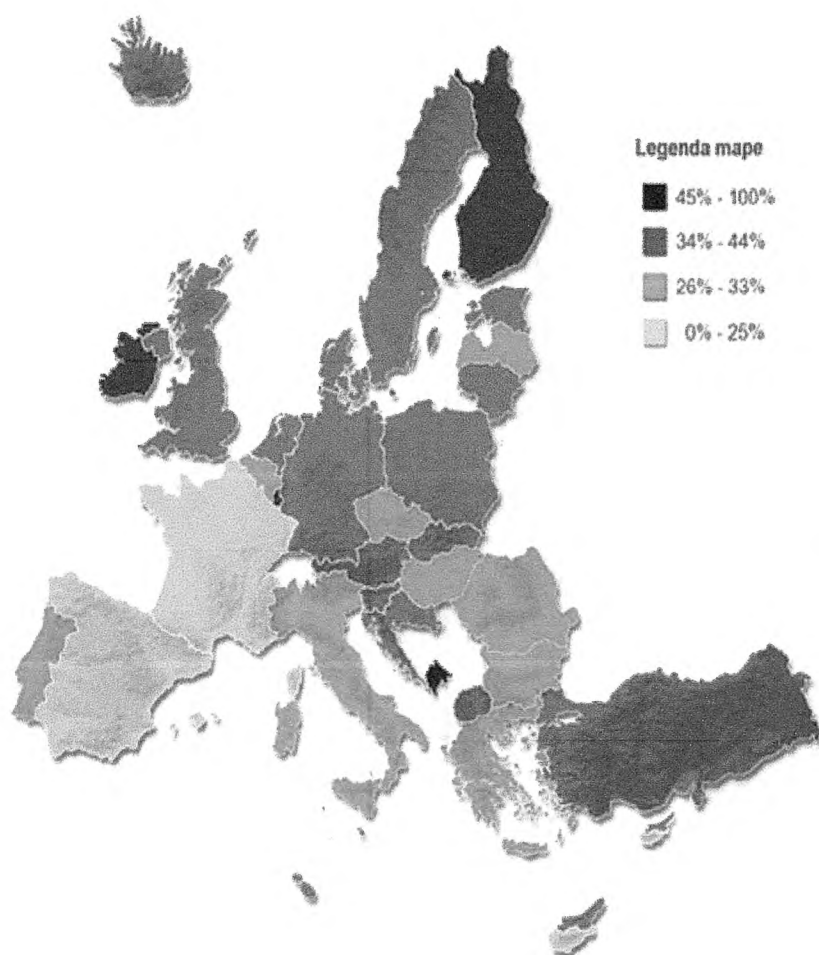
Анализата на одговорите, од аспект на полот, покажуваат дека половина од анкетираниите од машки пол (51%) го оценуваат личното ниво на информираност за европските прашања како добро наспроти само третина (35%) од женските испитаници кои оценуваат дека се добро информирани за прашањата поврзани со ЕУ. Социодемографската анализа покажува дека најголем процент од испитаниците кои личното ниво на информираност го оцениле како добро, припаѓаат на возрасната група од 40 до 54 години (50%). Речиси две третини (61%) се со високо образование (64%) се професионалци и (62%) се позиционираат себеси високо на социјалната скала. Од оние граѓани на државава кои своето лично ниво на познавање на европските прашања го оценуваат како недоволно, повеќе од две третини (67%) се со основно образование, 73% се домаќинки, 66% имаат проблеми со плаќање на сметките и 68% се позиционираат себеси ниско на социјалната скала. (евробарометар 76, есен 2011:4)

Сепак резултатите од прашањата чија цел е да се провери степенот на информираност и знаење кај граѓаните од Западен Балкан за функционирањето на ЕУ, нејзините организации и односот внатре во ЕУ, покажуваат дека голем број од граѓаните, не го знаеле одговорот на некои од клучните прашања на кои им биле поставени, што укажува на нискиот степен на знаење кај граѓаните за ЕУ.

	LU	52%
	FI	47%
	IE	46%
	DK	44%
	NL	41%
	SI	41%
	AT	41%
	PL	41%
	LT	39%
	* MT	39%
	SK	38%
	SE	37%
	UK	37%
	DE	36%
	EE	34%
	EU	33%
	IT	32%
	BE	32%
	HU	30%
	EL	29%
	CZ	29%
	PT	28%
	RO	28%
	BG	28%
	LV	28%
	FR	25%
	CY	24%
	ES	20%
	CY (part)	37%
	ME	46%
	IS	44%
	MK	43%
	TR	41%
	HR	35%

Прашање: во целина, што мислите до кој степен Вие сте добро информирани ил не сте добро информирани за европските прашања?

Одговор: Добро информиран

Табела 20. Стандард Евробарометар 76, 2

TNS Мислење&Социјални, есен 2011, Европска Комисија, Национален извештај за Хрватска³⁰

³⁰ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Глава 5

Јавното мислење во земјите-членки на ЕУ

5.1. Јавното мислење кај земјите-членки за проширувањето на ЕУ

Во ова поглавје ќе ја испитам поддршката за проширување кон државите од Западен Балкан меѓу граѓаните во земјите-членки на ЕУ, како и основните ставови за проширувањето. Поголавјето исто така истражува до кој степен граѓаните се чувствуваат информирани за проширувањето. Исто така воочувајќи ги факторите кои влијаат на поддршката.

5.1.1. Поддршката за проширувањето

Анализата на резултатите спроведени во пролетта и есента 2005 година, покажува дека (49%;45% соодветно) од испитаниците во 25-те земји членки биле во корист на натамошно проширување во иднина на ЕУ и (39%;42%) кои биле против тоа. Јавното мислење за натамошно проширување се разликува од држава до држава, највисоки нивоа на поддршка во пролетта 2005 година биле добиени во Грција (74%), Словенија (74%) и Полска (72%). Ова е во голем контраст со незаинтересираноста, дури и целосното противење кон натамошното проширување во Австрија, Луксембург, Франција и Германија, каде што 6 од 10 испитаници биле против натамошното проширување. Додека во есента 2005 година може да се забележи пониско ниво на поддршка во 14 -ет од 25 -те држави членки со големо опаѓање забележано во Грција (-18% поени) и Финска (-10% поени). Грчкото мислење во однос на поддршката за натамошно проширување била значително променета, со силен пад на нивото на поддршката од пролетта до есента 2005 година (од 74% на 56%). Се чини овие резултати беа одраз на случувањата во врска со пристапувањето на Бугарија и Романија, како и дебатата за Турција кои имаат силно влијание врз јавното мислење.

Во пролетта 2007 година речиси половина од Европејците биле во корист на натамошно проширување на ЕУ, да вклучи и други земји во годините што доаѓаат (49%), во споредба со (39%) кои биле против идејата. Поддршката за проширување била за три процентни поени поголема од есента 2006 година.

Три четвртини од Полјаците (76%), повеќе од две третини од Литванците (68%), Романците и Словенците (76% и во двата случаи) Грците и Шпанците (65% секоја) како и Унгарците и Чесите (64% и во двата случаи) биле во корист на натамошното проширување. Од друга страна, мал број на испитаници ја поддржувале идејата во Луксембург (25%), Австрија (28%) и Франција (32%). Поддршката за натамошно проширување е далеку посилен во 12-те земји-членки кои се приклучија на ЕУ во 2004 година (68%), отколку во старите ЕУ-15 (43%), односно 25 процентни поени е повисока. (Евробарометар 67, 2007:189)

Во Хрватска две третини од населението (72%), но практично скоро сите испитаници во Р.Македонија (94%) се во корист на натамошно проширување на ЕУ, да вклучи и други земји во наредните години.

Младите во земјите-членки на ЕУ се особено ентузијастички и речиси шест од десет од нив одат во прилог на проширување на ЕУ да вклучи и други земји во наредните години, во споредба со само 39% од испитаниците од најстарата возрасна група. Испитаниците со подобро образование почесто даваат поддршка за натамошно проширување, од оние кои го напуштиле училиштето пред 16 годишна возраст (54% од оние кои ги завршиле своите студии на возраст од 20 или повеќе години, во споредба со само 38% од оние кои го завршиле образованието на 15 години)

Мнозинството од испитаниците кои се политички лево ориентирани повеќе се во корист на понатамошно проширување (52% наспроти 38% кои се против идејата), додека оние кои се политички ориентирани во центарот се поделени по ова прашање (46% се во корист на оваа идеја, наспроти 46% кои се против натамошно проширување во наредните години). Прашањето за доверба на испитаникот во ЕУ, исто така, силно влијае на ставовите за проширувањето: големо мнозинство од оние кои веруваат во ЕУ, ја поддржуваат идејата за натамошно проширување (61%, наспроти 30%), наспроти малцинството на испитаници кои немаат доверба во ЕУ кај нив поддршката за натамошно проширување е 32% наспроти 58%.

Во есента 2009 година просечниот дел од испитаниците кои биле во корист на проширувањето (46%), во пролетта 2010 година се намалил за 6 процентни поени и изнесувал (40), додека (48%) од испитаниците биле против. Географската анализа

исто така открива големи разлики помеѓу мислењата во новите 12 земји-членки и старите земји-членки ЕУ-15. Така, додека 62% од испитаниците се во полза на проширувањето на ЕУ, само една третина од испитаниците во ЕУ-15 (34%) даваат поддршка за натамошно проширување во наредните години.

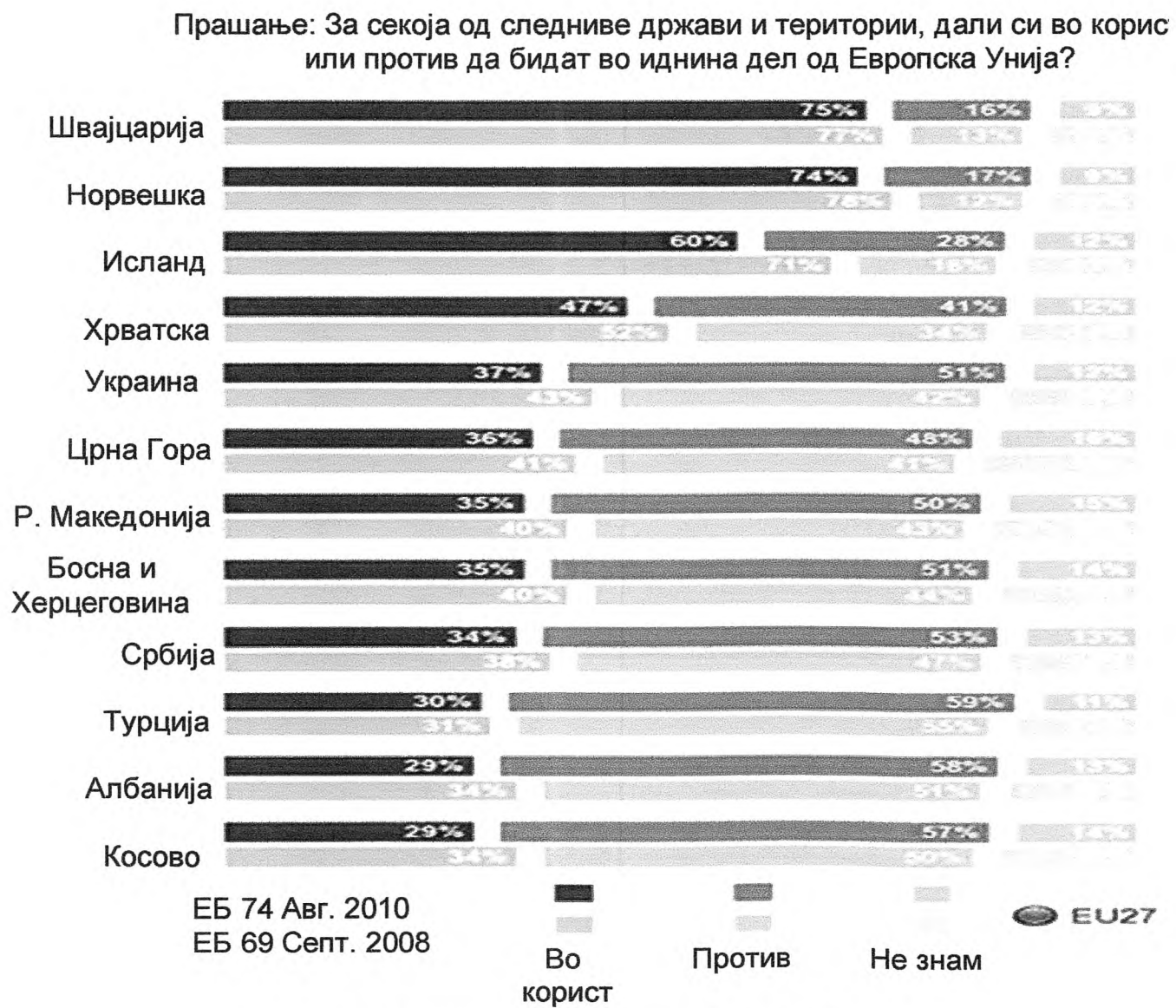
Поддршката за натамошно проширување е широко распространета во Полска (69%), Литванија, Словачка и Унгарија (63% во сите три случаи), Романија (61%) и Естонија (57%). Меѓутоа, противниците на проширувањето се со силно мнозинство во Германија и Австрија (71%), Франција (66%), Финска (64%) и Луксембург (63%). Забележана е промена на национално ниво во четири земји-членки кои се повеќе во корист на проширувањето на ЕУ отколку во времето на еуробарометарот во есента 2009 година, имено Романија (61%, +3 поени), Шведска (55%, +3 поени), Литванија и Унгарија (63%, +2 поени и во двата случаи).

Сепак, поддршката за проширување има опаднато во дваесет земји-членки, особено во Република Чешка (46%, -17 поени), Португалија (41%, -16), Словенија (55%, -13 поени) и Шпанија (51%, -12 поени), падот е очигледан и во 12-те нови земји-членки и старите 15-ет земји-членки.

Од социо-демографска гледна точка во земјите-членки на ЕУ, одговорите покажуваат висок степен на корелација со полот и возраста на испитаниците: на тој начин, мажите даваат поголема поддршка за проширувањето отколку жените (42% наспроти 38%). Слично на тоа, помладите се повеќе во корист на проширувањето на ЕУ (53% од оние кои се на возраст од 15 до 24 години, наспроти 31% од оние кои се на возраст од 55 или повеќе години). Нивото на образованието, исто така влијае на поддршката; поддршката за проширување се зголемува со возраста на која ги завршиле студиите: 29% од оние кои го завршиле образованието на 15 или помала возраст се во корист на проширувањето, во споредба со 44% од оние кои студирале на возраст до 20 или повеќе години. Конечно, 56% од европејците кои имаат тенденција да имаат доверба во ЕУ, се во корист на проширувањето, во споредба со само 27% од оние кои немаат доверба. (еуробарометар 73, 2010, 223)

Запрашани конкретно во есента 2010 година за приклучување на други земји во ЕУ во блиска иднина, европејците даваат поддршка и тоа во помала мера за приклучување на Хрватска (47%), за другите држави од Западен Балкан поддршката

е значително помала. Поддршката за приклучување во ЕУ за Црна Гора изнесува 36%, за Р.Македонија и Босна и Херцеговина (35%), Србија (34%) и потоа следат Албанија и Косово (по 29%). Кај европските испитаници поддршката за приклучување во ЕУ во споредба со пролетта 2008 година е намалена идентично за пет процентни поени кај сите држави од Западен Балкан.

Табела 21. Преземено од Евробарометар 74, 2010, 63³¹

³¹ види табела 21. За секоја од следниве држави или територии, дали ќе бидеш за или против во иднина да станат дел од Европската Унија

Поддршката за пристапувањето на Хрватска во ЕУ е најголема во Унгарија (81%) и Словачка (78%). Најголема поддршка за Р.Македонија, има кај граѓаните во Бугарија (67%), Шведска (67%) и Словенија (66%). Сепак, испитаниците во 17 од 27 земји-членки се противат на нејзиното членство, особено во Австрија (78%), Грција (72%) и Германија (64%).

Во просек поддршката за натамошно проширување на ЕУ да вклучи други земји, се намали многу во споредба со пролетта 2008 година, во овие четири земји-членки: во Грција (-14 поени), во Ирска (-13 поени), во Шпанија (-11 поени) и во Португалија (-9 поени)

Во истражувањето од пролетта 2011 година, најголема поддршка од земјите-членки на ЕУ за натамошно проширување има повторно во Полска (69%), Унгарија (65%) и Романија (64%). Општо поддршката останува значително повисока во новите 12 земји-членки (63%), отколку кај старите земји-членки, кои претежно се спротивставуваат на натамошното проширување (54%).

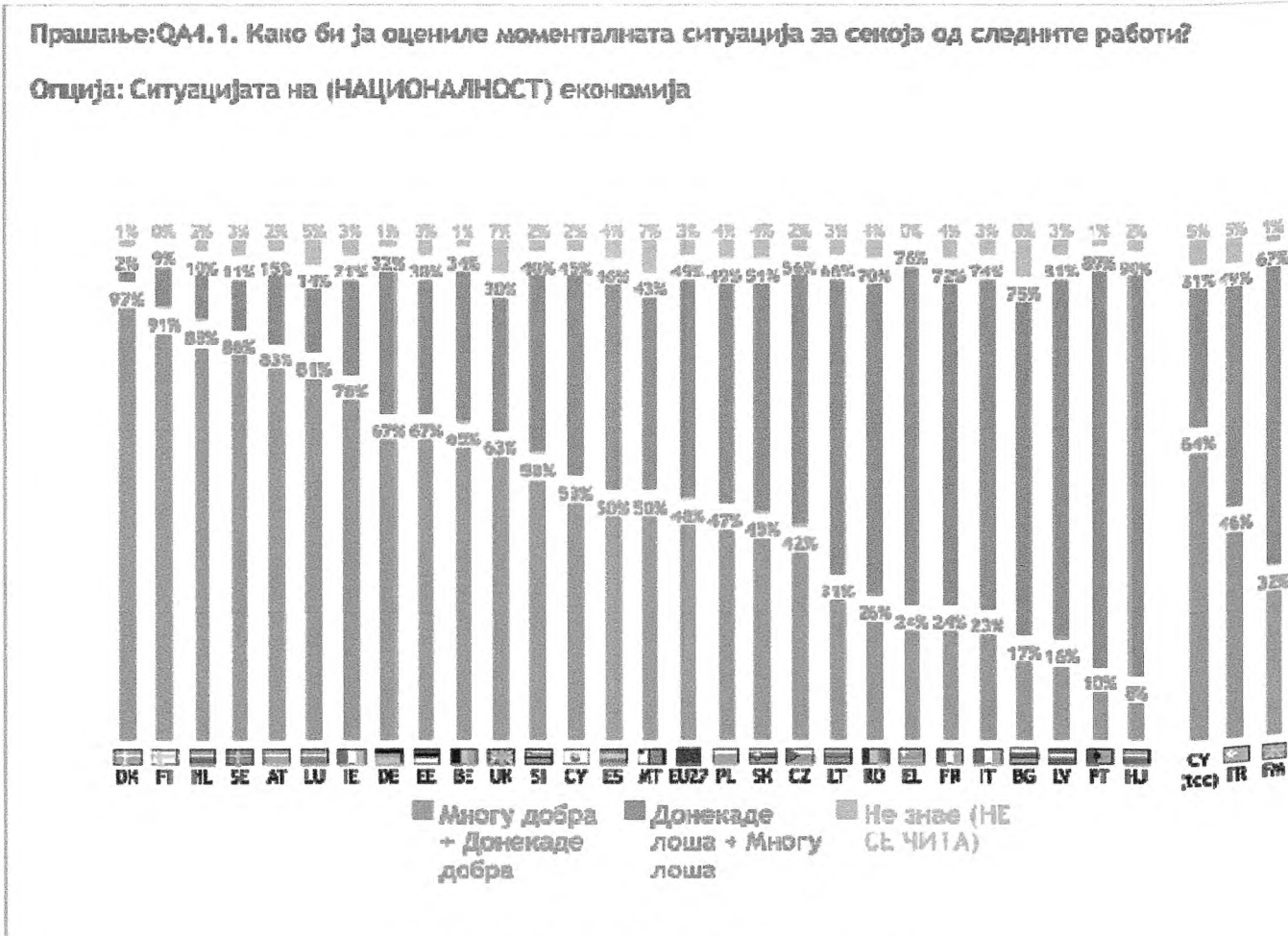
Во Велика Британија беше забележан највисок пораст на поддршката (37,+10) иако се уште мнозинството се противи на проширување со други земји во блиска иднина (53%, -6). Овој тренд на опаѓање на поддршката со повеќе од 10 поени се забележува во неколку држави: во Естонија (44%, -17), Словенија (55%, -11), Кипар (49%,-11), Луксембург (29%, -11) и Чешка (47%, -10). Земјите кои најмногу се противат на проширувањето се Австрија (72%, +5), и Германија (71%,+6) (еуробарометар 75, 2011, 57)

Во есента 2007 година пред да биде зафатена ЕУ од влијанието на светската економска и финансиска криза³², во земјите на ЕУ-27 просечниот резултат во однос на перцепцијата на состојбата во националните економии бил избалансиран. Една половина од граѓаните во Унијата оцениле дека состојбата во економијата е добра (48%), а скоро ист број го сметале спротивното (49%). Граѓаните во Данска биле најмногу оптимисти во однос на позитивниот став за нивната национална економска состојба (97%). Испитаниците во Финска (91%), Холандија (88%), Шведска (86%) и Австрија (83%) биле исто така задоволни од нивната национална економија. Од

³² Банкротот на Лехман браќата на 15 септември 2008 година, генерално се смета за симбол на почеток на кризата

друга страна, само 8% од Унгарците, 10% од Португалците, 16% од Литванците и 17% од Бугарите биле задоволни со нивната економска состојба. Четвртина од испитаниците во Грција (24%), Франција (24%) и Италија (23%) исто така го делеле ова мислење.

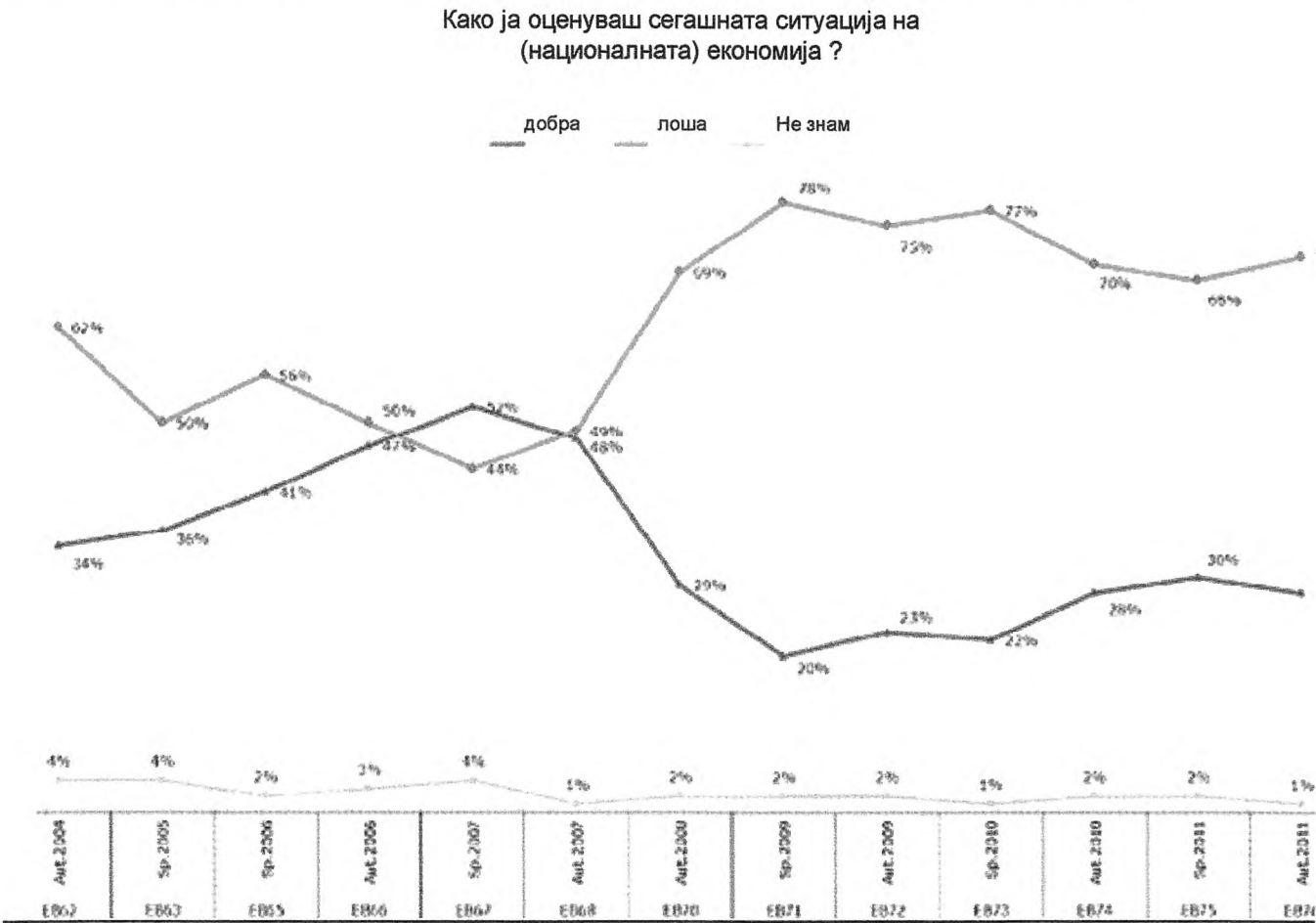
Во Р. Македонија секој трет анкетирани (32%) оценил дека ситуацијата во економијата е добра (агрегирано 2% многу добра + 30% донекаде добра). Две третини (67%) од анкетираниите оцениле дека ситуацијата во економијата е лоша. Во Хрватска другата земја кандидат, помалку од 1/5 сметале дека состојбата во економијата на нивната земја е добра (18%), а голем број хрватски граѓани биле незадоволни и ја оцениле како лоша (80%) (Евробарометар 68, 2007:7)

Табела 22. Стандард Евробарометар 68, 7
TNS Мислење&Социјални, есен 2007, Европска Комисија, Национален извештај за Р.М.³³

³³ Прилог преземен и адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Во есента 2011 година, околу 7 од 10 Европјани мислат дека ситуацијата на нивната национална економија е малку лоша или многу лоша. Разликата меѓу јавното мислење во државите-членки на ЕУ во однос на ова прашања останува широко. Во позадина на просекот на ЕУ, има разлика од 80 процентни поени меѓу највисокиот и најнискиот резултат од оние кои сметаат дека економската состојба на нивната земја е добра. Во некои земји-членки - за пример, Шведска, Луксембург и Германија - околу 80% или повеќе од луѓето сметаат дека ситуацијата на нивната национална економија е добра. Сепак , во други земји - на пример Грција, Ирска и Шпанија - помалку од 5% од луѓето го имаат овој став. (еуробарометар 76, 2011:9)

Табела 23. Стандард Евробарометар 76, 8
TNS Мислење&Социјални, Европска Комисија, есен 2011³⁴

³⁴ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Во Р.Македонија 76% од испитаниците сметаат дека ситуацијата на нивната национална економија е лоша, додека за добра ја сметаат 23%. Во истражувањето за прв пат во пролетта 2011 година во Црна Гора, 24% од испитаниците ја сметаат за добра економската ситуација, додека спротивно 74%.

Иако може да се забележи корелација меѓу националната економска ситуација и поддршката за идно проширување кај земјите-членки, се забележува дека земјите кои се најмногу зафатени од економската криза имаат и најголем пад во поддршката, најдобар пример за тоа е Грција. Сепак, само економската криза не е објаснување за опаѓање на поддршката за идното проширување на ЕУ: поддршката опадна и во други земји, кои во принцип ги зафати многу малку економската криза на пример Финска (-11% поени) и Данска (-9% поени) (Еуробарометар 74, 2010, 63).

5.2. Информираноста на граѓаните во земјите-членки на Европската Унија

Информирањето на граѓаните е несомнено еден од клучните фактори во градењето на ЕУ. Стидиите покажуваат дека недостатокот на информации е особено штетно за добро разбирање за тоа како функционира ЕУ и нејзините политики, кое влијае врз поддршката за проширување на ЕУ. Затоа важно е секој граѓанин на ЕУ да е соодветно информиран. Со цел да се стекне подобро разбирање на состојбата во однос на нивото на информации во ЕУ, ќе го разгледаме нивото на перцепција на знаење за ЕУ, ќе се процени нивото и видот на информации кај граѓаните, како и нивниот однос кон главните цели и нивните перцепции за предностите и недостатоците на проширувањето на ЕУ. Како и, ставовите на граѓаните за можните идни проширувања на ЕУ кон земјите од Западен Балкан. (Attitudes towards EU enlargement, Eurobarometer, July 2006, 2)

Процентот на интервјуираните лица во пролетта 2005 година кои сметаат дека не знаат ништо или речиси ништо за ЕУ (резултати 1 и 2) бил релативно стабилен

(19%)³⁵. Мнозинството на испитаниците (51%), нивната стапка на знаење била помеѓу (3 и 5), нивното знаење за ЕУ е прилично ограничено. Некои 27% од испитаниците, резултатите им биле помеѓу (6 и 8), кои одговара на зголемување за 4 поени во споредба со крајот на 2004 година. Само 2% верувале дека знаат многу за ЕУ (резултати 9 и 10). (евробарометар 63,2005, 75)

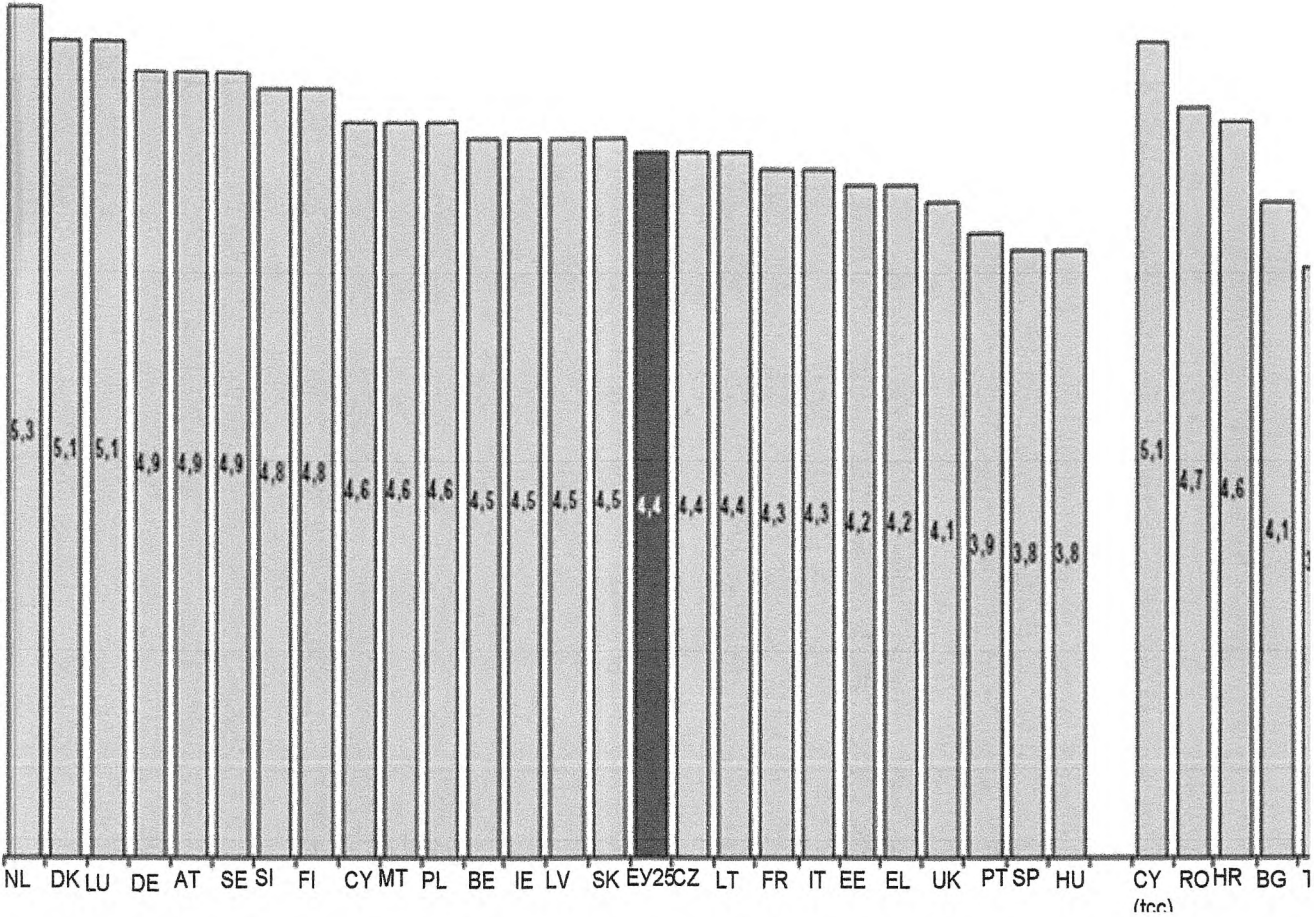
Според резултатите просечното ниво на субјективно знаење кај граѓаните на ЕУ било 4,4. Просечната оценка во однос на познавање на ЕУ била 4,8 кај мажите, додека резултатот кај жените бил помал 4,1. Испитаниците на возраст од 55 и повеќе години (4.2), тие знаат помалку од младите испитаници (4,5).

Нивото на образование се чини дека е голем разликувачки фактор. Во просек, колку повисоко ниво на образование имаат испитаниците, толку повеќе тие сметаат дека знаат за ЕУ. Според тоа, разликата меѓу испитаниците кои студирале на возраст до 20 или повеќе години (5.1), оние кои го напуштиле училиштето на возраст од 15 или порано (3.7). Конечно, испитаниците кои живеат во големите градови имаат тенденција да се чувствуваат дека знаат малку повеќе за ЕУ, од луѓето кои живеат во рурални области.

Анализата по држави на ова прашање е исто базирана на добиениот просек за секоја држава. Испитаниците во Холандија сметале дека знаат повеќе од другите за ЕУ околу нејзините политики и институции (5.3). Тие биле следени од граѓаните во Данска (5.1) и Луксембург (5.1). Најниско ниво на знаење било забележано во Унгарија (3.8)

³⁵ Во рамките на Евробарометарот, за да се оцени нивното ниво на знаење за ЕУ, нејзините политики и нејзините институции, од испитаниците се бара да го рангираат нивното ниво на знаење од 1 (не знаат воопшто ништо) до 10 (знае во голема мера) симболизирајќи го нивното ниво на знаење.

Колку сметаш дека знаеш за ЕУ, нејзините политики, нејзините институции?
 Скала од 1 „не знам ништо“ до 10 „знам многу“ –Просек

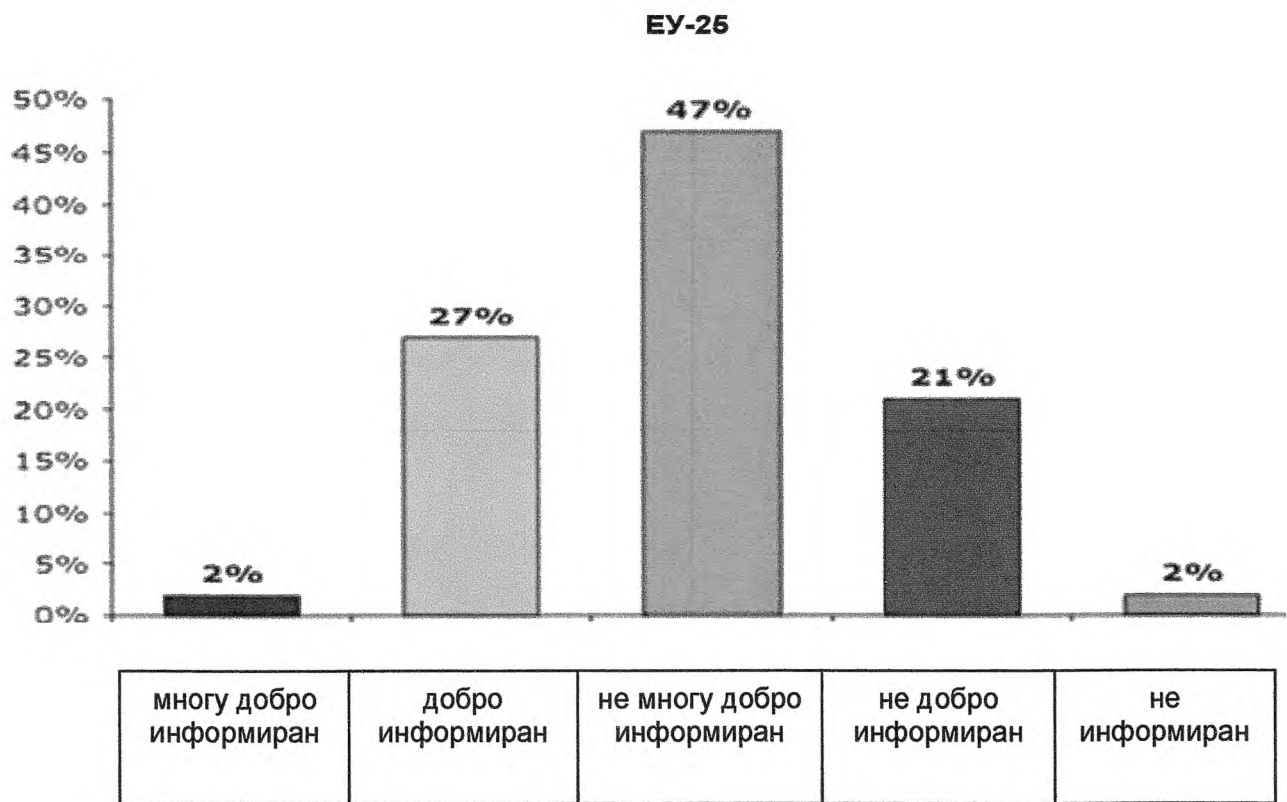
Табела 24. Стандард Евробарометар 63, 77
 TNS Мислење&Социјални, Европска Комисија, пролет 2005³⁶

³⁶ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

5.2.1. Општо познавање за проширувањето

Во истражувањето од страна на Евробарометар во јули 2006 година повеќе од две третини (68%) од населението на ЕУ, не се чувствувале доволно информирани за прашањата на проширувањето. Над една четвртина (29%), сепак се чувствувале информирани. На ниво на земја, Словенците (45%), Луксембуржаните (44%), Австријците (43%) и Белгијците (42%) се чини дека биле најдобро информирани во врска со проширувањето на ЕУ.

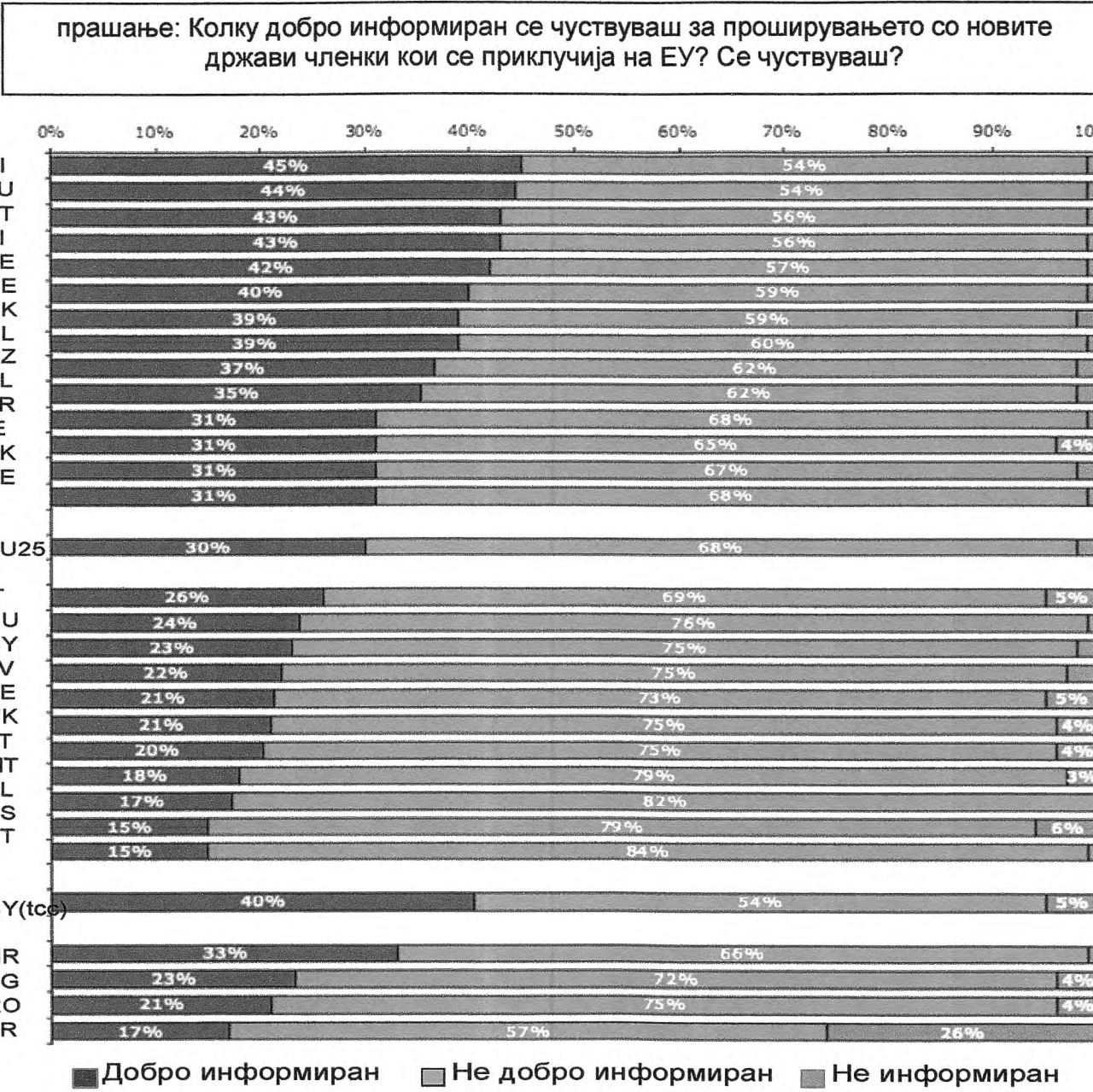
прашање: Колку добро информиран се чувствуваш за проширувањето со новите држави членки кои се приклучија на ЕУ? Се чувствуваш?

Табела 25. Специјален Евробарометар 255/65.2- TNS
Мислење и Социјален Евробарометар , јули 2006,³⁷

³⁷ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Напротив жителите на јужно европските земји, Португалија (15%), Шпанија (15%), Грција (17%) и Малта (18%) се чини дека се чувствуваат помалку информирани за оваа тема воопшто.

Табела 26. Специјален Евробарометар 255/65.2- TNS
Мислење и Социјален Евробарометар , јули 2006,³⁸

³⁸ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Кога се споредуваат резултатите од јули 2006 година и оние два месеца пред проширувањето во 2004 година, малку поинакви трендови може да се забележат кај старите 15 -те земји-членки и 10-те нови земји-членки:

Во ЕУ-15, нивото на знаење останало на 29% во просек. Кај сите заедно, во 10 од 15 земји членки нивото на субјективно знаење се намалило во текот на две години. Во Луксембург, ист дел на испитаници (44%) се чувствувале добро информирани во 2006 година како и тогаш, во Франција (31% ,+4 поени), во Италија (26%, +2 поени), додека во Германија (40%, +7 поени) и во Белгија (42%, +9 поени) поголем пораст на индекси биле измерени. Сепак во Финска (43%,-8 поени), Шпанија (15%, -10 поени) и во Грција (17%,-16 поени) бројки кои спектакуларно уште повеќе биле намалени.

Од друга страна, веројатно должејќи се на интензивната кампања за информирање пред пристапувањето во 2004 година на десетте нови земји-членки, нивото на субјективно знаење во овие земји - покрај Република Чешка (зголемување од + 6 % поени) - е повисок во правата половина на 2004 година отколку во јули 2006 година. Ова исто така, се рефлектира во просек на резултатите од 10-те нови земји-членки: споредбено со 2004 година (38%), во јули 2006 година само една третина од граѓаните (33%) на новите земји членки , тврделе дека се добро информирани за проширувањето на ЕУ.

Занимањето и нивото на образование имаат важно влијание како испитаниците се чувствуваат информирани за проширувањето. Релативно високи пропорции на менаџери (47%) и со високо образование (44%) се чувствувале добро информирани за проширувањето. Исто така, се забележува дека мажите (36%) се чувствувале малку подобро информирани од жените (24%). Од друга страна домашни лица (76%) и оние кои престанале со образованието на возраст од 15 години (76%) изјавиле дека не се чувствуваат добро информирани за новите земји кои се приклучија на ЕУ (Attitudes towards EU enlargement, Eurobarometer, july 2006, 6)

Постои одредена поврзаност помеѓу сопствената-перцепција на добро информирани и поддршката на проширување во целина. Прво, на ниво на ЕУ, луѓето кои се во полза на проширувањето на ЕУ имаат тенденција да се сметаат себеси за нешто подобро информирани за прашањата на проширувањето на ЕУ (35%) од

лицата кои се противат на тоа (29%). На ниво на држави оваа тенденција може да се забележи во повеќе земји опфатени со истражувањето, особено во Австрија, Луксембург и Белгија: 64% од Австријците, 59% од Луксембуржаните и 52% од Белгијците одат во прилог на проширувањето и тврдат дека се добро информирани, на против 36% од Австријците, 40% од Луксембуржаните, и 35% од Белгијците кои се против проширувањето и не се чувствуваат добро информирани. За разлика од општата слика на пет сегашни земји-членки на ЕУ (на Холандија 41%, Финска 46%, Латвија 25%, Литванија 24% и Унгарија 28%) и двете пристапни земји (Бугарија и Романија 34%, 33%) може да се забележи обратен тренд, односно испитаниците кои се против проширувањето се чини дека биле малку подобро информирани. Од друга страна, 37% од Холанѓаните, 43% од Финците, 23% на Латвијците, 22% од Литванците и 27% од Унгарците, како и 29% од Бугарите и 26% од Романците кои биле во полза на проширувањето се чувствувале добро информирани. Второ, во врска со оваа корелација, мнозинството (53%) од граѓаните на ЕУ кои тврделе дека се чувствуваат добро информирани за проширувањето - општото ниво на поддршка (45%) во корист на овој процес; во меѓувреме 41% се противат на тоа.

Слично на овој тренд, во сите анкетирани земји - со исклучок на Финска и на Холандија - добро информирани луѓе, биле повеќе често во прилог на проширувањето, отколку не добро информирани испитаници.

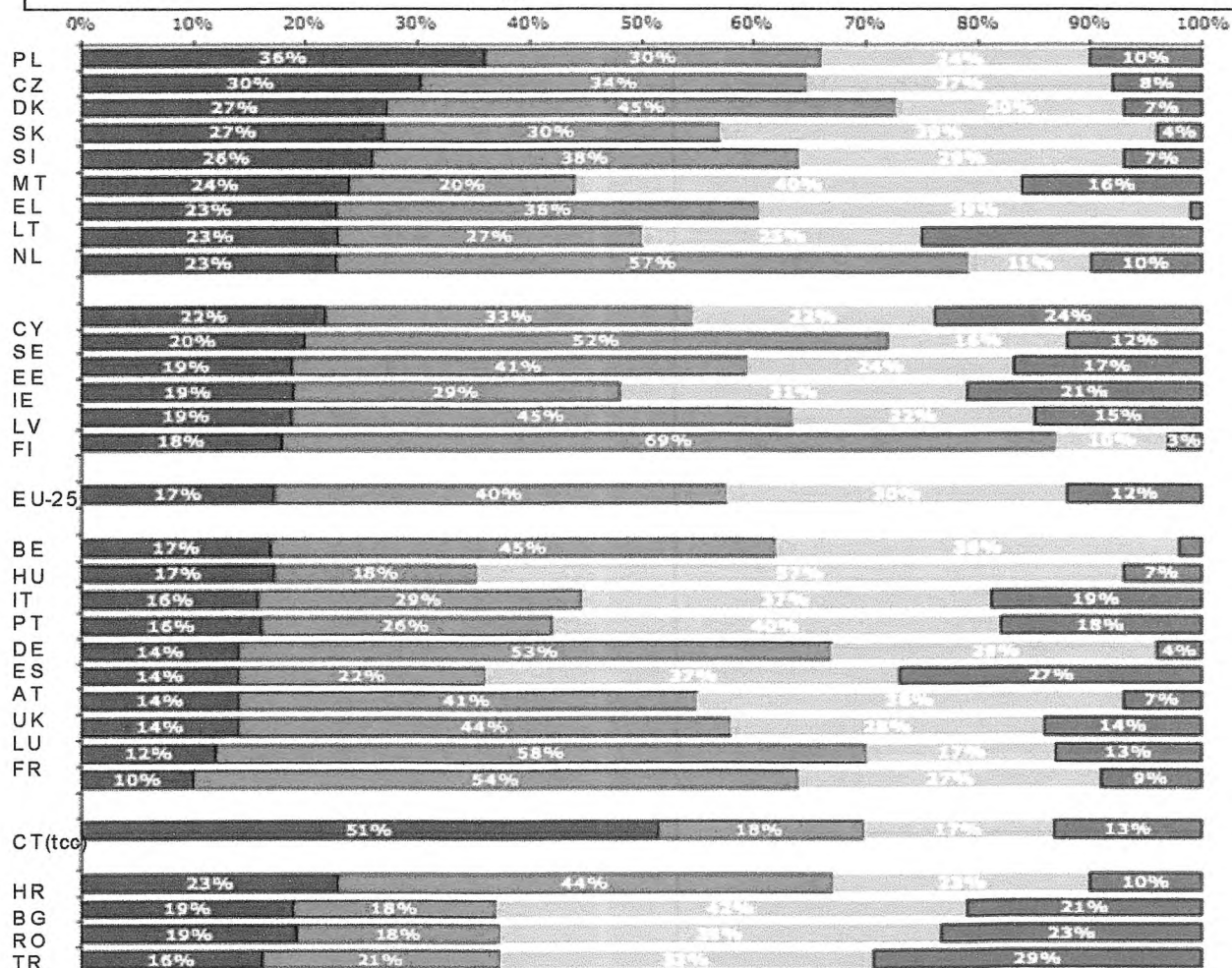
Сепак, од нив, Финците (62%), Германците (60%), Луксембуржаните (58%), Французите (56%), Холанѓаните (53%) и Австријците (51%) кои се чувствувале добро информирани за проширувањето, биле против тоа.

Ова може да се објасни на два начина: или луѓето кои го поддржуваат повеќе проширувањето, се заинтересирани за оваа тема за да добијат повеќе информации во врска со тоа; или луѓето кои знаат повеќе за овој процес, исто така се повеќе свесни за неговите предности и затоа го поддржуваат. (Attitudes towards EU enlargement, Eurobarometer, July 2006, 6)

5.2.2. Содржина на информациите на граѓаните за проширувањето на ЕУ

Постои одредена корелација помеѓу знаењето на граѓаните за проширувањето на ЕУ и информациите што се обезбедени по ова прашање.

Прашање: Која од следниве изјави најдобро одговара на вашата состојба? Дали сметаш дека знаеш повеќе за ... ?

- За придобивките кои би можеле да произлезат со проширување на ЕУ
- За проблемите кои би можеле да бидат предизвикани од страна на проширувањето на ЕУ
- Ниту едната, ниту другата(спонтано)
- Не знам

Табела 27. Специјален Евробарометар 255/65.2- TNS
Мислење и Социјален Евробарометар , јули 2006, 15³⁹

³⁹ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Во ова поглавје ќе се истражува знаењето на граѓаните за проширувањето, кое ќе ни овозможи да се претпостави видот на информации кои го имаат или немаат, а се предвидени за нив. Релативно мнозинство од луѓето кои живеат во ЕУ (40%) знаеле повеќе за проблемите кои би можеле да произлезат во врска со проширувањето на ЕУ, отколку за бенефициите (17%); пак 30% имале еднакво знаење за позитивните или негативните последици од проширувањето на ЕУ, дополнителни 12% одговориле со не знам на ова прашање⁴⁰.

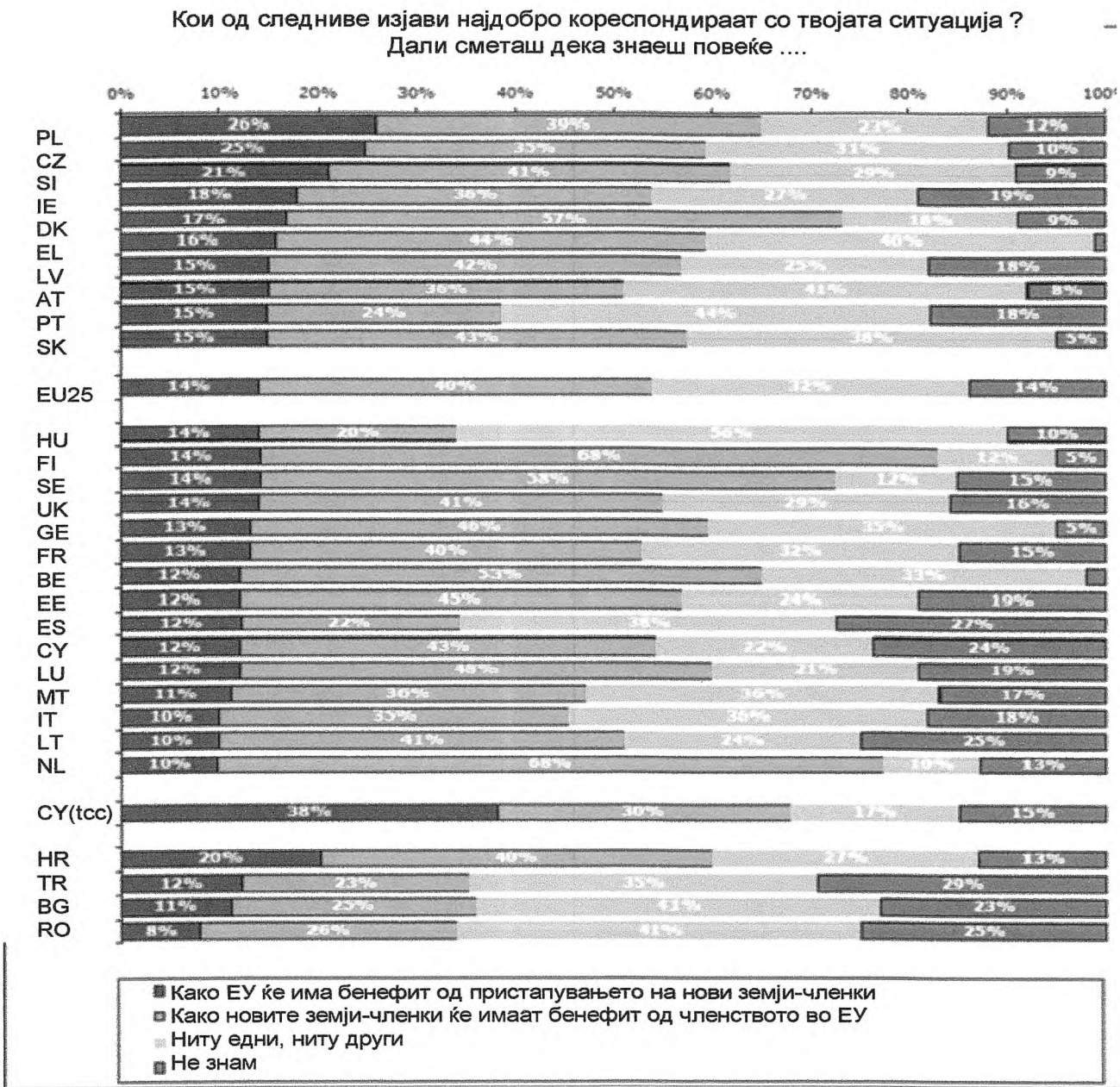
Жителите на новите земји-членки (30%) знаеле повеќе за придобивките од проширувањето на ЕУ од граѓаните на ЕУ-15, во просек (15%), додека граѓаните на старите земји членки (43%) тврделе дека биле повеќе свесни за проблемите, отколку новите земји членки (30%). Со исклучок на заедницата на кипарските Турци, Полска, Малта, Бугарија и Романија. Европејците во сите други земји опфатени со истражувањето знаат повеќе за проблемите поврзани со проширувањето на ЕУ, отколку бенефициите. Во Финска (69%), Луксембург (58%), Холандија (57%), Франција (54%), Германија (53%) и Шведска (52%), поголемиот дел од испитаниците сметале дека се подобро информирани за проблемите кои би можеле да произлезат од проширувањето на ЕУ.

Како што можеше да се очекува, испитаниците кои се против проширување, изјавиле дека знаат повеќе за проблемите (54% во споредба со 34% на „оптимистите за проширување). Во исто време ова може да се објасни, дека тие се противат на проширувањето бидејќи тие ги знаат подобро проблемите. (Attitudes towards EU enlargement, Eurobarometer, July 2006, 16)

Повеќето испитаници од ЕУ-15 (41%) знаат како новите земји-членки би имале повеќе корист од нивното пристапување, од луѓето од 10-те нови земји-членки (36%). Од друга страна граѓаните кои се приклучиле на Унијата во 2004 година (22%) тврделе дека знаат за придобивките на ЕУ во врска со нивното пристапување, за разлика од испитаниците од ЕУ-15, само (13%). Во анализата од земја до земја, можеме да се забележи дека само кипарските Турци чувствувале повеќе знаење за тоа како ЕУ има корист од пристапувањето на новите земји (38%), отколку обратно

⁴⁰Спонтан одговор, што значи дека испитаниците не се во позиција да изберат еден од одговорите дадени во прашалникот

(30%). Граѓаните на нордиските земји (Финска 68%, Шведска 58% и Данска 57%), како и земјите на Бенелукс (Холандија 68%, Белгија 53% и Луксембург 48%) сметале дека знаат најмногу за предностите на новите земји-членки.

41

Табела 28. Специјален Евробарометар 255/65.2- TNS
Мислење и Социјален Евробарометар , јули 2006,17

⁴¹ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Високо образованите испитаници и менаџери се чувствувале дека знаат повеќе за придобивките и на новите земји-членки и ЕУ како целина. Од друга страна, домашните лица и оние кои го прекинале образованието на возраст од 15 години сметале дека знаат помалку за двата аспекти од другите социо-демографски групи.

Релативно мнозинство од граѓаните на ЕУ -25 (38%) сметале дека знаат повеќе за тоа како во иднина земјите-членки ќе профитираат од нивното членство во ЕУ, додека 15 % сметале дека знаат повеќе за тоа како Унијата ќе има корист од идните пристапувања. Во меѓувреме 32 % имаат или исто или никакво познавање за ова прашање.

Во сите земји со исклучок на заедницата на кипарските Турци, граѓаните се чувствувале дека тие знаат повеќе за тоа како во иднина земјите-членки ќе имаат корист од нивното пристапување, отколку за придобивките на ЕУ во овој контекст. И во ЕУ и на ниво на држава, како и во социо-демографски услови, истите трендови може да се забележат како и за претходното прашање.

Да сумираме, анкетираниите Европејци генерално не се добро информирани за проширувањето. Поголемиот дел навистина од ова знаење е поврзано со проблемите кои би можеле да произлезат од проширувањето. Во просек граѓаните на ЕУ, исто така, го имале чувството дека знаат повеќе за користа на новите-членки од пристапувањето, отколку на ЕУ.

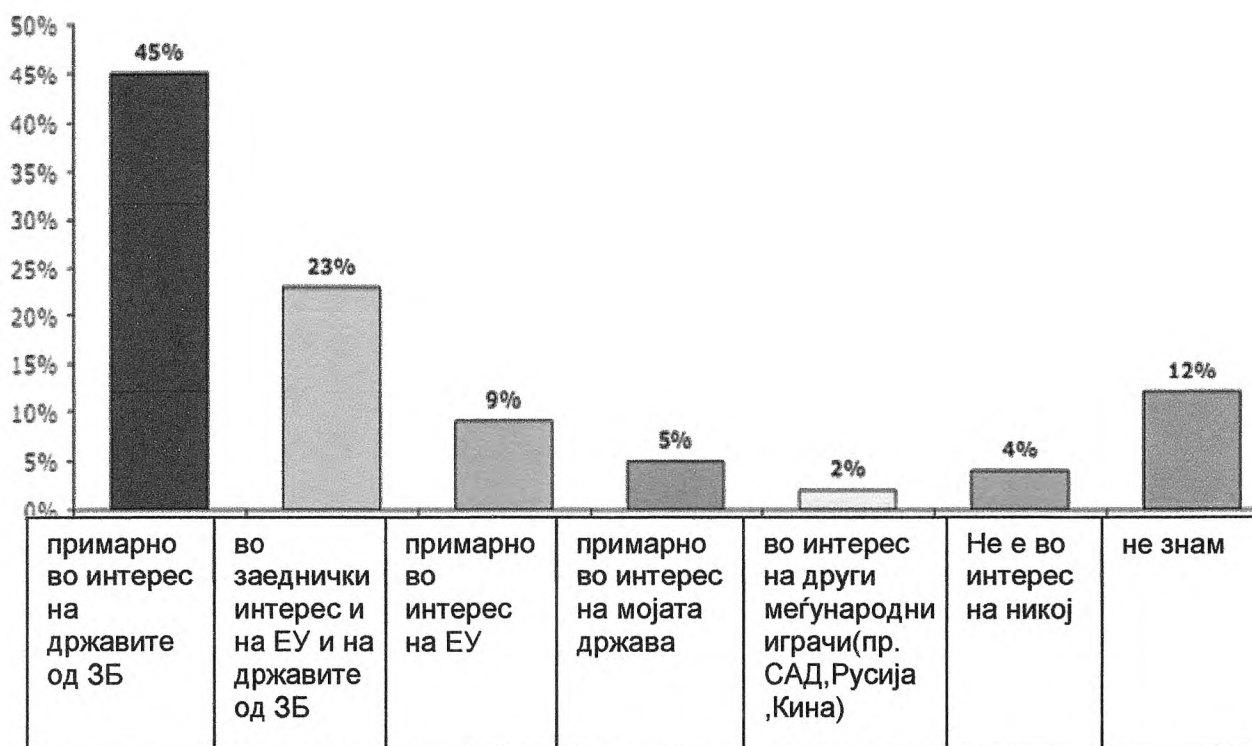
Понатаму откриваме дека граѓаните, кои се чувствувале добро информирани, се повеќе во корист на проширувањето, од оние кои не се чувствувале добро информирани, веројатно затоа што тие се повеќе заинтересирани за проширување и исто така биле повеќе свесни за општите придобивки од овој процес. Оние кои се чувствувале помалку информирани изгледа знаеле многу повеќе за проблемите предизвикани од проширувањето, отколку за придобивките од проширувањето, па затоа се чувствувале повеќе несигурни. Гледајќи ги бројките, луѓето кои се чувствувале добро информирани, исто така, знаат повеќе за проблемите (49%) отколку за придобивките (32%) кои се поврзани со проширувањето на ЕУ, сепак оваа разлика е помалку важна, отколку што е случајот со испитаниците кои се чувствуваат дека не се добро информирани (познавање на проблемите 38%, познавање на бенефициите 12%). (Attitudes towards EU enlargement, Eurobarometer, July 2006, 19)

5.3 Перспективата на проширување на ЕУ во однос на земјите од Западен Балкан

Релативно мнозинство од граѓаните на ЕУ, можното проширување со земјите од Западен Балкан, го гледа првенствено како во интерес на земјите од овој регион. Во ЕУ-25 (45%) сметаат дека пристапувањето на земјите од Западен Балкан е првенствено во интерес на на самите кандидати. Речиси една четвртина од ипитаниците (23%) сметаат дека нивното можно пристапување е од заеднички интерес и на ЕУ и на овие земји. (Attitudes towards EU enlargement, Eurobarometer, July 2006, 65)

Според вас, приемот во Европската Унија на државите од Западен Балкан ќе биде ...?

ЕУ25

Табела 29. Специјален Евробарометар 255/65.2- TNS
Мислење и Социјален Евробарометар , јули 2006, 17⁴²

⁴² Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Луѓето од земјите-членки каде што јавното мислење е против проширувањето, (Финска 68%, Белгија 58%, Германија 57% и Луксембург 57%) имаат тенденција да го разбираат пристапувањето со земјите од Западен Балкан, дека ќе биде во интерес на овие земји.

Спротивно на тоа, земјите кои го гледаат проширувањето генерално во корист (Шведска 38%, Словенија 37%, Хрватска 36% и Данска) имаат повеќе тенденција да го гледаат проширувањето кон Западен Балкан, како од интерес на двете страни. Поддршката на проширување кај социо-демографските групи (мажи 25 %, луѓето со напредни студии 31% и менаџери 31%) имаат тенденција повеќе да го гледаат можното членство на Западен Балкан во ЕУ од заеднички интерес, отколку нивните колеги во рамките на истата група. (Attitudes towards EU enlargement, Eurobarometer, July 2006, 66)

Во однос на јавното мислење на ЕУ за членство на секоја земја од Западен Балкан, треба да се потенцира динамичкиот карактер на прашањето: прашалник не содржи временска рамка за пристапување на овие земји, но укажува на потребата од усогласување со сите услови поставени од страна на ЕУ како премиса за членство. Многу е веројатно дека спомнувањето на временска рамка во прашањето ќе влијае на перцепцијата на граѓаните за прием на нови земји во ЕУ. Веројатно поради овие карактеристики на прашањето, може да се забележи во случајот на сите земји аспиранти зголемување од (8% во просек) на поддршката за членство, кога ќе се споредат резултатите со бројките од Стандардниот Евробарометар од есентта 2005.

Според резултатите на оваа анкета, само Хрватска (56%; Стандард 64: 51%) уживале поддршка кај мнозинството од населението на ЕУ-25 за пристапување, откако земјата би ѝ исполнила сите услови поставени од страна на ЕУ. Мнозинството од анкетирани Европејци исто така биле во корист за прием на Република Македонија (49%; Стандард 64: 41%), Босна и Херцеговина (48%; Стандард 64: 40%) и Србија и Црна Гора⁴³ (47%; Стандард 64: 39%), под услов тие да се усогласат со сите услови поставени од страна на ЕУ. Овие резултати

⁴³ Државна заедница на Србија и Црна Гора, за време на теренската работа кога ова истражување беше спроведено

одговараат на поддршката за проширување во целина. Сепак, граѓаните на ЕУ се многу поделени околу можното пристапување на Албанија: релативно мнозинство (44%; Стандард 64: 33% во корист и 50% против) се противат на нејзиното пристапување кон ЕУ, дури иако е во согласност со сите услови поставени од страна на ЕУ.

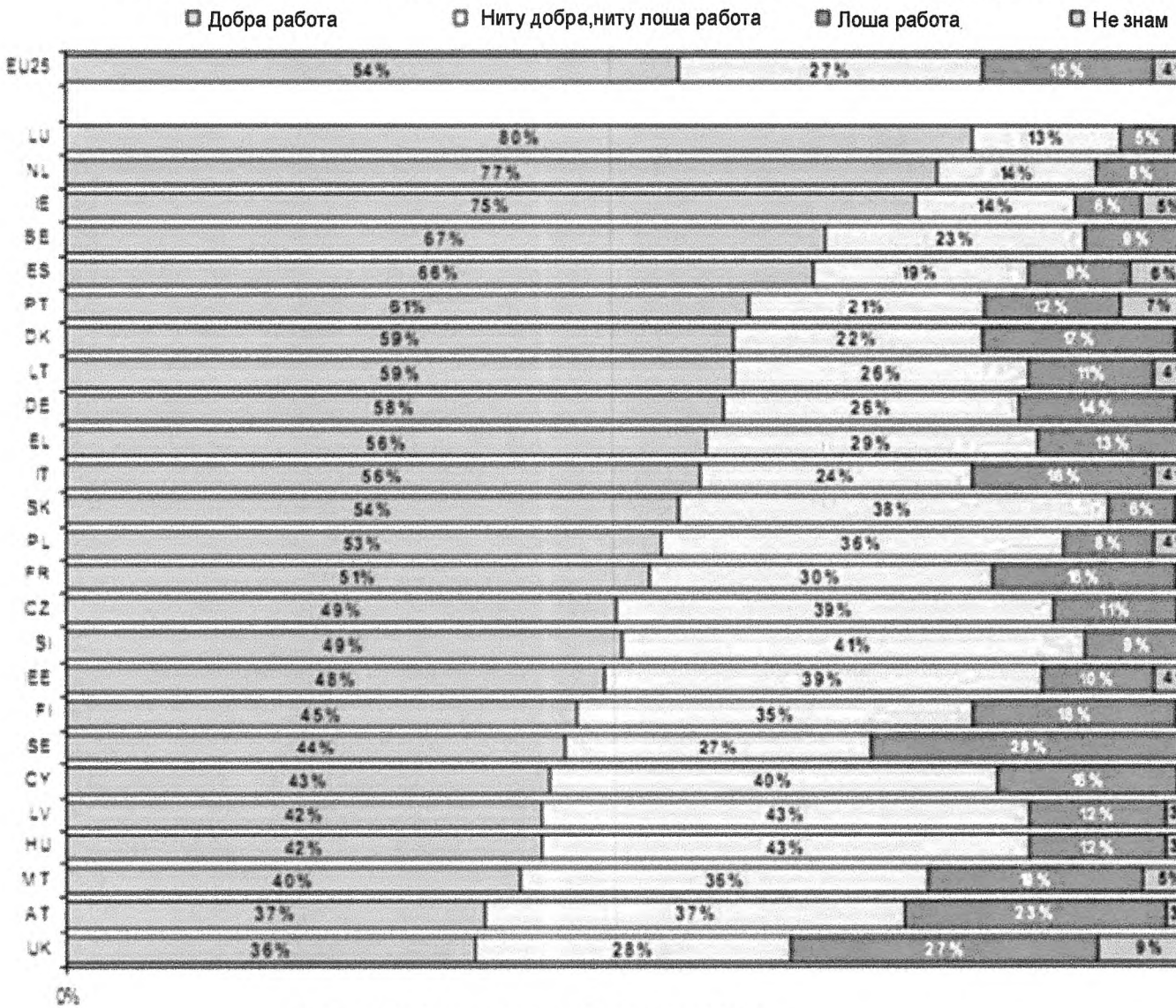
Во однос на можното проширување со конкретни земји, возраста се чини дека е помалку одлучувачки фактор, отколку што се условите. Сепак може да се заклучи дека постарите (испитаниците над 55 години) се дефинитивно против проширување од било кој вид.

Од последните бранови на проширување во 2005 и 2007 година, јавното мислење е силно поделено во однос на поддршката за натамошно проширување на Европската Унија. Околу 46% од Европската јавност одат во прилог на проширувањето додека околу 43% се против тоа, без понатамошна спецификација во формулирањето во Евробарометарот кои земји би биле вклучени во проширувањето. Постои прилично голема разлика во јавното мислење за проширувањето на Европската Унија помеѓу старите и новите земји-членки. Во дванаесетте нови земји-членки на ЕУ, 69% во просек се во корист на идно проширување. Во петнаесетте стари земји-членки, во просек мнозинството од 49% се против идно проширување. (Beaufort de Fleurt, Patrick van Schie, 2010:9)

5.3.1 Членството во ЕУ – добра работа ?

Јавното мислење за членството во ЕУ во пролетта 2005 година беше позитивно , со повеќе од половина интервјуирани лица (54%) потврдувајќи дека членството во ЕУ е добро за нивната земја. Сепак, анализата на одговорите открива јасни разлики во земјите-членки на ЕУ.

Прашање: Општо земено , дали сметате дека членството на (вашата земја) во ЕУ е ...?

Табела 30. Стандард Евробарометар 63, 94
TNS Мислење&Социјални, Европска Комисија, пролет 2005⁴⁴

⁴⁴ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Од една страна, главно во старите земји-членки граѓаните сметале дека членството во ЕУ е добра работа за нив, особено во државите кои се дел од евро-зоната (55% и 58%, соодветно).

На национално ниво , 80% од испитаниците во Луксембург и три-четвртини од испитаниците во Холандија (77%) и Ирска (75%) гледале позитивно на членството. Во Белгија и Шпанија, две третини од граѓаните го делат тоа мислење (67% и 66% соодветно). Во сите земји кои учествувале во истражувањето, гледале позитивно на членството на нивната земја. Во новите земји-членки, ситуацијата не е толку јасна и нивото на „неутрални одговори,, во овие земји бил особено висок. Тоа е главно во случаите на Литванија (43%), Словенија (41%), Естонија (39%) и Чешка (39%).

Делот на испитаници кои се противат на членството бил релативно мал и надминува 20% , само во земјите кои традиционално се повеќе скептични во однос на градењето на Европа, како што се Шведска (28%), Велика Британија (27%) и Австрија (23%). Во последно споменатата земја, процентот на позитивни мислења за членството во ЕУ значително опаднал за -9 поени.

Соци-демографските карактеристики на граѓаните на ЕУ, исто така , влијаат на нивната перцепција за членство на нивната земја. Мажите почесто од жените гледаат позитивно на членството на нивната земја во ЕУ. Младите испитаници, повеќе го поддржуваат членството на нивната земја во ЕУ: 63% од 15 до 24 годишна возраст, во споредба со 48% кај луѓето на возраст од 55 и повеќе години. Генерацискиот јаз се зголемил кон крајот на 2004 година: разликата во тоа време била 10 поени, а таа во пролетта 2005 година изнесувала 15 поени.

Граѓаните кои учеле подолго и оние кои се уште се студенти, се повеќе склони од другите да го гледаат членството на нивната земја во ЕУ , како добра работа. Луѓето кои живеат во урбаните средини даваат повеќе поддршка за членство во ЕУ, од граѓаните кои живеат во рурални области. Граѓаните кои се политички лево ориентирани, се чини дека се повеќе позитивни за членство во ЕУ. Конечно, поддршката за членство во ЕУ е посилна меѓу оние кои сметаат дека нивното знаење за европските прашања е добро или многу добро.

Поддршката за членство во ЕУ останува стабилна во истражувањето есента 2009 година и покрај влошената економска состојба, претставува мнозинство (53%), со повеќе од една четвртина од испитаниците кои го гледаат членството на нивната земја како ниту добра ниту лоша работа (28%;+1 од јануари-февруари 2009 година), а само 15% од Европејците сметаат дека членството на нивната земја во ЕУ е лоша работа. Овие резултати се доста стабилни од есента 2008 година. Европејците се чини, не ја обвинуваат ЕУ за економската криза. ЕУ не е директно поврзана со болестите на кризата, во умовите на Европејците. Всушност, заштитата на ЕУ во таква криза може да предизвика поголема доверба кај нејзините граѓани.

Големи разлики може да се забележат помеѓу земјите: на врвот на скалата, 79% Луксембуржаните мислат дека членството во ЕУ е добра работа. Потоа следи Холандија (72%), во Шпанија (71%) и Ирска (69%). Од друга страна, Летонците се уште се скептични за нивното членство во ЕУ, (25%). Британците и Унгарците исто така не се ентузијасти во врска со членството на нивната земја, (28% и 32% соодветно) го имаат ова мислење. Во Велика Британија, јавното мислење е многу поделено, 32% од граѓаните го гледаат негативно членството на нивната земја во ЕУ, 32% сметаат дека е ниту добра ниту лоша работа и 28% го гледаат позитивно. Поддршката во Австрија за членство во ЕУ изнесува 41%.

Социо-демографската анализа репродуцира традиционална поделба на јавното мислење во однос на ЕУ: мажите 57% наспроти 49% од жените, младите (62% од оние на возраст од 15-24 години, наспроти 49% од оние на возраст од 55 и повеќе години, поголемо образование (66% од оние кои го завршиле образованието на возраст од 20 или повеќе, наспроти 40% од оние кои го напуштиле образованието на 15 годишна возраст или помлади) и менаџерите (67% наспроти 45% од невработените) се повеќето во корист на членството на нивната земја во ЕУ.

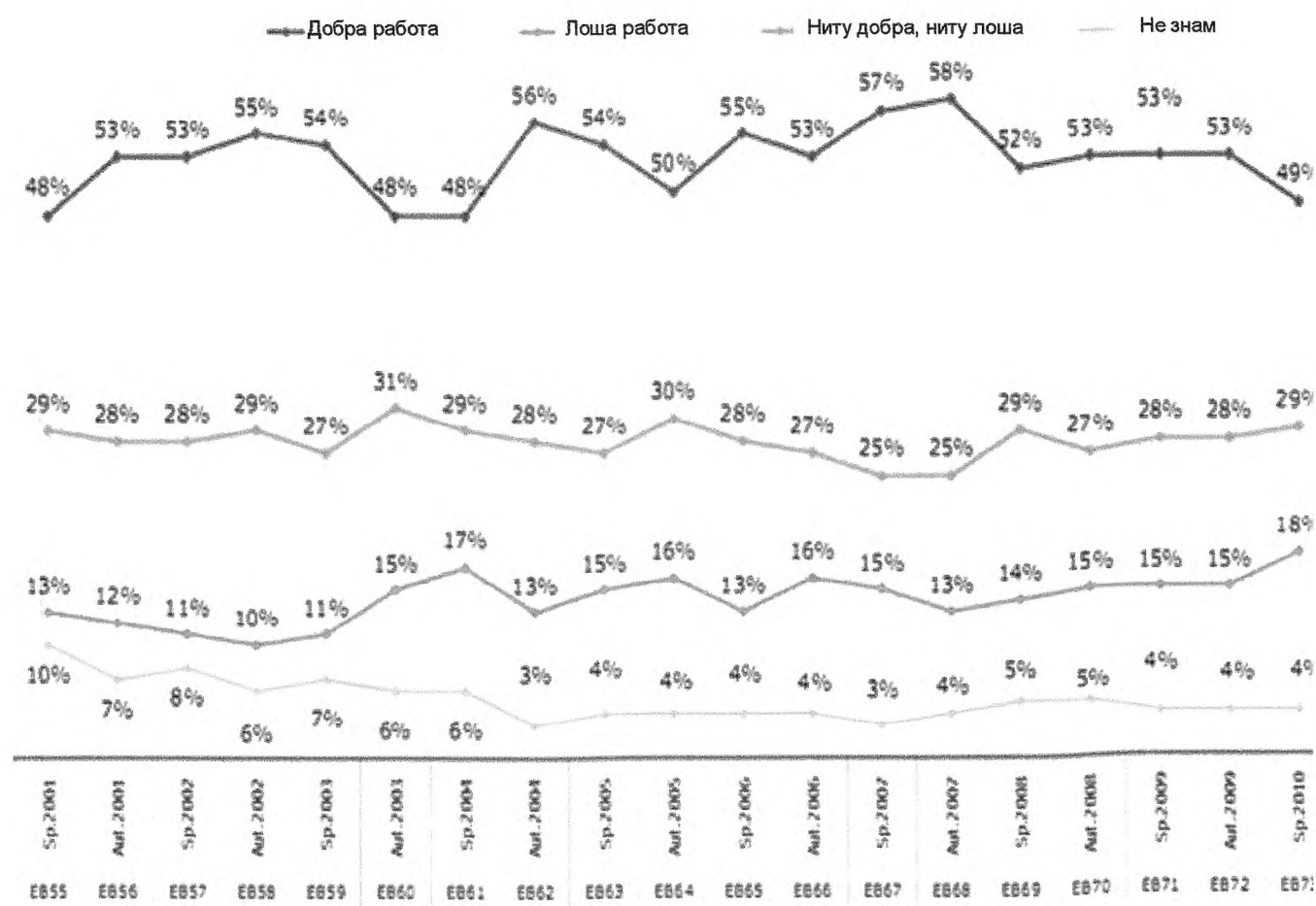
Поддршката за членство во ЕУ меѓу сите социо-демографски групи остануваат прилично стабилни во екот на глобалната економска криза и економската рецесија во ЕУ (евробарометар 71,2009 јуни,94)

Испитаниците се помалку ентузијасти во врска со членството на нивната земја во ЕУ во есента 2010 година отколку во претходните истражувања на Евробарометар и е на најниско ниво од пролетта 2004 година. 49% од Европејците сметаат дека

членството на нивната земја во ЕУ е добра работа, додека 18% сметаат дека е лоша работа, 29% сметаат дека е ниту добра ниту лоша работа и 4% одговориле со не знам .

Испитаниците во Луксембург (70%), Холандија (69%), Ирска (66%), Данска (66%) и Белгија (64%) се најмногу убедени дека членството на нивната земја во ЕУ е добра работа. Во принцип, чувството дека членството во ЕУ е добра работа, е доминантно во 20 земји-членки на ЕУ, во споредба со претходното истражување каде беа 23 земји.

Генерално, дали сметаш дека членството на (твојата) држава во ЕУ е.... ?

Табела 31. Стандард Евробарометар 73, 132
TNS Мислење&Социјални, Европска Комисија, пролет 2010⁴⁵

⁴⁵ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

Во ова истражување, Словенија (43%), Австрија (40%) и Кипар (37%), Летонија (52%), Чешка (45%) ја формираат групата на земји кои имаат неутрален став, т.е. дека членството е ниту добра, ниту лоша работа. Велика Британија е единствената земја каде што негативното мислење (33%, +3 поени) сега ги надминува позитивните (29%, -1поен) и неутрален став (31%, -3 поени).

Трендот на намалување на поддршката за членство во ЕУ е особено изразена во десетина земји, особено во Грција (-17 поени од есента 2009) и Кипар (-13), несомнено како резултат на сериозната економска и политичка криза во Грција. Но исто така, забележана е и во Словенија (-11), Германија (-10), Естонија (-10), Словачка (-9), Португалија (-9), Романија (-9) и Чешка (-9).

Иако се забележува корелација меѓу убеденоста дека членството во ЕУ е добра работа и поддршката за проширување, поддршката за проширување на ЕУ останува релативно висока кај Унгарците, иако не се ентузијасти во врска со членството на нивната земја во ЕУ. Во Холандија, Луксембург, иако голем дел од испитаниците го сметаа за добро членството на нивната земја во ЕУ, мал дел од нив дава поддршка за натамошно проширување на ЕУ.

5.4. Довербата во Европската Унија кај нејзините земји-членки

Довербата во Европската Унија има драстичен пад во есента 2007 година, еден од двајца европејци имаат доверба во ЕУ (48%), ова ниво е за - 9 процентни поени во споредба со пролетта 2007 година. Сепак треба да се има предвид дека резултатот забележан во тој период е особено висок во тоа време (57%) (+ 12% поени во споредба со претходниот резултат забележан во есента 2006 година) и претставува рекордно висок. Резултатите од есента 2007 година во земјите-членки , покажуваат дека повеќе од две третини од испитаниците во Романија (68%), Естонија (67%), Белгија, Словенија , Грција (65% во сите три случаи) имаат доверба во ЕУ. Шест од десет Унгарци (60%), Литванци и Данци (59% секоја), како и 58% од испитаниците во Бугарија, Чешка, Шпанија и Словачка имаат доверба.

Мнозинството од испитаници во дваесет и седум земји-членки имаат доверба во ЕУ, освен во Велика Британија (25%), Германија (39%), Шведска (40%) и Финска (43%) каде што недовербата преовладува над довербата.

Постојат значителни разлики помеѓу земјите-членки. Довербата е многу намалена во Финска (-18% поени), Германија (-17% поени), Холандија и Шведска (-16% поени) и Италија (-15% поени). Додека довербата е малку зголемена во само пет земји: 4% поени во Бугарија, 3% поени во Летонија и Романија, 2% поени во Грција и 1% поен во Ирска. (еуробарометар 68, 2007, 99)

ЕУ е многу повеќе погодена од економската безнадежност отколку од своите институции: недовербата се зголемила за 5% поени од пролетта 2008 и во есента изнесува 41%, додека довербата опадна за 3% поени и изнесува 47% (еуробарометар 70, јуни 2008, 170)

Просекот од ЕУ-27 во февруари 2009 година изнесувал 41% (+1% поен) кои не и веруваат на ЕУ. И покрај економската криза, оваа бројка останала стабилна од есента 2008 година. Анализите од државите откриваат големи разлики меѓу себе. Земјите каде што повеќето испитаници велат дека имаат доверба во ЕУ се: Естонија (68%), Романија и Словачка (65%), Бугарија (63%), Малта (62%), Литванија, Кипар, Белгија (59%) и Данска и Холандија (58%). Најмал процент на доверба е забележан кај испитаниците во Велика Британија (22%).

Анализата на социо-демографските категории ни покажува дека 45% од жените имале доверба во ЕУ, додека 49% од мажите. Сепак, 41% од мажите и жените изјавиле дека немаат доверба во ЕУ.

Исто така постојат разлики во зависност од возраста на испитаниците. Овие разлики се генерално слични на оние забележани претходно; Оние на возраст од 40 и повеќе години (44%) имаат доверба во ЕУ, а оние на возраст од 15 до 24 години имаат повеќе доверба (56%). Повторно довербата се зголемува со нивото на образование: оние кои што се уште студираат (63%), оние кои го напуштиле образованието на возраст од 20 или повеќе години (54%), додека оние кои го завршиле образованието на 16 или помала возраст, имаат најмалку доверба (37%). (еуробарометар 71, 2009, 122)

Зголемената недоверба во главните европски институции е симптом за зголемување на недостатокот на доверба во самата ЕУ, покрај претходната депресивна клима како резултат на финансиската и економската криза, довербата во ЕУ сега е намалена значително.

За прв пат во својата историја, евробарометар во пролетта 2010 година забележа ситуација во која, недовербата во ЕУ ја надминува довербата. 42% од Европејците имаат доверба во ЕУ, (-6 поени) помалку отколку есента 2009 година, додека 47% немаат доверба во ЕУ (+7) и 11% кои немаат мислење (-1). Недовербата кон ЕУ е мнозински став во осум земји-членки: Велика Британија (68% наспроти 20%), Грција (56% наспроти 42%), Германија (54% наспроти 37%), Франција (51% наспроти 39%), Летонија (51% наспроти 40%), Кипар (50% наспроти 42%), Австрија (52% наспроти 41%) и Шведска (49% наспроти 42%). Мислењата во однос на довербата или недовербата во ЕУ се еднакво поделени во Шпанија (43% наспроти 44%), Португалија (45% наспроти 47%) и Словенија (47% наспроти 48%).

Довербата е најголема во Естонија (68%), Словачка (65%), Бугарија и Данска (61% во двата случаи). Разликите во однос на ова прашање на доверба во ЕУ, е особено забележителен помеѓу новите земји-членки и старите земји-членки. Така довербата кај новите земји-членки е (54% наспроти 34%).

Може да се забележи дека недовербата е поголема во земјите погодени од финансиската и економска криза. Така недовербата во ЕУ се зголеми во текот на последните шест месеци, со (-23 поени) во Португалија, (-18 поени) во Грција и Кипар, (-11 поени) во Германија, (-10 поени) во Чешка, (-9 поени) во Италија и Шпанија, (-8 поени) во Летонија и (-7 поени) во Австрија, што не беше случај во есента 2009 година. (евробарометар 73,2010, 186)

Шест месеци подоцна оваа ситуација останува непроменета, иако трендот на опаѓање е прекинат, 43% од Европејците „имаат доверба во ЕУ,, пораст од еден процентен поен поголем од пролетта 2010 година (ЕБ73), но сепак 5 поени пониска отколку есента 2009 година (ЕБ72). Спротивно на тоа, 45% од Европејците „немаат доверба во ЕУ,, два поени помалку отколку пролетта 2010, но пет поени повисок отколку есента 2009 година. Довербата во ЕУ преовладува во 19 земји-членки, и е највисока во Словачка (71%), Бугарија (65%) и Естонија (64%); поголемиот дел од

испитаниците во Литванија, Унгарија, Полска, Малта, Романија, Белгија, Данска, Холандија, Луксембург, Португалија, Италија, Летонија, Р. Чешка, Финска, Словенија и Шведска исто така имаат доверба во ЕУ.

Недовербата кон ЕУ преовладува во шест земји-членки: Велика Британија (64% наспроти 20%), Грција (60% наспроти 37%), Австрија (55% наспроти 39%), Германија (51% наспроти 36%) и Франција (50% наспроти 39%), како што беше во случајот на истражувањето во претходниот евробарометар, на овие земји се приклучи и Ирска (43% наспроти 39%). Конечно мислењата се поделени во Шпанија и Кипар.

Довербата е намалена во Грција (-5 поени) и Ирска (-5 поени) од пролетта 2010 година, но значително се зголемила во Летонија (+10 поени), Литванија (+7 поени), Полска (+6 поени) и Словачка (+6 поени). (евробарометар 74,2010, 43)

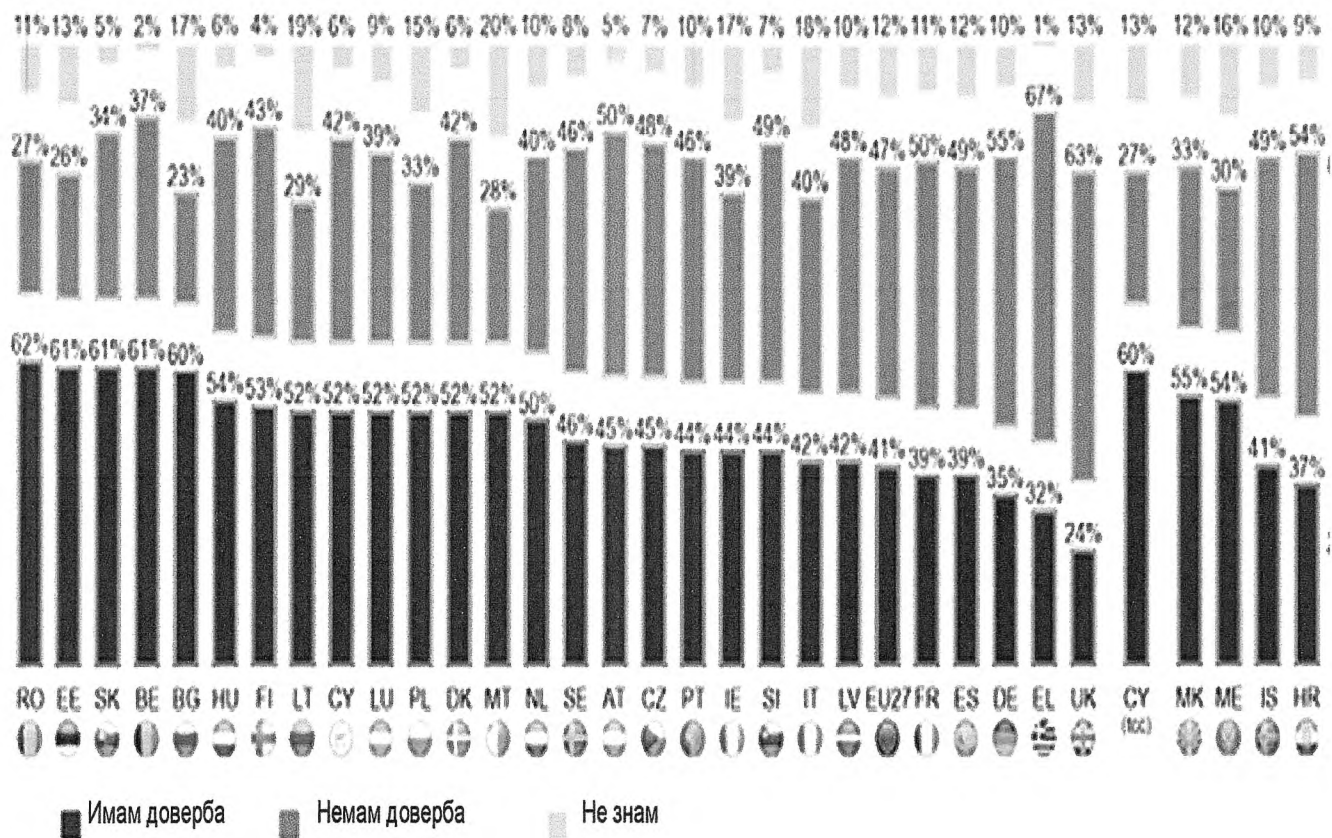
47% од Европјаните (+2 поени споредено со есента 2010) немаат доверба во ЕУ додека 41% (-2 поени) го имаат спротивното мислење. 12% (непроменето) немаат мислење.

Во 16 држави довербата во ЕУ е доминантна. Таа се движи од 50% или повеќе во 14 земји-членки со највисоко ниво во Романија (62%), Словачка (61%) и Белгија (61%). Иако мнозинство во Ирска нема доверба во ЕУ во есента 2010, во ова истражување, таа беше повторно една од државите каде довербата преовладува (44% наспроти 39%) (стр.43)

Недоверба владее со мнозинство во 10 земји-членки, наспроти шест во есента 2010. Словенија (49% наспроти 44%), Шпанија (49% наспроти 39%), Летонија (48% наспроти 42%) Чешка (48/45%) и Португалија (46/44%) се приклучува Грција (67/ 32%), Велика Британија (63/ 24%), Германија (55/35%), Франција (50/39%) и Австрија (50/45%), каде недовербата претходно пред шест месеци веќе доминираше. Конечно, мислењето е поделено во Шведска (46/46%)

Има значително зголемување во довербата во ЕУ во Романија (+8 поени), Австрија (+6 поени), Кипар (+5 поени), Ирска (+5 поени), Велика Британија (+4 поени) и Финска (+ поени). Спротивно постои јасно забележлива промена во довербата во Словачка (-10 поени), Литванија (-9 поени), Летонија (-8 поени), Унгарија (-8 поени), Полска (-6 поени) и Португалија (-6 поени).

Колку доверба имате во ЕУ ?

Табела 32. Стандард Евробарометар 75, 44

TNS Мислење&Социјални, Европска Комисија, пролет 2011⁴⁶

Младите луѓе, оние кои го напуштиле образованието подоцна, менаџерите и оние кои скоро никогаш немале проблем да ги платат сметките, повеќе имаат доверба во ЕУ, отколку другите категории како што се постарите луѓе, оние кои го напуштиле порано образованието, невработените, физичките работници, пензионираниите луѓе и оние кои имат потешкотии да ги платат сметките. (евробарометар 75, 2011, 57)

⁴⁶ Прилог преземени адаптиран од Евробарометар (види електронски референци)

6. Заклучок

Целта на овој магистерски труд е да се направи научна дескрипција на проширувањето на ЕУ кон Западен Балкан и да се анализира јавното мислење и неговата улога, односно какво е јавното мислење во ЕУ за проширувањето со државите од Западен Балкан, односно како процесот на проширување влијае врз јавното мислење во државите од Западен Балкан во периодот од 2005 година до 2011 година, притоа воочувајќи ги факторите кои влијаат на поддршката кај јавното мислење кај земјите-членки на ЕУ и државите од Западен Балкан.

Европската Унија е извонредно достигнување. Тоа е резултат на процесот на доброволна економска и политичка интеграција меѓу нациите- држави на Европа.

Ако проширувањето на ЕУ е генерално теоризирано, јавната поддршка за проширувањето е партикуларно истражувано. И покрај напорите да се најде соодветна концептуална рамка за да се поврзат процесите на проширување кон теориите на интеграција на ЕУ, парадигмите кои биле најмногу користени за да се објасни проширувањето едвај го земаат во предвид јавното мислење.

Иако едногласно е потврдено значењето на наклонетоста на јавното мислење потребно за легитимизација на носителите на јавната власт, нема општо прифатена дефиниција за јавното мислење, т.е има толку дефиниции колку што има студии за јавно мислење.

Истражувањето на јавното мислење, денес има важна улога и влијание во модерните општествени општества. Тоа влијание на истражувањата на јавното мислење, практично се применува во политичките и општествените активности. Тие во голема мера служат за предвидување на идните реакции на јавното мислење за можните настани и ситуации, од општествениот, политичкиот и економскиот живот на некоја држава или регион.

За важноста на перцепцијата во современите политички и општествени процеси многу е напишано. Живееме во свет на слика и комуникациски хаос во кој веќе не е важно што навистина се случило, туку што луѓето мислат дека се случило. Перцепцијата и сликата стануваат поважни од фактите. Тоа очигледно може да се примени и во однос на Европската Унија.

Во магистерскиот труд за објаснување на ставовите кон проширувањето на ЕУ, главно се задржувам на теориите на Карп и Боулер кои изнесуваат три сета на напредни аргументи - кои се однесуваат на идентификацијата на испитаниците со ЕУ, трошоците и придобивките од членството во ЕУ и задоволството од институциите на ЕУ. Потоа на теориите на Џонс и Ван дер Бил кои во објаснување на поддршката на јавноста за проширувањето го претставуваат пристапот на трансакција - афинитети. Утврдувајќи дека трговските односи меѓу „старите“ земји-членки и земјите-пристапнички и географската близина се движечки фактори објаснувајќи го нивото на поддршка, сепак тие покажуваат дека идентитетот поврзан со факторите (историски однос меѓу земјите), како и културните аспекти (католицизмот) се во функција на објаснување на националната поддршка за проширување на ЕУ. Рејчел Чичовски исто така наведува дека може да се препознаат три пристапи во објаснување на јавната поддршка за интеграција на земјите во ЕУ. Утилитарно и вредносно објаснување како и објаснување од гледна точка на политичка економија.

Долгите години на чекање за пристапување, чувството на губење на контрола врз текот на евентуалниот исход и кредибилитетот на политиката на проширување на ЕУ кон државите од ЗБ го зголеми скептицизмот, во оние општества кои направија најголем напредок кон пристапувањето.

Истражувањата на јавното мислење покажуваат разлики меѓу државите од Западен Балкан во однос на поддршката за членство во ЕУ. Додека поддршката за ЕУ продолжува да се зголемува во Црна Гора (од 67% во 2009 година до 73% во 2010 година), трендот на намалување продолжува во другите две земји кои сега ги уживаат придобивките од безвизниот режим; слична состојба покажуваат и резултатите добиени од Хрватска и Албанија, додека во Косово поддршката останува непроменета.

Во повеќето балкански земји, очекувањата во врска со брзината на пристапување, остана релативно непроменета во текот на последните години. Единствена земја е Босна и Херцеговина каде очекувањата се промениле значително во 2010 година, каде што се приближи од 2022 во 2018 година.

Најверојатно како објаснување за овој зголемен оптимизам на луѓето во однос на процесот на интеграција е прашањето на визната либерализација.

Освен во Хрватска и Р. Македонија, каде мнозинството се многу добро или добро информирани (54%;50% соодветно), мнозинството во сите земји се чувствуваат недоволно информирани за ЕУ.

Согледувајќи ги надворешните услови, испитаниците од Западен Балкан на прашањата која земја-членка на ЕУ, ја сметаат како најголем поддржувач на нивната земја за приклучување во ЕУ и која земја-членка на ЕУ силно се противи на приемот на нивната земја, ги рефлектира моменталните состојби на односите меѓу различни земји а исто така и вкоренетите историските врски меѓу одделни држави.

Виртуелниот референдум за ЕУ во 2011 година, според Галуб Балкан Монитор ќе биде про-европски насочен во сите земји од Западен Балкан, освен во Хрватска.

Колку е поголема довербата во ЕУ, кај граните на ЕУ поголема е веројатноста да сметаат дека членството на нивната земја е добра работа.

Во есента 2006 година, Хрватските испитаници според ова истражување имале најмалку доверба во ЕУ, помала од граѓаните на најголемите евроскептични земји-членки на ЕУ. Малата поддршка за проширување на ЕУ негативно се одразила на расположението на Хрватите во однос на членството.

Социо-демографската анализа во Хрватка покажува дека општо мажите очекувале повеќе бенефит од членството на нивната земја во ЕУ, отколку жените.

Регионално во Хрватска најмалку бенефит од членството очекувале во Северна Хрватска, додека обратно е забележана најголема поддршка за натамошно проширување на ЕУ. Треба да се истакне дека очекувањето на бенефит од членството расте со степенот на образование на испитаниците.

Поддршката на евро-интегративниот процес во Македонија е специфична политичка појава. Оваа констатација произлегува од самата фактичка состојба која покажува многу висока согласност на јавноста за влез во ЕУ, без разлика на социјалните, демографските и другите специфички карактеристични за Македонија.

Поддршката во изминативе 10-тина година, кај сите истражувања спроведени во Македонија, покажуваат еден ист тренд кој е константно висок и се движи во интервал помеѓу 83% и 97% (во зависност од агенцијата која го спроведувала и

методологијата која што е користена). Истражувањата од Евробарометар, кој се спроведуваат двапати годишно само ја потврдуваат високата поддршка на граѓаните во Р.Македонија за евро-интегративниот процес. Слични резултати покажуваат истражувањата спроведени и од страна на Галуп Балкан Монитор (Gallup Balkan Monitor).

Перцепцијата на јавноста на односот на ЕУ кон интересите на земјите кандидатки за членство во Унијата, влијае на генералниот став на јавноста за реална поддршка на граѓаните на процесот на интеграција на земјата во ЕУ.

Споредбата на резултатите од Евробарометар во пролетта и есента 2007 година покажуваат дека граѓаните биле разочарани во однос на ЕУ кон нивните аспирации за интеграција во ЕУ. Во Р.Македонија значително се намалил бројот на граѓаните кои оценуваат дека ЕУ соодветно ги зема предвид интересите на земјата од 54% во пролетта на 40% во есента 2007 година.

Овие промени во расположението на јавноста ги рефлектираат вкупните импликации од бавното темпо на прогресот на Р. Македонија во процесот на евроинтеграција. Во Р. Македонија помеѓу овие две истражувања на Евробарометар врз ставовите на јавноста влијаеше атмосферата создадена со упатување на политички сигнали од ЕУ до домашните политички авторитети дека наскоро не може да се очекува утврдување на датум за почнување на преговори со ЕУ

Социо-демографската анализа - интересен податок е тоа што кај македонската јавност е широко распространето расположението за проширување на Унијата кај сите испитаници, без оглед на возраста и на нивото на образованието. Поддршката за проширување на Унијата во земјава е најраспространета помеѓу анкетираниите кои изразуваат задоволство од моменталната економска состојба (87%), пројавуваат доверба во ЕУ (90%) и очекуваат подобрување на општата економска ситуација во земјата (90%). Позитивната атмосфера кон зачленувањето во ЕУ е широко распространета кај младите на возраст од 15 до 24 години (72%), потоа кај лицата со средно и со високо образование (69%), студентите (67%), домаќинките (75%) и невработените (68%). Ваквите резултати покажуваат дека кај младите и невработените постои најголема верба дека со членството на земјата во ЕУ ќе имаат повеќе шанси за подобра иднина и за поквалитетен живот. Позитивната перцепција за влезот на

земјата во ЕУ постои и кај менаџерите и службениците (67%). Најслабо е расположението кај повозрасните граѓани (над 55 години). Разликата во поддршката за членство во Унијата е уште поизразена помеѓу анкетираните граѓани кои имаат доверба во Унијата (79%) и оние кои немаат доверба во Унијата (43%)

Податоците од истражувањето покажуваат дека кај македонската јавност има многу поголема верба во очекуваните придобивки од зачленувањето на земјата во ЕУ, отколку кај останатите земји-кандидатки.

Социо-демографската анализа покажува дека во Р. Македонија, во најголем број, придобивки од членството во ЕУ очекуваат вработените (86%), менаџерите (79%) и студентите (79%).

Перцепцијата на бенефитот од членството е директно поврзана со ставот кон Унијата. Анализата на резултатите покажува дека многу голем број од оние кои имаат доверба во Унијата и коишто оптимистички гледаат на иднината на Унијата, сметаат дека земјата ќе има придобивки од членството, а такви очекувања постојат кај многу помал број од оние кои немаат доверба во Унијата и оние кои со песимизам гледаат на иднината на ЕУ

Слободата на патување, студирање и работење насекаде во Европа е вредност која македонската јавност и јавноста на ЕУ најчесто ја поврзуваат со Унијата. Ако на овие податоци се спореди и податокот од прашањето кои се најважни проблеми со кои се соочува вашата земја во моментот, граѓаните во Р.Македонија ги идентификуваат невработеноста и економската ситуација; може да се заклучи дека ЕУ се перцепира како место кое што нуди можности за вработување, студирање, слободно патување и економски просперитет, односно најголемите проблеми со кои се соочува македонскиот граѓанин во моментот. Ова може да биде објаснување за големото мнозинство на македонски граѓани кои дааваат константно висока поддршка на евроинтегративниот процес на Р. Македонија во ЕУ.

Кај домашната јавност останува тенденцијата да го оценува личното ниво на информираност за европските прашања повисоко отколку анкетираните граѓани на Унијата (МК 43%;ЕУ 33%). Во однос на Хрватска и Црна Гора кои исто така имаат статус на земји кандидати може да се забележи голема разлика во перцепцијата за личната информираност на граѓаните. Додека во Хрватска 35% од граѓаните сметаат дека се добро информирани за европските прашања, тој процент во Црна Гора

изнесува 46%, додека спротивно сметаат (64% наспроти 53% соодветно)

Анализата на одговорите, од аспект на полот, покажуваат дека половина од анкетираниите од машки пол (51%) го оценуваат личното ниво на информираност за европските прашања како добро наспроти само третина (35%) од женските испитаници кои оценуваат дека се добро информирани за прашањата поврзани со ЕУ. Социо-демографската анализа покажува дека најголем процент од испитаниците кои личното ниво на информираност го оцениле како добро, припаѓаат на возрасната група од 40 до 54 години (50%). Речиси две третини (61%) се со високо образование (64%) се професионалци и (62%) се позиционираат себеси високо на социјалната скала.

Сепак резултатите од прашањата чија цел е да се провери степенот на информираност и знаење кај граѓаните од Западен Балкан за функционирањето на ЕУ, нејзините организации и односот внатре во ЕУ, покажуваат дека голем број од граѓаните, не го знаеле одговорот на некои од клучните прашања на кои им биле поставени, што укажува на нискиот степен на знаење кај граѓаните за ЕУ.

Јавното мислење за натамошно проширување со државите од Западен Балкан се разликува од држава до држава во ЕУ. Географската анализа открива големи разлики помеѓу мислењата во новите 12 земји-членки и старите земји-членки ЕУ-15.

Од досегашните истражувања на јавното мислење во однос на поддршката за проширување, е забележано дека како се ближи датумот за пристапување на нови земји во ЕУ, така опаѓа и поддршката кај земјите-членки на ЕУ, најверојатно како последица на интензивирањето на дебатите околу придобивките и трошоците на проширувањето, ставајќи поголем акцент на трошоците, како и медиумите кои ги прикажуваат повеќе негативните ефекти на проширувањето.

Една можна причина зошто поддршката за проширување беше посилна во минатото е дека изминатите кандидати изгледаа прилично слични на постојните членки на ЕУ. Граѓаните од земјите-членки основачки на ЕУ, Германија, Франција, Италија и земјите од Бенелукс - секогаш се појавуваа непријатности со кандидатите што се чинеше дека се значително различни, во економски, или културен однос. Така, Медитеранското проширување од 1980-тите (Грција, Португалија и Шпанија) се соочуваше со многу повеќе спротивставување, од процесот на пристапување со

нордиските земји и Австрија за време на 1990-тите. За многу западни Европејци , пристапувањето на земјите од Централна и Источна Европа беше поприфатливо од тоа на Бугарија и Романија. Гледајќи напред, граѓаните на ЕУ јасно даваат повеќе поддршка за Норвешка и Швајцарија да се приклучат на ЕУ , отколку земјите од Западен Балкан, кои се сметаат за сиромашни, политички нестабилни и со проблемите на организираниот криминал.

Старите земји членки на ЕУ генерално се помалку во полза на проширувањето, отколку новите земји-членки. Од социо-демографска гледна точка во земјите-членки на ЕУ, мажите даваат поголема поддршка за проширувањето отколку жените. Слично на тоа, помладите се повеќе во корист на проширувањето на ЕУ, оние кои се на возраст од 15 до 24 години, од оние кои се на возраст од 55 или повеќе години. Нивото на образованието, исто така влијае на поддршката; поддршката за проширување се зголемува со возраста на која ги завршиле студиите: од оние кои го завршиле образованието на 15 или помала возраст во споредба со од оние кои студирале на возраст до 20 или повеќе години. Конечно , европејците кои имаат тенденција да имаат доверба во ЕУ, се повеќе во корист на проширувањето, во споредба со само од оние кои немаат доверба.

Европејците даваат поддршка и тоа во помала мера за приклучување на Хрватска, за другите држави од Западен Балкан поддршката е значително помала.

Поддршката за пристапувањето на Хрватска во ЕУ е најголема во Унгарија и Словачка. Најголема поддршка за Р.Македонија , има кај граѓаните во Бугарија, Шведска и Словенија. Сепак, испитаниците во 17 од 27 земји-членки се противат на нејзиното членство, особено во Австрија, Грција и Германија

Иако може да се забележи корелација меѓу националната економска ситуација и поддршката за идно проширување кај земјите-членки, се забележува дека земјите кои се најмногу зафатени од економската криза имаат и најголем пад во поддршката , најдобар пример за тоа е Грција. Сепак , само економската криза не е објаснување за опаѓање на поддршката за идното проширување на ЕУ: поддршката опадна и во други земји, кои во принцип ги зафати многу малку економската криза на пример Финска и Данска.

Анкетираните Европејци генерално не се добро информирани за проширувањето. Поголемиот дел навистина од ова знаење е поврзано со проблемите кои би можеле да произлезат од проширувањето. Во просек граѓаните на ЕУ, исто така, го имале чувството дека знаат повеќе за користа на новите-членки од пристапувањето, отколку на ЕУ. Граѓаните, кои се чувствувале добро информирани, се повеќе во корист на проширувањето, од оние кои не се чувствувале добро информирани, веројатно затоа што тие се повеќе заинтересирани за проширување и исто така биле повеќе свесни за општите придобивки од овој процес. Оние кои се чувствувале помалку информирани изгледа знаеле многу повеќе за проблемите предизвикани од проширувањето, отколку за придобивките од проширувањето, па затоа се чувствувале повеќе несигурни.

Релативно мнозинство од граѓаните на ЕУ, можното проширување со земјите од Западен Балкан, го гледа првенствено како во интерес на земјите од овој регион. Спротивно на тоа, земјите кои го гледаат проширувањето генерално во корист, имаат повеќе тенденција да го гледаат проширувањето кон Западен Балкан, како од интерес на двете страни.

Информирањето на граѓаните е несомнено еден од клучните фактори во градењето на ЕУ. Стидиите покажуваат дека недостатокот на информации е особено штетно за добро разбирање за тоа како функционира ЕУ и нејзините политики, кое влијае врз поддршката за проширување на ЕУ. Затоа важно е секој граѓанин на ЕУ да е соодветно информиран.

Ставовите на јавното мислење кон проширувањето на ЕУ зависат од идентификацијата на испитаниците со ЕУ, трошоците и придобивките од членството, задоволството од институциите во ЕУ, но сепак инструментот на личен интерес е најмоќен индикатор за објаснување на ставовите кон проширувањето.

Библиографија и Електронски референци

- 1) Bomberg Elizabeth, Alexander Stubb. (2003) *The European Union: How does it Work?*. Oxford University Press, Oxford
- 2) Bozovic Daniela, Marko Vujacic, Nikola M. Zivkovic. (2010). *Future of the European Union Enlargement: the case of the Western Balkans*. Union of European Federalist Serbia
- 3) Dougherty E. James, Robert L., Pfaltzgraff Jr. (2001) *Contending theories of international relations part II*. Addison Wesley Longman
- 4) Egan Michelle, Neill Nugent, William E. Patterson. (2010). *Research agendas in EU studies*. Palgrave Macmillan, London
- 5) Европска Комисија. (2011). *Стратегија проширења и кључни изазови за 2011- 2012 годину*. Брисел
- 6) European Union Committee. (2006). *The Further Enlargement of the EU: threat or opportunity?*, House of Lords, London
- 7) European Commission. (2006). *Future of Europe*. Special Eurobarometer 251/65.1 TNS Opinion&Social,
- 8) European Commission. (2009). *Views on European Union Enlargement*. Flash Eurobarometer 257, The Gallup Organization
- 9) Fleur de Beaufort, Schie de Patrick. (2010). *Democracy in Europe of the People, by the People, for the People? Europa Liberal Forum, Den Haag*
- 10) Галуп, Џорџ. „Сондажите на јавното мислење и политичкиот процес“. Избор од емитуваните содржини на третата програма бр.37 (1989) : 15-19

- 11) Gallup Balkan Monitor. *Insights and perceptions: Voices of the Balkans*, 2008
- 12) Gallup Balkan Monitor. *Insights and perceptions: Voices of the Balkans*, 2009
- 13) Gallup Balkan Monitor. *Insights and perceptions: Voices of the Balkans*, 2010
- 14) Груевски, Томе. (2011) *Односи со јавноста*. Студиорум, Скопје
- 15) Hix, Simon. (2005). *The Political System of the European Union, Second Edition*. Palgrave Macmillan
- 16) Хабермас, Јиргех. (1969). *Јавно мнение*. Култура, Београд
- 17) Јантол, Томо. (2004). *Политичка јавност*. Биротисак, Загреб
- 18) Јакимовски, Љубомир. (2003) *Јавно мислење, масовно комуницирање, информациско општество*. Правен Факултет- Јустинијан I, Скопје
- 19) Јакимовски, Љубомир. (2003) *Јавност и Јавно мислење- Прилог кон тематизација на јавната сфера, комуницирањето и цивилното општество*. Скопје
- 20) Каракамишевска, Тања. „Проширувањето на ЕУ и условеноста како инструмент“ *Правник*, бр.187 (ноември 2007):1-6
- 21) Карталов, Христо. (2005). *Европската интеграција низ економската перспектива*. Филозофски Факултет, Скопје
- 22) Lippmann, Walter. (1922). *Public Opinion*, New York
- 23) Manchin, Robert. „Balkan public opinion and EU accession“. *The Western Balkans and the EU: The hour of Europe*, june, 2011
- 24) Miles, Lee. (1995). *European Integration and Enlarging the European Union: A Theoretical Perspective*. Charleston, USA

- 25) Maier Jurgen, Berthold Rittberger. (2011) *Shifting Europe's Boundaries: Mass Media, Public Opinion and the Enlargement of the EU*. SAGE Publications,
- 26) Summa, Timo. (2008). *The European Unions 5th enlargement-Lesson learned*. Cambrige
- 27) Стандарден Евробарометар 69 , *Јавното мислење во ЕУ*. Национален извештај Р. Македонија, пролет 2008
- 28) Schneider, J. Christina. (2009). *Conflict, Negotiation, and European Union Enlargement*. Cambridge University Press
- 29) Schimmelfenning Frank, Ulrich Sedelmeier. (2002).. *The politics of European Union enlargement: theoretical approaches* , Routledge
- 30) Schimmelfenning Frank, Ulrich Sedelmeier. (2002) *Theorizing EU enlargement: research, focus, hypotheses, and the state od research*. Jornal of European Public Policy 9:4
- 31) Шопар, Весна. (2011). *Јавност и јавно мислење*. Универзитет за туризам и менџмент, Скопје
- 32) Стојменовски, Горазд. (2010). *Поддршка на граѓаните на процесот на пристапување на Р.Македонија во Европската Унија*. Скопје
- 33) Staab, Andreas. (2008) *The European Union Explained*. Indiana University Press
- 34) Tamvaki, D. Dionysia. (2007). *Enlargement and Legitimacy A passage from Europe of the Elites to the Europes of Electorates*. European University Institute, Florence
- 35) Универзитет на Југоисточна Европа „Евро – Атланските перспективи на Република Македонија : проблеми, предизивици и политичка реалност по неуспехот на самитот на НАТО во Букурешт 2008 “ Тетово, Јуни 2008

- 36) Ванковска, Билјана. (2008). *Институции на Европската Унија*. Филозофски Факултет, Скопје
- 37) Вериѓиќ, М. Душан „Формирање на политичко јавно мислење“. *Годишник на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања*. бр.1 (1995) :217-233
- 38) Вајденфелд Вернер, Волфганг Веселс. (2009). *Европа од А до Ш*. Скопје
- 39) Василиу, Јоргос. (2009). *Приказна за проширувањето на Европа од петнаесет до дваесет и пет земји*. Плус продукција, Скопје
- 40) Zvonarevic, Mladen. (1981). *Socijalna psihologija*. Skolska knjiga, Zagreb

Електронски референци:

Официјален сајт на влада република Србије канцеларија за европке интеграције

http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/strategija_za_prosirenje/strategija_prosirenje_2011_2012sr.pdf

Последна посета : 24.03.2012

<http://www.pravo.org.mk/documentDetail.php?id=1911>

Последна посета : 16. 11. 2011

Инстиутот за Демократија „Societas Civilis“- Анализа: Поддршката на граѓаните на процесто на пристапување на Р.М. во ЕУ, март 2010

http://www.idscs.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=154&Itemid=106&lang=mk

Последна посета : 21. 08. 2011

Standard Eurobarometer, European Commission, Eurobarometer 62, Public opinion in the European Union

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Последна посета : 10. 09. 2011

Gallup Balkan Monitor, Insights and Perception: Voice of the Balkans, Perception of the EU in the Western Balkans, June 2009,2

http://www.balkan-monitor.eu/files/Gallup_Balkan_Monitor-Focus_On_EU_Perceptions.pdf

Последна посета : 12.09. 2011

European Union, Institute for Security Studies, Western Balkans and the EU: 'The Hour of Europe', Chaillot Papers, June 2011, 126

http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp126-The_Western_Balkans_and_the_EU.pdf

Последна посета: 20. 03. 2012

Gallup Balkan Monitor, Insights and Perception: Voice of the Balkans, Summary of Findings 2010,23

http://www.balkan-monitor.eu/files/BalkanMonitor-2010_Summary_of_Findings.pdf

Последна посета: 25.03.2012

Gallup Balkan Monitor, Insights and Perception: Voice of the Balkans, Summary of Findings 2010,24

http://www.balkan-monitor.eu/files/BalkanMonitor-2010_Summary_of_Findings.pdf

Последна посета: 25.03.2012

Стандарден Евробарометар, Европска Комисија, Евробарометар 69, Јавното мислење на Европската Унија, Национален извештај Р.Македонија, пролет 2008

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_fyrom_nat.pdf

Последна посета: 28.03.2012

Стандарден Евробарометар, Европска Комисија, Евробарометар 70, Јавното мислење на Европската Унија, Национален извештај Р.Македонија, есен 2008

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_fyrom_nat.pdf

Последна посета: 2.04.2012

Стандарден Евробарометар, Европска Комисија, Евробарометар 71, Јавното мислење на Европската Унија, Национален извештај Р.Македонија, пролет 2009

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb71/eb71_fyrom_nat.pdf

Последна посета: 6.04.2012

Стандарден Евробарометар, Европска Комисија, Евробарометар 74, Јавното мислење на Европската Унија, Национален извештај Р.Македонија, есен 2010

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb74/eb74_fyrom_fyrom_nat.pdf

Последна посета : 14.04. 2012

Standard Eurobarometer, Europske Komisije, Eurobarometer 76, Javno mnijenje u Europskoj Uniji, Nacionalni Izvjestaj Hrvatska, Jesen 2011

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb76/eb76_hr_hr_nat.pdf

Последна посета : 19.04. 2012

Стандарден Евробарометар, Европска Комисија, Евробарометар 68, Јавното мислење на Европската Унија, Национален извештај Р.Македонија, есен 2007

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_fyrom_nat.pdf

Последна посета : 21.04.2012

Standard Eurobarometer, European Commison, Eurobarometer 76, Public opinion in the European Union, Autumn 2011

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb76/eb76_first_en.pdf

Последна посета: 28. 04.2012

Standard Eurobarometer, European Commison, Eurobarometer 63, Public opinion in the European Union, Spring 2005

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb63/eb63_en.pdf

Последна посета: 5.05.2012

Special Eurobarometer 255/ Wave 65.2 - TNS Opinion & Social, European Commision, July 2006

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf

Последна посета: 14.05. 2012

Standard Eurobarometer, European Commison, Eurobarometer 73, Public opinion in the European Union, spring 2010

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_vol2_en.pdf

Последна посета: 18. 06. 2012

Standard Eurobarometer, European Commison, Eurobarometer 75, Public opinion in the European Union, spring 2011

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb75/eb75_public_en.pdf

Последна посета : 21.08.2012

Percepcija Europske Unije u Hrvatskoj javnosti, Europska Unija, medijsko komuniciranje I e-vladavina, ozujak 2007

<http://hrcak.srce.hr/38277>

Последна посета: 17.09.2012

Интернет ресурси:

<http://europa.eu.com>

<http://www.sep.gov.mk>

<http://www.balkan-monitor.eu>

<http://euobserver.com>

http://ec.europa.eu/public_opinion.com

<http://www.idscs.org.mk>

http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

<http://www.euractiv.com>